

Σχολείο και Ζωή

10

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΓ'
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ
1965

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

γανικό μεταπλάσσεται αδιάκοπα, μεταπλάσσονται και οι πνευματικές μας δυνάμεις και το σώμα μας. Άλλαγή της ύλης γίνεται εδώ κι εκεί. Η αύξηση και των δύο είναι ανακαίνιση, πολλαπλασιασμός και μεγένθυση.

Τα φαινόμενα της αύξησεως συνδέονται πάντοτε στενά με ό,τι προϋπάρχει, εξαρτώνται απ' αυτό και προάγονται ή εμποδίζονται με τις αλλαγές που γίνονται στο οργανικό καθεστώς.

Στην επιμόρφωση των ενηλίκων, ή καλλιέργεια και φροντίδα του «υπάρχοντος», έχει πολύ μεγαλύτερη σπουδαιότητα από ό,τι έχει στην εκπαίδευση των νέων και ανηλίκων. Έδώ απαιτείται πιο φροντισμένη δράση, για να διατηρήσωμε την πνευματική ζωή των ενηλίκων στην κατάστασή της και να την προαγάγωμε. Αντίθετα, στην εκπαίδευση των ανηλίκων και των νέων στην πρώτη γραμμή του διαφέροντος βρίσκεται όχι ή διατήρηση, αλλά ή αύξηση του «υπάρχοντος», ό πλουτισμός του θησαυρού των γνώσεων και ή εξέλιξη των δυνάμεων. Γι' αυτό, στην περίπτωση των ενηλίκων μιλούμε καλύτερα για καλλιέργειες κι επεξεργασίες, όχι για μόρφωση, μιλούμε καλύτερα για την καλλιέργεια του πνεύματος.

Επειδή όμως και στη μια και την άλλη περίπτωση τὰ μέτρα που λαμβάνομε είναι πέρα ως πέρα μορφωτικά, γι' αυτό πρέπει να διατηρήσωμε την έκφραση «επιμόρφωση των ενηλίκων», αλλά με την πλατειά έννοια της καλλιέργειας του πνεύματος, της θρέψεως δηλαδή και της άσκήσεως των πνευματικών δυνάμεων, με την προσφορά και την επεξεργασία πνευματικών αγαθών.

2. Η μετασχολική μόρφωση διαφέρει από τη σχολική

Τὰ μέτρα που λαμβάνονται για την επιμόρφωση των ενηλίκων, οποιαδήποτε μορφή κι αν έχουν, είτε ελεύθερα και προαιρετικά μαθήματα είναι, είτε την αυστηρή και προγραμματισμένη σχολική μορφή ακολουθούν, θά χωρούν παράλληλα με ένα επάγγελμα, που ενδιαφέρει τον ενήλικο ως μαθητευόμενο ή ως βοηθό ή ως τεχνίτη. Γι' αυτό τὸ δὲν πρέπει να τοποθετούνται στην ίδια γραμμή με τὰ σχολικά μέτρα που προορίζονται για τὴ μαθητική νεολαία, ούτε με τὰ ἐργαστήρια σπουδών, που προετοιμάζουν τὸς επαγγελματίες και τὸς υπαλλήλους. Τὰ μέτρα αὐτὰ δὲν είναι ὁλόκληρη ή επιμόρφωση των ενηλίκων, αλλά ένα κομμάτι μόνον απ' αὐτή, γιατί επιμόρφωση των ενηλίκων είναι επίσης κάθε τι, που προετοιμάζει για τὸ επάγγελμα, κάθε τι που μαθαίνεται και αποκτᾶται με τὴν καθημερινή του άσκηση. Επιμόρφωση των ενηλίκων είναι επίσης ό,τι προσφέρει και ό,τι απαιτεί ή ζωή μέσα στις καθημερινές διανθρώπινες πολιτικές και κοινωνικές σχέσεις.

Οἱ ἐνήλικοι πᾶνε στὸ σχολεῖο και ὅταν ἐργάζονται και ὅταν κι-

νοῦνται μέσα στὴ συντροφική τους ζωή και ὅταν προσπαθοῦν ν' ἀποκτήσουν γνώσεις τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου. Η μόρφωση αὐτὴ αποκτᾶται πρὸ πάντων με τὴ ζωή και με τὴν άσκηση στὸ επάγγελμα, χωρὶς ἰδιαίτερη σχολική ὀργάνωση. Κάθε σκόπιμη μόρφωση και ἀγωγή τῶν ενηλίκων κινδυνεύει πολὺ εὐκολα νὰ ναυαγήσῃ. Χρειάζεται μεγάλη προσοχή. Δὲν ὑποφέρει τὴ σχολική ὁμοιόμορφη φορεσιά. Ο ἐλεύθερος ἄνθρωπος δὲν ἀναπνέει εὐχάριστα τὴ σχολική ἀτμόσφαιρα.

Τὰ εἰδικὰ ὅμως σχολικὰ ἰδρύματα, τὸ επαγγελματικὸ σχολεῖο, τὸ εἰδικὸ σχολεῖο, ή σειρὰ ἐπιμορφωτικῶν μαθημάτων κλπ. ἔχουν συμπληρωματικὸ χαρακτήρα. Βοηθοῦν τὸν ἐνήλικο νὰ οἰκιοποιηθῇ ό,τι συμφωνεῖ με τὸ φυσικό του, ό,τι ὡς τώρα παραμέλησε, και νὰ τὸ ἐντάξῃ στὴν πνευματική του ζωή.

Όσα προσφέρονται για τὴν καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης και τῆς τέχνης, για τὴν ἀφύπνιση, τὴ διατήρηση και τὴν ἀνύψωση τῆς πνευματικῆς ζωῆς με τὶς διαλέξεις, τὶς καλλιτεχνικὲς βραδιές, τὶς ἑορταστικὲς παραστάσεις, τὶς φωτεινὲς προβολές και ραδιοφωνικὲς ἐκπομπές κλπ., εἶναι ἓνα κομμάτι μόνον ἀπὸ τὴν τεράστια περιοχὴ τῆς μορφώσεως τῆς ζωῆς και τοῦ ἐπαγγέλματος, ἓνα κομμάτι ὅμως σπουδαιότατο τῆς μεγάλης και περιεκτικῆς Σχολῆς τῆς Ζωῆς, ὅπου βρισκόμαστε κάθε μέρα και κάθε ὥρα.

3. Οἱ τεράστιες μορφωτικὲς δυνάμεις τοῦ μεγάλου σχολείου τῆς ζωῆς

Η ἐπιμόρφωση των ενηλίκων ἐπομένως συμπληρώνεται μόνον ἐν μέρει με ἰδιαίτερα μορφωτικὰ μαθήματα. Τὸ μεγαλύτερο και σπουδαιότερό της μέρος ἀποτελεῖ ή μόρφωση με τὴ ζωή, στὴν ὁποία ἐμεῖς, εἴτε ἐπίτηδες, εἴτε ἀσυνείδητα και ἄθελα, ὑποτασσόμαστε.

Η ἀσυνείδητη ἀγωγή, που ἐμεῖς δὲν νοιώθουμε καθόλου, ή ἀγωγή που δὲν ἀποζητοῦμε και, ὅταν τὴν καταλάβωμε, τὴν ἀπωθοῦμε και τὴν ἀπομακρύνουμε συνήθως, ἀποτελεῖ γενικά, και σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴ μαθητική ήλικία, ἓνα μεγάλο τμήμα τῶν παιδαγωγικῶν ἐπιδράσεων ἐπάνω στὸν ἄνθρωπο. Ἀπέναντι τῶν ἐπιδράσεων αὐτῶν ὑποχωροῦν και θεωροῦνται μικρὰ και ἀσήμαντα τὰ σχεδιασμένα, τὰ σκόπιμα και συνειδητὰ μέτρα τῆς ἀγωγῆς. Καὶ ἰδιαίτερα στοὺς ἐνήλικους. Όλες τὶς ἐπιδράσεις ἐπάνω στὸν ἄνθρωπο, που καθορίζουν και ρυθμίζουν τὴ σκέψη του, τὸ αἶσθημα, τὴ βούληση και τὴ δράση του, πρέπει νὰ καταγράψωμε στὸ ἴδιο φύλλο και νὰ κατατάξωμε στὴν ἴδια κατηγορία με τὰ μέτρα τῆς ἀγωγῆς, ἔχουν τὴν ἴδια ἐπίδραση. Τὴ ρυθμιστικὴ θέληση, τὴ σκόπιμη ἀγωγή δὲν πρέπει τότε φυσικὰ ν' ἀναζητήσωμε στὸν ἓνα ἄνθρωπο, στὸν παιδαγωγὸ και στὸν τρόφιμο, ἀλλά στις δυνάμεις τῆς ζωῆς, που ἐπιδροῦν στὸν κάθε ἄνθρωπο.

Όλόκληρη ή οἰκονομική, κοινωνική και κρατική μας ζωή εἶναι

γεμάτη από δυνάμεις μορφώσεως και αγωγής. "Ο,τι μᾶς περιβάλλει και ὅ,τι ἐπιδρᾷ ἐπάνω μας, ὄχι μόνο οἱ ζωντανοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ και οἱ μεγάλοι νεκροί, και τὰ πράγματα ποὺ δημιούργησαν αὐτοί, ἡ μεγάλη ποίηση, τὰ μεγάλα καλλιτεχνικὰ ἔργα, κάθε μεγάλο πνευματικό, ὥραϊο και ἀξιαγάπητο, κάθε τι ποὺ ξεπερνᾷ τὴν πνευματική μας ζωὴ, ποὺ μᾶς τραβᾷ μὲ ἀκατανίκητη ἑλξη και μᾶς αἰχματωτίζει, ὅλα αὐτὰ μαζί μὲ τὴ Φύση, μορφώνουν και παραμορφώνουν, παιδαγωγοῦν και ἐμποδίζουν, προωθοῦν και καταπιέζουν, χωρὶς καμιά σκόπιμη και προγραμματισμένη ἀγωγή.

Τὸ ἠθικό, τὸ πνευματικό και τὸ σωματικό περιβάλλον, ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὸν λόγο και μὲ τὸ ἔργο στὸ ἐργαστάσιο, στὸ κατάστημα, στὸ γραφεῖο, στὸ παιγνίδι και στὸ χορὸ, στὸ κοινὸ φαγοπότι και στὸ δρόμο, ἐπιδρᾷ ἀδιάκοπα στὸν κάθε ἄνθρωπο και καθορίζει τὴν ἐξέλιξη, τὴ συμπεριφορὰ και τὸν σχηματισμὸ του. Ἐδῶ ἀποκρύπτεται, δὲν φανερώνεται καθόλου ἡ παιδαγωγικὴ σκοπιμότης. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἀρχάριος μαθητευόμενος νεαρὸς παιδαγωγεῖται μέσα στὴ ζωὴ πρὸς πολὺ ἀνεπαίσθητα ἀπὸ τὸ παιδί τοῦ σχολείου και τοῦ σπιτιοῦ.

Στὶς ρυθμιστικὰς αὐτὰς δυνάμεις τῆς ζωῆς ἀνήκουν ὅλες οἱ ἀπασχολήσεις και διασκέδασεις, ποὺ γεμίζουν τὶς ὥρες τῆς ἀναπαύσεώς μας, τὸν ἐλεύθερό μας χρόνον, ὅπως εἶναι ὁ χορὸς, ὁ περίπατος, οἱ ἐκδρομές, οἱ ἐπισκέψεις τοῦ κινηματογράφου, οἱ ραδιοφωνικὲς ἀκροάσεις, ἡ ἀνάγνωση ἐφημερίδων και περιοδικῶν. Καὶ τὰ βιβλία τους διαβάζουν οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, χωρὶς νὰ θέλουν νὰ μορφωθοῦν. Πολλοὶ μάλιστα θὰ πετοῦσαν τὸ βιβλίον, ἂν ἀνακάλυπταν ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐπιδιώκει σκοποὺς μορφωτικούς. Γιατὶ ἡ ἐργασία μόνον δὲν γεμίζει ἐντελῶς τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Ἡ καλὴ χρῆση τοῦ ἐλεύθερου χρόνου γιὰ τὸ πνεῦμα και τὸ σῶμα, δημιουργεῖ ὁλόκληρον τὸν ἄνθρωπον.

Ὅποιος δὲν γνωρίζει και δὲν λογαριάζει τὶς τεράστιες αὐτὰς παιδαγωγικὰς και μορφωτικὰς δυνάμεις ποὺ μᾶς ἀγκαλιάζουν ὅλους και μᾶς μορφώνουν ἀδιάκοπα, αὐτὸς βλέπει, βέβαια, τὴ μόρφωση τῆς μαθητικῆς νεολαίας πολὺ ἀτελῆ. Ἀπὸ τὴ μόρφωση ὅμως τῶν ἐνηλίκων βλέπει μόνον ἓνα μικρὸ κομμάτι. Ὁ ἐνήλικος, γιὰ τὸν ὁποῖο πρόκειται ἐδῶ — οἱ σπουδαστὲς και γενικὰ ἡ μαθητικὴ νεολαία δὲν περιλαμβάνονται — φοιτᾷ κάθε μέρα και κάθε ὥρα στὸ σχολεῖο τῆς ζωῆς. Τὸ σχολεῖο αὐτὸ εἶναι ὁ πυρήνας, τὸ κέντρο αγωγῆς και μορφώσεώς του. Ἀνάλογα μὲ τὸ ρυθμὸν και τὴν ὁργάνωση τοῦ σχολείου αὐτοῦ, διαμορφώνεται και ὁ ἄνθρωπος σιγὰ σιγὰ χωρὶς νὰ τὸ ξέρη και χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἀνεβαίνει στὴν ἐπιφάνεια ἢ κατεβαίνει και καταρρέει, προχωρεῖ ἢ ὀπισθοχωρεῖ, γίνεται πνευματικότερος ἢ ὑλιστικότερος.

4. Ὅλοι μορφώνουν ὅλους

Γνωρίζουμε ὅλοι τὴ μοιραία πορεία τῆς μορφώσεώς μας αὐτῆς μέ-

σα στὴ ζωὴ και ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ προσπάθεια και μόχθος ὅλων τῶν προσώπων και ὁργανώσεων, ποὺ ἀποβλέπουν στὸ καλὸ τοῦ λαοῦ, νὰ προσθέσουν ἢ ν' ἀφαιρέσουν κάτι ἀπὸ τὴν ὥμῃ και βίαιη ἐπίδραση τῆς ζωῆς. Ἐτσι ἐπίσης ἐξηγοῦνται οἱ σκόπιμες και προγραμματισμένες προσπάθειες, οἱ ἐξωτερικὲς και οἱ ἐσωτερικὲς παρορμήσεις γιὰ τὴν ἐπιμόρφωση τῶν ἐνηλίκων, ποὺ καταβάλλουν οἱ ἐπίσημες ἀρχὲς και ἡ ὁργανωμένη ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία.

Ἐλᾶτε ὅλοι, ἀγαπητοὶ φίλοι, ἐπίσημοι και ἀνεπίσημοι, ὅσοι γνωρίζουμε τὴν ἀξία τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ὅσοι ζοῦμε μέσα στὸ λαὸν μας, νὰ τοῦ δώσουμε θάρρος και δύναμη ν' ἀντισταθῇ, νὰ ὑπερπηδήσῃ τὶς πιεστικὰς και ἐλκυστικὰς δυνάμεις τῆς ἄλλης πλευρᾶς. Νὰ τοῦ δώσουμε φτερὰ και ἐλπίδες γιὰ νὰ ἀντέξῃ στὸ βάρος τῶν σημερινῶν καιρῶν.

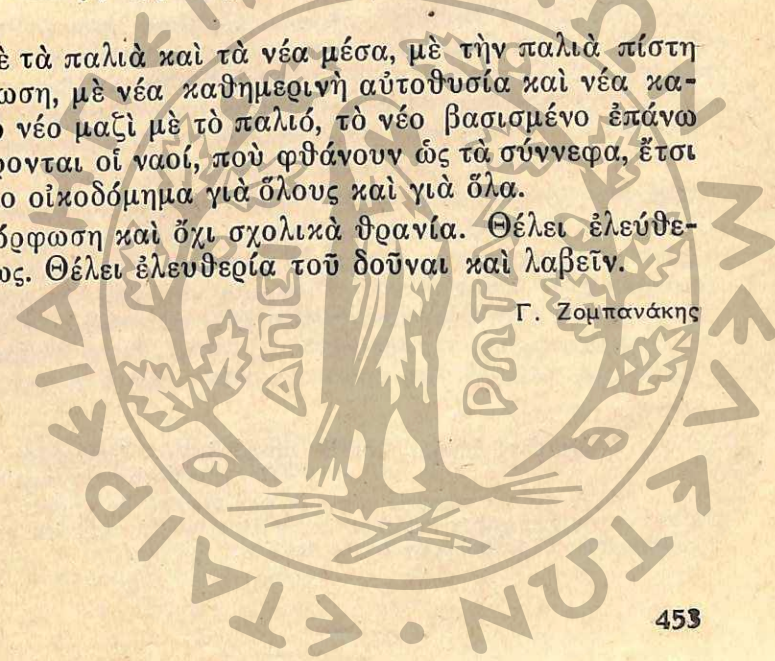
Ὁ ἥλιος λάμπει ἐπάνω σὲ κάθε κεφάλι, και τὸ ἐσωτερικὸ φῶς φέγγει μέσα στὸ κάθε ἀνθρώπινο πνεῦμα. Καὶ δὲν εἶναι προνόμιο μόνον τῶν ὀλίγων ν' ἀνεβαίνουν τὸν ἀνήφορον. Ὅλοι μποροῦν νὰ κάνουν τὸ ἴδιο, ὅλη ἡ ἀνθρωπότης, ὡς σύνολο, μπορεῖ ν' ἀνεβαίνει.

Και στὴν ἐργασία αὐτῇ, ἃς γίνουμε ὅλοι δάσκαλοι, ὁδηγοὶ και παιδαγωγοί. Ὅχι μόνον μὲ διδασκαλίαν, — σ' αὐτὸ εἶναι πολὺ λίγοι κατ'ἀλληλοι, — ἀλλὰ μὲ τὴ ζωὴ μὲ κείνους ποὺ εἶναι πνευματικὰ κατώτεροί μας. Ὅλη ἡ ζωὴ εἶναι ἓνα δοῦναι και λαβεῖν. Ὁ καθένας ἃς εἶναι σύγχρονα δάσκαλος και μαθητής! δάσκαλος τοῦ ἐνὸς και μαθητής, ἴσως, τοῦ ἄλλου. Ἐτσι δημιουργεῖται ἡ ἐσωτερικὰ δεμένη λαϊκὴ κοινότης, ἡ ἀληθινὴ κοινότης τῆς λαϊκῆς μορφώσεως. Τὸ ν' ἀνήκῃς σ' αὐτὴ, τὸ νὰ δρᾷς μέσα σ' αὐτὴ, εἶναι ἀνθρώπινο καθήκον. «Στὰ στήθη ἐκείνου ποὺ ἐγείρει φραγμοὺς και τηρεῖται σὲ ἀπομόνωση ἀπ' ὅσους ἔχουν λιγότερη πνευματικὴ μόρφωση, δὲν μπορεῖ νὰ κτυπᾷ ἀνθρώπινη καρδιά».

Και ὅλα αὐτὰ μὲ τὰ παλιὰ και τὰ νέα μέσα, μὲ τὴν παλιὰ πίστη και τὴν παλιὰ ἀφοσίωση, μὲ νέα καθημερινὴ αὐτοθυσίαν και νέα καθημερινὴ δύναμη. Τὸ νέο μαζί μὲ τὸ παλιόν, τὸ νέο βασιμμένο ἐπάνω στὸ παλιόν. Ἐτσι ἐγείρονται οἱ ναοί, ποὺ φθάνουν ὡς τὰ σύννεφα, ἔτσι ἀνεγείρεται τὸ μεγάλο οἰκοδόμημα γιὰ ὅλους και γιὰ ὅλα.

Ὁ λαὸς θέλει μόρφωση και ὄχι σχολικὰ θρανία. Θέλει ἐλευθερίες μορφῆς μορφώσεως. Θέλει ἐλευθερίαν τοῦ δοῦναι και λαβεῖν.

Γ. Ζομπανάκης

Η ΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΑΝΥΨΩΣΙΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΨΥΧΗΣ

Κάθε άτομον φέρει μέσα του το δικό του
'Ηφαίστειο της Αΐτνας, το όποιον προσ-
διορίζει και προδιαγράφει:

“Η, την ανύψωσιν της Ζωής του εις την
σφαίραν της ανθρωπίνης τελειοποιήσεως.

“Η, αντιθέτως τον καταποντισμόν του εις
την άβυσσον της λημονιάς.

Hölderlin

I. Θα μās μιλήσει ο Γάλλος 'Ακαδημαϊκός Marchel Brion για τες επιδράσεις που δέχτηκε κατά την περίοδο της έφηβικής του ηλικίας από την ανάγνωσιν των έργων του Goethe.

Το συμβολικόν ήφαιστειον, εις το όποιον ο Hölderlin καταποντίζει τον ήρωα της τραγωδίας του, το οικειοποιείται ο Goethe εις τον Βέρθερόν του, για να δηλώσει ότι κάθε άτομον προσδιορίζει την ζωήν ή τον θάνατόν του με το ήφαιστειον της Αΐτνας. που φέρει μέσα του.

Με τον πνευματικόν δηλαδή εκείνον σπινθήρα, εις τον όποιον το άτομον προσδιορίζει την δρᾶσιν ή, αντιθέτως, με την έσβεσμένην εκείνην δᾶδα, που τον εμφανίζει σαν κάποιαν σκιάν, που περιφέρεται ανάμεσα από την γήν αυτήν των δακρύων μας.

‘Αλλ’ ἄς δώσωμε τον λόγον τώρα εις τον ‘Ακαδημαϊκόν Marchel Brion, για να μās μιλήσει—ή καλύτερα για να μās έκμυστηρευθῇ με περιεκτικές και χαρακτηριστικές διατυπώσεις—τες επιδράσεις που δέχθηκε από την ανάγνωσιν των έργων του Goethe κατά την περίοδον της έφηβικής του ηλικίας.

“Ας τον ακούσωμε λοιπόν με τον πρεπούμενο σεβασμό.

II. Α΄. ¹ «‘Ημῶνα—λέγει ο Γάλλος ‘Ακαδημαϊκός—ἀκόμη μαθητῆς στο Κολλέγιο. όταν κάποια μέρα ἀνεκάλυψα σέ ένα παλαιοπωλείο κατά μήκος του Σηκουάνα μίαν πλήρη έκδοσιν των έργων του Goethe.

‘Αγόρασα με το φτωχικό μαθητικό μου βαλάντιο τους πέντε αυτούς μεγάλους τόμους, που είχαν έκδοθῇ στην Λωζάννην της ‘Ελβετίας.

Κάθε τόμος ἀριθμοῦσε περίπου 700 σελίδες και ἔκαμα την σκέψη πώς ἔτσι εἶχα ἐξασφαλίσει τροφή πνευματική για ὅλη μου την ζωή.

Δέν ήταν, βέβαια, το πάθος της βιβλιοφιλίας εκείνο που με εἶχε ὠθήσει στην ἀγοράν των ὀγκωδῶν εκείνων τόμων, των ὁποίων τὰ τυπογραφικά στοιχεῖα ἦταν κάπως ἀποκρουστικά για ένα μαθητῆ των 15 χρονῶν, ὁ ὁποῖος δέν εἶχε διαβάσει ἀκόμη κάτι τι σπουδαῖον, ἀλλ’ ἦτανε μιά ἀπό τες συναντήσεις εκείνες, τες ὁποῖες ἡ Μοῖρα ἐπιφυλάσσει στο σταυροδρόμι της ζωῆς μας, για να μās προσανατολίσει για ὅλη μας τῇ ζωῇ ².

1. Marchel Brion. Goethe mon père (10 Decembre 1964),

(Del Reederine Francaise Nouvelles de Heracles)

2. A quinze ans, je n'avais pas encore lu grand-chose mais plutôt une «de ces rencontres que nous reserve la Destinée à certains carré-fours de notre Viere pour nous orienter pour toute la Vie.

(Marchel Brion, Αὐτόθι).

Β΄. Σχετικά με ὅ,τι ἤξευρα ἐγώ για τον Goethe για την ζωή του ὡς ποιητοῦ, ὡς σοφοῦ, ὡς ἐραστοῦ και για το ἔργο του μέσα στο πορτραῖτο του, που ἀντίκρυζα συχνά και το όποιον μου φαινότανε οἰκείον και μακρυνόν συγχρόνως κάπως τρομακτικόν ταυτοχρόνως, ὅπως μπορεί να εἶναι το πορτραῖτο ἐνός θεοῦ, εὔρισα ὁμως κάποιο στοιχείον γοητείας ¹ και θελγήτρου, που με το πέρασμα τοῦ χρόνου ἀπέβαινε κυρίαρχον, ἐφόσον ἡλαττοῦτο ἡ ἀπόστασις μεταξύ τοῦ Goethe και ἐμοῦ ², δηλαδή θέλω να εἰπῶ, ἐφόσον τον γνώριζα καλύτερα σπουδάζοντάς τον,

‘Η τύχη ἡ μάλλον ἡ Μοῖρα, ἀπό την συνάντησιν αὐτήν ἔφερεν εις πέρας το ἔργον του με το να προβάλει στα μάτια μου ἕναν ἀπό τους πέντε μεγάλους τόμους των έργων του, τον τόμον δηλαδή τον ἐπιγραφόμενον:

«Dictung und Wahrheit» ³

Γ΄. “Αραγε δέν ἦτανε μήπως αὐτό ἀκριβῶς που περίμενα ἀπό τὰ βιβλία και ἀπό την ζωή, αὐτόν δηλαδή τον συνδυασμόν της φαντασίας και της πείρας, αὐτόν τον ἀρμονικόν ὕμναιον της ὑποθέσεως και της ἀποδείξεως, αὐτόν τέλος τον ἀμοιβαῖον πλουτισμόν που ἀσωτεύει την ἔνωσιν των;

“Ετσι, ἄρχισα να ἀγαπῶ:

Τόν Goethe τον ποιητήν και

Τόν Goethe τον ἄνθρωπον,

με την ἴδια φλογερή ἀγάπη που ἔνοιωθα: «Πῶς το να ζῇ τις και να δημιουργῇ, ἀποτελοῦσαν για τον συγγραφέα τοῦ Wilhelm Meister, μίαν ἀπό τες πιό μεγαλειώδεις συμβιώσεις, εὐνοϊκές γύρω ἀπό την ἐπάνησιν της ποιητικής και της ανθρωπίνης μεγαλοφυῆς» ⁴.

Δ΄. ‘Εκεῖνο ὁμως που θαύμαζα τὰ μάλιστα και κατ’ ἐξοχήν στον Goethe, ὁσάκις μου ἀπεκαλύπτετο κάποια ἀπό τες συνετές και σίχμαλω-τίζουσες ἀπόψεις αὐτῆς της δαιμονίας προσωπικότητος, ἦτανε ἀκριβῶς ὁ τρόπος αὐτός. τον όποιον ἐνέκλειε μέσα του, ὥστε να ζῇ μεγαλοφυῶς και να καθοδηγῇ την ὑπαρξιν του, κατευθύνοντας τεχνῆντως την σύζευξιν: της Μοῖρας και της θελήσεως.

“Ετσι: Κάθε ἀνάτασις τοῦ πάθους, Κάθε κινήσις της καρδιάς, Κάθε ἀποδέσμευσις τοῦ πνεύματος, ἔπερναν τῇ θέσῃ τους στο μεγάλο περιπλοκο σχέδιο, τοῦ ὁποῖου το σχεδιάγραμμα ἔμοιαζε πρὸς κάποιον λοβύρινθον τον όποιον εἶχε συνθέσει ἡ Μοῖρα ἀποκλειστικά προσηρμοσμένον πρὸς τες προθέσεις του και τες ἀνατάσεις του, τες ὁποῖες ἔπρεπε να ἐκπληρώσει μέχρι και της πιό ἀκροτελευτίου ἀποφάσεως και τόλμης.

Και ἐρωτᾶται:

Ε΄. Κατά την ἐποχήν που ἔπεσε στα χέρια μου ἡ έκδοσις των έργων τοῦ Goethe, ἕνας ἔφηβος στην ηλικία μου, που ἀγαπάει να ἐκλέξῃ ένα ἥρωα και να ἀφοσιωθῇ σ’ αὐτόν, ποιό ἄλλο πρότυπο θα μπορούσε να βρῇ πού θα ἦτανε ἱκανόν να δεχθῇ μίαν λατρείαν παντοτεινά ἀνανεωμένην, μίαν ἀφοσίωσιν ἐγγιζουσάν τὰ ὅρια της εὐσεβείας, ἕνα θαυμασμόν, που συνεδύαζε τόνον την ἀνθρωπιά, ὅσον και την φλόγα την ποιητική;

1. Un élément de fascination (Brion, Αὐτόθι).

2. A mesure que la distance entre Goethe et moi diminuait (Brion, Αὐτόθι).

3. Poésie et Verité (Brion, Αὐτόθι).

4. Tout ce que je sentais « Vivre et créer avaient constitué pour l'auteur de Wilhelm Meister, une de magnifiques symbioses, favorables à l'épanouissement d'égente poétique et d'égente humain (Brion, Αὐτόθι).

ΣΤ'. Αυτή ή λατρεία, με την όποιαν είχα περιβάλει τον Goethe σε έποχην που μόλις είχα εξέλθει από την παιδικήν ήλικίαν και την όποιαν βρίσκω μέσα μου και τώρα, ύστερα από μισόν αιώνα, μίαν λατρείαν δηλαδή ντυμένην με μιά φλόγα τόσον νωπή όσον και άστραφτερή, αυτή...ναί... ή λατρεία μου προς τον Goethe δέν ύπόκειται σε καμμιά έκλειψη.

Η γνωριμία μου με τον Goethe έδημιούργησε μέσα μου μιά μυστική άνησυχία, που ποτέ δέν με έγκατέλειψε και ή όποία μου επέτρεψε να κρατώ σε απόσταση τους δαίμονες που με κύκλωναν.

Αυτή ίσως ή στροφή μου προς τον Ρομαντισμόν με κατέστησε πιό άγαπητόν, και μάλιστα όσον περισσότερο ένοιωθα να κυκλοφορή μέσα μου, σαν τα κύματα της λάβας κάποιου ήφαιστειου, ή άνεξάντλητος άκτινοβολία του Όλυμπίου αυτού ποιητού, του Goethe.

Ζ'. Ο έφηβος και ό άνθρωπος που φυλάγει μέσα του τον ένδοιασμόν να μη προδώσει τα ιδεώδη της έφηβικής του ήλικίας, δέν συγκρατεί την λατρείαν της παιδικότητός του¹.

Αντιθέτως μάλιστα: προσθέτει στα ιδεώδη της έφηβείας του τες άπέραντες προεκτάσεις που ή πείρα της ζωής και τα έκ των βιβλίων διδάγματα άποτυπώνουν εις την πρωταρχικήν εικόνα.

Σε στιγμές μάλιστα που διερωτούμουν εάν δέν υπήρχον και άλλοι ποιηταί πιό μεγάλοι από τον Goethe (άλλά τί είναι εκείνο που κάνει ένα άτομο μεγάλο;) και έφερα σε αντιπαράσταση με αυτόν την άκτινοβόλον νεότητα του Schiller, ή έριχνα με μεγαλύτερα θαυμασμό από τον Schiller την λατρείαν μου στον Keats, και πρό παντός όταν ή προσκόλλησίς μου στον Höderlin κόντευε να γίνει άποκλειστική, παρά ταύτα δέν έπαυσα να θαυμάζω τον Goethe σαν τον πιό τέλειον maître της ζωής, που θά μπορούσε τις να συναντήσει².

Η'. Δέν είχα πλήρη συνείδησιν τί ήτανε εκείνο που στην ποιητική του μεγαλοφυΐα παρέμενε άμίμητο.

Δέν είχα πλήρη συνείδησιν τί ήτανε εκείνο, που μέσα στην ήλική του πληθώρα της δημιουργικότητός του φώτιζε όλες τις άγνωστες πτυχές της γνώσεως.

Δέν είχα πλήρη συνείδησιν τί ήτανε εκείνο που μέσα στην αδιάκοπη έξαρση του λυρισμού του, παρέμενε πάντοτε νωπόν.

Δέν είχα, βέβαια, άκόμα πλήρη συνείδησιν, αλλά έκαμνα την σκέψη πως έπρεπε να αναγνωρίσω στον Goethe την ύποδειγματικήν αξίαν της ύπάρξεως ενός ανθρώπου, ό όποιος έως τα βαθειά του γηρατειά υπέφεαε από τα πιό τρυφερά και από τα πιό λυπητερά πάθη, να αναγωνίζω δηλαδή την αξίαν ενός ανθρώπου, ό όποιος, καίτοι αντίκριζε τον ρομαντισμόν σαν κάποια άρρώστεια, παρά ταύτα όμως έξεμυστηρεύετο έπίσης πως από αυτήν την άρρώστεια δέν κατώρθωσε ποτέ του να θεραπευθί έντελώς, παρά τες προσπάθειες που κατέβαλε.

1. L'adolescent et l'homme qui conserve le crepuscule de ne pas trahir l'adolescent qu'il a été, ne retient pas le culte de leur enfance.

(Marchel Brion, Αυτόθι)

2. Jene cessai d'admirer en Goethe le plus parfait maître de vie, que l'on put rencontrer.

(Marchel Brion, Αυτόθι)

Θ'. Αυτή ή επάνοδος μου στον Goethe, από την ζωήν και τό έργον του όποιου δέν μπορώ να άποσπασθώ, μου τον παρουσιάζει τρόπον τινά σαν μιά καινούργια περιπέτεια στην ζωήν μου, σαν μιά φυσιολογία που δέν την αντίκρυσσά ποτέ, ή καλύτερα σαν μιά πτυχή της καρδιάς μου και του πνεύματός μου, πτυχήν δηλαδή, εις την όποιαν διακρίνω να άφυπνίζεται τό φώς της συνειδήσεώς μου.

Ι'. Από τα αξιώματα της στοχαστικής φρονήσεως του Leonard da Vinci, ξεχωρίζω κάποιον που μου φαίνεται πως ταιριάζει άπόλυτα και για τον Goethe.

Δηλαδή:

«Πώς τό άτομον δέν ξεφεύγει από τον άστερισμόν, εις τον όποιον είναι προσκεκολλημένον, εις τον άστερισμόν... ναί... της ημέρας του έρχομou εις τον κόσμο, ενώ παράλληλα ό έσωτερικός του κόσμος μοιάζει σαν ένα σύστημα ήλιακόν».

Τό συμβολικόν ήφαιστειον του Έλληνας φυλοσόφου Έμπεδοκλέους, κατά τον όποιον κάθε άτομον φέρει μέσα του και τρέφει στα σπλάχνα του την ξεχωριστή του Αΐνα, ή όποια του προσδιορίζει την ζωήν του ή τον θάνατόν του, έφαρμόζεται και εις τον Goethe του ποιητικόν στοχασμόν του και την δημιουργία, ιδίως στον Βέρθερό του.

Πάντως:

Ο καθένας μας συνειδητοποιεί μέσα του από τα έτη της έφηβείας του ένα πνευματικόν πατέρα¹, εις τον όποιον παραδίδει την χείρα του, όπως ό νεαρός Τηλέμαχος της Όμηρικης Όδυσσεΐας παρέδωκε την ιδικήν του εις την θεάν Αθηά.

Και για να ολοκληρώσω:

Εάν ό Goethe υπήρξε και παραμένει για μένα ό πνευματικός πατέρας μου, αυτό όφείλεται στην συνάντησίν μου με την παλιά έκδοση των έργων του.

Marchel Brion
De l'Academie Francaise

Και ό αναγνώστης ή ή αναγνώστρια της ως άνω συγκινητικής έξομολογήσεως του Γάλλου Ακαδημαϊκού Marchel Brion, θά διερωτηθί:

Έγκλειει άραγε μέσα της ή έφηβική ήλικία των 15-18 χρονών αυτές τες ώραιες ανατάσεις;

Έγκλειει μέσα της ή έφηβική ήλικία τες ψυχικές αυτές όμορφίες που την μετεωρίζουν σε κόσμους αύλους και ιδανικούς;

Απαντούμε:

Η έφηβική ήλικία είναι ή ωραιότερη αύταπάτη, με την όποιαν ή φύσις έπροίκισε την άσθενική πλευρά της ύπάρξεώς μας και τό άτομον στην μετέπειτα ζωή του θά είναι ό,τι ήτανε με τα ιδεώδη της έφηβικής του ήλικίας, εάν τα ιδεώδη αυτά δέν τα έσάρωνε ό σχολαστικισμός του σχολείου και ή έλλειψις κατανόσεως από γονείς και καθηγητές.

Η έφηβική ήλικία έγκλειει όλους εκείνους τους όραματισμούς που μετεωρίζουν τό άτομον από την πεζότητα της ζωής εις την σφαίραν της θεϊκότητος.

Διά μέσου των γραμμών αυτών της ως άνω έξομολογήσεως του δια-

1. Un père spirituel.

(Marchel Brion, Αυτόθι)

σήμου Γάλλου 'Ακαδημαϊκού Marchel Brion, έπρόβαλε ή μορφή της ρομαντικής αποθεώσεως, εις την όποιαν ήτανε παραδομένος ό έφηβός μας, έπηρεασμένος από τὰ διδάγματα, τόν χαρακτήρα και την κοσμοθεωρίαν του 'Ολυμπίου Goethe.

Ένας ρομαντισμός δηλαδή, που φέρει στη θύμησή μας τὰ φυσιοκρατικά παραληρήματα του Rousseau, μιὰ έκσταση με άλλα λόγια, που δικαιολογεί τόν συναισθηματικόν κλονισμόν, εις τόν όποιον ήτανε παραδομένος ό έφηβός μας, ώς τε νὰ μὰς αποκαλύπτει και νὰ μὰς έξομολογείται ότι και τώρα, στα 50 και πλέον χρόνια του, είναι ό ίδιος άκόμη, χωρίς νὰ μπορεί νὰ αποσπασθί από τόν ρομαντισμόν της έφηβείας του.

Αλήθεια!

Πόσον άγνωστος στο βάθος και στην ούσία είναι για μὰς τούς μεγάλους, αυτό τὸ ρομαντικόν συναίσθημα τών άγοριών και τών κοριτσιών μας κατά την έφηβικήν τους ήλικίαν—ιδίως τών κοριτσιών—ένα συναίσθημα δηλαδή καθάριο, άγνό και εύτόχρημα θεϊκό, που πλημμυρίζει την ψυχή τους, ένα συναίσθημα που εκχύνεται σε στίχους ή σε πεζογραφήματα από τὰ όποια γέμουν τὰ ήμερολόγια τους, ένα συναίσθημα τέλος που αποτελεί την ύψιστη μορφή του θρησκευτικού συναισθήματος κατά την χρυσήν αυτήν περίοδον της ανθρωπίνης ήλικίας.

Ας μὴν πλανώμεθα συνεπώς:

Και τών δικών μας έφήβων τόν ψυχικόν κόσμον στολίζουν άρετές και όμορφιές τέτοιες, που όταν καλλιεργηθοῦν ψυχολογικά και παιδαγωγικά, μπορούν νὰ προβάλουν με άκαταγώνιστη αύγλη και νὰ θαμπώσουν τὰ μάτια τών μεγάλων.

Έχομεν άρκετὰ δείγματα τέτοιων ύψηλων και ώραιών ανατάσεων και τών δικών μας άγοριών και κοριτσιών και ό χοράσσαν τες γραμμές αυτές θεωρεί έαυτόν εύτυχή, γιατί χρόνια και χρόνια, επί άρκετές δηλαδή δεκαετηρίδες κατά την διακονίαν του, ιδίως εις την Μέσην Παιδείαν, έφερν εις φώς—με τοῦ παιδαγωγικοῦ απορρήτου την προοπτικήν—δείγματα εκθέσεων και αποσπασμάτων τών Έμερολογίων των από τών στηλών τών παιδαγωγικών περιοδικών της Πατρίδος μας.

Στὰ δείγματα δὲ αυτά τὰ πολυάριθμα τών εκθέσεων και τών αποσπασμάτων τών Έμερολογίων των εγκατοπτρίζονται οί πιο δυνατές ανατάσεις της έφηβικής ψυχής των και τών έφηβικών των όραματισμών.

Αυτὰ ως πρὸς την παιδαγωγικήν προοπτικήν του θέματός μας.

Ός πρὸς δὲ την συνάντησιν τών έφήβων μας άμφοτέρων τών φύλων και την γνωριμίαν των με πρότυπα τών κλασσικών μας συγγραφέων, εάν αί συναντήσεις αυτές και αί γνωριμιές δὲν λαμβάνουν χώραν κατά την διαπαιδαγώγησιν τών έφήβων μας εις τὰ κλασσικά μας Γυμνάσια—έκτός βέβαια σπανιωτάτων εξαιρέσεων¹—αυτή ή όδυνηρά παράλειψις και έλλειψις του άραγε νὰ όφείλεται;

Μήπως στην μορφήν της έρμηνευτικής έργασίας, που δὲν εáfύπνισε τίποτε στην ψυχή τους;

Μήπως στην έλλειψιν αναλύσεως τών χαρακτήρων τών δρώντων προσώπων, στα άρχαία ιδίως δράματα;

Μήπως... Μήπως... Μήπως;...

1. Πρβλ. Εϋρ. Σούρλα: «Ρομαντισμός—Ανθρωπισμός» (Σχολείο και Ζωή, τεύχος Φεβρουαρίου—Μαρτίου 1965, σελ. 132-135).

C'est là la question

για νὰ μεταχειρισθούμε χαρακτηριστική έκφρασιν—σχετικήν με τὸ θέμα μας—του Γάλλου 'Ακαδημαϊκού Marchel Brion.

Ίδου συνεπώς ό λόγος, για τόν όποιον επιβάλλεται:

Η αναδιάρθρωσις της διδασκαλίας τών Κλασσικών Συγγραφέων στα Γυμνάσιά μας με βάσιν την: Πολιτισμογνωστικήν μορφήν της διδασκαλίας.

Είναι όμως γνωστή ή μορφή αυτή της διδασκαλίας στους φιλόλογους μας;

C'est là la question!!!

Εϋρ. Σούρλας

ΜΕΡΙΚΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΧΡΟΝΙΑΣ ΔΥΣΠΡΟΣΑΡΜΟΣΙΑΣ

Ένας από τούς βασικούς σκοπούς της άγωγής είναι νὰ βοηθήση τὸ παιδί νὰ προσαρμόζεται με τὰ προσωπικά, κοινωνικά και οικονομικά του προβλήματα που θα προβάλουν κατά την πορεία της ζωής του. Δι' αυτό στις ήμέρες μας οί παιδαγωγοί και οί ψυχολόγοι άσχολούνται όλονέν και περισσότερο με την ψυχική υγεία του παιδιοῦ και άποδίδουν όλως ίδιαι τέρα σημασία στην προσαρμογή αυτού πρὸς τὸ περιβάλλον, τὸ όποιον θεωρείται ό πρόδρομος τών σοβαρωτέρων ψυχικών άνωμαλιών.

Η προσαρμογή και ή ψυχική υγεία είναι όροι άλληλοεξαρτώμενοι, στενῶς συνυφασμένοι, ταυτόσημοι και άλληλογενείς, ή δὲ άπουσία του ενός ἐξ αυτών συνεπάγεται και την ειατοραχή του άλλου. Δι οὗτὸ όταν γίνεται λόγος για τὰ δυσπροσάρμοστα παιδιά πρέπει νὰ έχωμε πάντα κατὰ νοῦ και την ύφισταμένη διασάλευσι της ψυχικής των υγείας.

Όταν έπίσης όμιλοῦμεν περί δυσπροσαρμοσία πρέπει νὰ έννοοῦμε πάντοτε τόν ψυχικό τραυματισμό της προσωπικότητός μας ἐξ αίτίας κάποιων έσωτερικών συγκρούσεων (Conflicts) μετά του περιβάλλοντος, ή όποια εκδηλώνεται κατὰ την συμπεριφορά μας, υπό μορφήν φόβων, προκλήσεων, δυσaréσκειας, κατήφειας, φυγής κλπ.

Όποιος πάσχει από τὸ Complex αυτό χάνει τή χαρά για τή ζωή και παραιτείται από κάθε προσπάθεια για δημιουργία.

Η δυσπροσαρμοσία έχει την παθολογική της έννοια και είναι φαινόμενο καθολικό, όπου συναντάται σε όλα τὰ κοινωνικά στρώματα ανεξαρτήτου ήλικίας, φύλου, φυλής, χρώματος ή κοινωνικής θέσεως.

Αυτή πολλάκις επιφέρει βασικές άνωμολίες τόσοις στις θρεπτικές, όσον και στις πνευματικές λειτουργίες του παιδιοῦ, παραλύει δὲ κυριολεκτικά την προσωπικότητα αυτού, αναστέλλει την δράσι και καταπνίγει την πρωτοβουλία. Ακόμη δὲ, οὔδέποτε συνοδεύεται από ένα άπλό και μοναδικό σύμπτωμα, αλλά πάντοτε από ένα σύνδρομο* διακρινόμενο κατὰ την συμπεριφορά του παιδιοῦ. Η δυσπροσαρμοσία από την άπλη της μορφή, έως και την πλέον σύνθετον είναι ένδεχόμενο νὰ επηρεάση την ισορροπία της υγείας μας, νὰ διαστρεβλώση την προσωπικότητα του παιδιοῦ και νὰ δια-

* Τὸ σύνολο τών συμπτωμάτων τὰ όποια οδηγούν στη διάγνωση μιὰς παθήσεως.

σπάση τὸν συναισθηματικὸ τοῦ κόσμου. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε, πὼς ἡ παιδικὴ δυσπροσαρμοσία δὲν εἶναι σταθερὴ, ἀλλὰ ποικίλλει ἀπὸ παιδί σὲ παιδί κατὰ βαθμὸ καὶ οὐχὶ κατὰ εἶδος, χωρὶς βέβαια νὰ ὑπάρχουν καὶ σαφεῖς διαχωριστικαὶ γραμμαὶ.

Ἡ δυσπροσαρμοσία στὰ παιδιὰ ἀναγνωρίζεται εὐκόλα. Ἀπὸ τὴν ἐμπόλεμο ἢ διστακτικὴν στάσιν τῶν, τὴν φυγοπονίαν, τὴν σχολικὴν καθυστέρησιν, τὴν ἀστάθειαν, τὴν ἐκρήξειν, τὴν σκληρότητα πρὸς τὰ ζῶα, τὰ νευρωτικὰ χαρακτηριστικὰ κλπ.

Ὡς πρὸς τὰ αἷτια ποὺ τὴν προκαλοῦν εἶναι ἄπειρα καὶ ὁποιαδήποτε προσπάθεια ἀνευρέσεως καὶ ταξινομήσεως τούτων θ' ἀποτελοῦσε ἔργο ἡμιτελές. Οἱ ψυχολόγοι μᾶς βεβαιώνουν ὅτι αὕτη ὀφείλεται κυρίως σὲ ὀργανικοὺς καὶ ψυχολογικοὺς καὶ κοινωνικοὺς λόγους, ἰδίως δὲ σὲ συναισθηματικοὺς τραυματισμοὺς τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας. Πάντως δὲ διὰ νὰ εὐρώμε τοὺς λόγους ποὺ προκαλοῦν μιὰ χρόνιαν δυσπροσαρμοσίαν εἰς τὸ παιδί, εἶναι ἓνα ἀρκετὰ δύσκολο ἔργο, ὅπου θὰ χρειασθῇ μιὰ ψυχολογικὴ ἐνδοσκόπησις τοῦ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ παιδικοῦ ψυχολόγου ἢ ψυχιάτρου. Θὰ ἐλέγαμε πὼς κάθε δυσπροσαρμοστο παιδί ἀποτελεῖ καὶ μιὰ ξεχωριστὴ περίπτωση μελέτης, ἔρευνας καὶ τρόπου θεραπείας, διότι κάθε ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἔχει τὴ δική του πολύπλοκην συναισθηματικὴν ζωὴ καὶ ἰστορίαν.

Ἐάν ἓνα παιδί κατορθώσῃ καὶ ἀνεχθῇ μιὰ σοβαρὴ ματαίωσιν ἐνὸς ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ καὶ ἀκολούθως κάμῃ τὴν δέουσαν προσαρμογὴν, τότε θὰ εἶναι σὲ θέσιν νὰ μετακινήσῃ σὲ κάποιον ὑψηλότερον ἐπίπεδον ψυχολογικῆς ὀριμότητος, ἀντιθέτως δέ, ἐάν δὲν δυνηθῇ νὰ προσαρμοσθῇ ἐπαρκῶς, τότε θ' ἀποτύχῃ σὲ δύο κυρίως σημεία: α) Εἰς τὸ νὰ προπαρασκευάσῃ ἐπαρκῶς τὸν ἑαυτὸ τοῦ γιὰ μιὰ συνεχῶς αὐξανομένην περιπλοκὴν τῶν μορφωτικῶν τοῦ ἀπαιτήσεων καὶ τότε τὸ παιδί ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ περιπίπτῃ στὴ σφαῖραν τῆς δυσπροσαρμοσίας, ὅπου μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου θ' αὐξάνῃ, διὰ νὰ φθάσῃ κάποτε στὴ σοβαρώτερην μορφήν της, ὅποτε τὸν λόγο θὰ τὸν ἔχει οὐχὶ πλέον τὸ σπῆναι ἢ τὸ σχολεῖν, ἀλλὰ ἡ ψυχοθεραπεία καὶ ἡ κλινικὴ ψυχολογία.

Εἶναι γεγονὸς πιστοποιούμενον καὶ ἀπὸ τὴν καθημερινὴν πείραν, ὅτι ποικιλόμορφα συμπτώματα χρόνιαν δυσπροσαρμοσίας ἐμφανίζονται στὰ παιδιὰ τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν καὶ διαταράσσουν τὴν ψυχικὴν τῶν σφαῖραν, εἰδικῶς δὲ τοὺς ἐνδοστρεφεῖς τύπους.

Ὡς συμπτώματα δυσπροσαρμοσίας δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν: ὁ φόβος, ὁ τρόμος, ἡ δειλία, τὰ αἰσθήματα μειονεκτικότητος, ἡ ἀνασφάλεια, ἡ ἀποτυχία, ἡ καταπίεσις, ἡ τάσις πρὸς ἀπομόνωσιν, οἱ ὀργανικὲς ἀτέλειες, οἱ συναισθηματικὲς διαταραχὲς καὶ διεγέρσεις, ἡ ἄκρα ἀνησυχία, ἡ εὐερεθιστία, ἡ μανία καταστροφῆς καὶ βλάβης ἀντικειμένων, οἱ ὄνειροπολήσεις, οἱ ἀκαθόριστοι φόβοι, ἡ φυγὴ, ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη, ἡ μνησικακία, ἡ σκυθρωπότης, οἱ τάσεις θρασυδειλίας, ἡ προσπάθεια γιὰ μιὰ καταναγκαστικὴ προσοχή, ἡ ταραχὴ, ἡ ψυχικὴ ἀναστάτωση, ἡ ἀγωνία, ἡ ἀποχώρησις, ὁ πανικός, ἡ ἀνικανότης διὰ συνεχῆ καὶ σκληρὰ ἔργασιν, ἡ ἀναποφασιστικότης, ἡ ἐντροπαλότης, ὁ κυνισμὸς κ.ἄ.

Δυσπροσαρμοστα παιδιὰ εἰς τὸ σχολεῖν δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν: οἱ ταραξεις, τὰ καθυστερημένα, τὰ φυγόποινα, τὰ ἀπουσιάζοντα ἄνευ λόγου, τὰ ἔχοντα ὀργανικὰς ἀτέλειες, τὰ ἀπειθάρχητα, τὰ κατηφῆ καὶ εἰδικῶς τὰ ψυχικῶς τραυματισμένα.

Ἄν καὶ τὰ συμπτώματα αὐτὰ ἀποτελοῦν μέρος τοῦ ὅλου προβλήματος, ἐν τούτοις ὅμως μᾶς βοηθοῦν εἰς τὸ νὰ ἴδωμεν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς τρόπους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐκδηλώνονται οἱ ψυχογενετικὲς διαταραχὲς.

Ἐν συνεχείᾳ τῆς μελέτης μας, θὰ προσπαθήσωμε νὰ ἐξετάσωμε δύο σπουδαῖα συμπτώματα χρόνιαν δυσπροσαρμοσίας: 1) Τὴν ἀποχώρησιν καὶ 2) Τὴν ψυχοσωματικὴν διαταραχὴν.

1. Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΙΣ

Ὁ βασικὸς σκοπὸς τῆς ἀποχωρήσεως εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις μας ἀπὸ μιὰ δυσάρεστη κατάστασιν. Ἡ πορεία τῆς ἡμπορεῖ νὰ πάρῃ ὀρεκτὲς μορφὲς καὶ νὰ ποικίλῃ σὲ ἑκτασί καὶ σὲ βαθμὸ μονιμότητος. Παραδείγματα κάπως πλήρους καὶ μονίμου ἀποχωρήσεως, δυνάμεθα νὰ εὐρώμε εἰς ἄτομα, ἅτινα ἠκολούθησαν μονήρη ἐπαγγέλματα, διὰ νὰ ἀπομονωθοῦν ἀπὸ τοὺς ἄλλους συνανθρώπους τῶν. Ἐάν ἡ ἀπομόνωσις εἶναι πλήρης, ὡς συμβαίνει εἰς τινὰς παθολογικὰς καταστάσεις, οἱ εὐκαιρίαι τοῦ παιδιοῦ γιὰ μιὰ περαιτέρω ψυχολογικὴ ὀριμότητα, εἶναι κυριολεκτικὰ περιορισμέναι.

Ἐάν πάλι, ἀντὶ τῆς ἀποχωρήσεως δεῖξῃ τὸ παιδί μιὰ ἐπιθετικὴ συμπεριφορὰ, τότε φαίνεται ὅτι κατοβάλλει τὸ πᾶν γιὰ νὰ προσαρμόσῃ τὸν ἑαυτὸ τοῦ σὲ μιὰ δύσκολη κατάστασιν. Τὸ ἐπιθετικὸν παιδί, τὸ ὁποῖον ἐξακολουθεῖ νὰ παλεύῃ γιὰ μιὰ ψυχολογικὴ προσαρμογὴν, ἔχει τοῦλάχιστον μιὰ ἐλάχιστη πιθανότητα νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἀνάγκην τοῦ καὶ νὰ μάθῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν μορφωτικὴν ἀπαιτήσιν.

Ἡ τάσις πρὸς ἀποχώρησιν δυνατόν νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχὴν τὴν στίς ἀντιδράσεις ἀμύνης τοῦ παιδιοῦ, οἱ ὁποῖαι ἐπεληδοῦν ἀπὸ κάποια εὐρύτερη βάσιν ἐνὸς γενικευμένου φόβου ἀντιδράσεως. Αὐτοὶ οἱ φόβοι ἀντιδράσεως δυνατόν νὰ ἔχουν ἐκ νέου τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς τὴν σκληρὴν μεταχείρησιν τῶν γονέων, τὴν ἀντιπαιδαγωγικὴν στάσιν τοῦ διδασκάλου, τὴν ἀρνητικὴν καὶ ἀποκρουστικὴν στάσιν τῆς κοινωνίας, τὴν ὀργανικὴν τοῦ ἀτέλειαν, τὴν διανοητικὴν τοῦ ἀνεπάρκειαν, τὴν ἔλλειψιν ἱκανοτήτων καὶ δεξιοτήτων καὶ εἰς πλείστους ἄλλους παράγοντες, οἱ ὁποῖοι προσφέρονται εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῶν γενικεύσεων τοῦ φόβου.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὑπάρχουν μερικὲς ἀποχωρήσεις τοῦ παιδιοῦ μὴ παθολογικὲς, οἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀκολουθοῦντας τρόπους συμπεριφορᾶς: 1) Ὅταν τὸ παιδί ἀποσύρεται καὶ προτιμᾷ νὰ ἀσχολῆται κατ' ἰδίαν χωρὶς τὴν παρουσίαν τῶν ἄλλων, μὲ τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν μουσικὴν, τὴν ζωγραφικὴν. τὴν διάφορον συλλογὴν κλπ. 2) Ὅταν τὸ παιδί προτιμᾷ νὰ κάμῃ τὴν ψυχολογικὴν γύρῳ ἀπὸ ἓνα ρομαντικὸ καὶ ἐνδοξὸν μέλλον τοῦ, τὴν ἀπόκτησιν τῶν φίλων τοῦ, τὴν ἐξόντωσιν τῶν ἐχθρῶν τοῦ καὶ γενικὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ ὅλες τὴς ψυχολογικὰς ἀνάγκας, οἱ ὁποῖαι εἶναι δύσκολο νὰ ἱκανοποιήσῃ στὴν πραγματικὴν τοῦ μορφήν.

Αὐτὰ τὰ εἶδη συμπεριφορᾶς ἐπιδεικνύονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπ' ὅλα τὰ παιδιὰ μὲ κάποιον μέτρο προθυμίας καὶ καλωσύνης, καθίστανται δὲ ἐπιβλοβή μόνον ὅταν ὁδηγοῦν πρὸς τὰ ἄκρα.

Ὅταν τὰ παιδιὰ δεῖκνουν τοιαῦτα ὑποχωρητικὰ σημεῖα συμπεριφορᾶς γιὰ μιὰ κοινωνικὴ προσαρμογὴν, πολλὰς φορὰς ἐκτίθεται ἐπικινδύνως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ψυχικῆς τῶν υγείας, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζομε ποῦ τελειώνει ἡ ὁμαλὴ, μονήρης καὶ φανταστικὴ συμπεριφορὰ τῶν καὶ ποῦ ἀρχίζει ἡ ἀνώμαλη ὑποχώρησις.

Ἀκόμη ὑπάρχει ὁ φόβος νὰ ἐντροφήσῃ εἰς αὐτὰ κατὰ τρόπον ὑπερβολικὸν καὶ ν' ἀπολέσῃ τὴν κοινωνικὴν τῶν ἁρμονίαν καὶ ἐπαφὴν μὲ τὴν πραγματικότητα.

Ἐξετάζοντες τὸ ὄνειροπόλημα τοῦ παιδιοῦ, διαπιστώνομεν ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸ ἀπαραίτητο τμήμα τῆς ψυχικῆς τοῦ ζωῆς. Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς

νέους, τούς χωρίς όνειρα! Ένα παιδί στην έφηβική ηλικία πρέπει να έχει την βεβαιότητα ότι τουλάχιστον ένα μέρος των ονείρων του ήμπορούν να πραγματοποιηθούν. Εάν δεν έχει την δύναμη της πραγματοποίησής των, ή όνειροπόλησι δεν είναι ισορροπημένη δύναμη της ψυχής.

Όταν το παιδί εύρεθι ένώπιον μιας τοιαύτης κρίσεως επιβάλλεται ή έξοδός του έκ του κόσμου του όνείρου της αυτοφαντασίας του και ή συμμετοχή του στίς κοινωνικές δραστηριότητες της ζωής και του πολιτισμού μας.

Αν και ή πολιτισμός μας έχει κατηγορηθι ότι απέτυχε να καλλιεργήση την αυτοφαντασία των ανθρώπων λόγω υπερεκτιμήσεως των κοινωνικών δραστηριοτήτων, έν τούτοις όμως δεν παύομε να υποστηρίζομε την βαρύτητα και σπουδαιότητα των κοινωνικών δραστηριοτήτων, έν αντίθεσει με τις μονήρεις ασχολίες, έπειδή έχομε κάποιο λόγο να πιστεύομε ότι ή μη παθολογική αποχώρησι δυνατόν να οδηγήση μιá ήμέρα σε κάποια παθολογική κατάσταση σχιζοφρένειας* είτε εις την παιδική ηλικία, είτε εις την μετέπειτα ζωή μας.

Αν και ή σχιζοφρένεια δεν συναντάται εις τα μικρά παιδιά, έν τούτοις όμως πιστεύεται ότι, όταν αυτή έμφανισθι άργότερα μετά την παιδική ηλικία, έχει τα ίχνη της εις τα υποζωρητικά σημεία της πρώτης παιδικής ηλικίας.

Πόσοι σύγχρονοι ψυχολόγοι δεν έχουν δίκιο, όταν τονίζουν την άφάνταστη σημασία που έχουν τα πρώτα παιδικά χρόνια! Πράγματι τα χρόνια αυτά είναι εκείνα, κατά τα όποια θα δημιουργηθούν και θα οικοδομηθούν τα θεμέλια της προσωπικός των, με τη συμβολή του παιδαγωγικού περιβάλλοντος.

2. ΟΙ ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

Τα τελευταία χρόνια ένας καινούργιος ψυχολογικός προσανατολισμός όλων των νόσων, κατευθύνεται προς την ψυχοσωματική Ιατρική δια την μελέτη των ψυχοσωματικών προβλημάτων, εις αναγνώρισι του γεγονότος, ότι ή σωματική υγεία ενός ατόμου δύναται να επηρεάζεται από την κατάσταση της ψυχικής του υγείας.

Την ψυχοσωματική υγεία του ανθρώπου κλονίζουν πολλά συμβάντα της ζωής. Μεταξύ αυτών και ή δυσπροσαρμοσία και μάλιστα ή δυσπροσαρμοσία χρονίας μορφής.

Έχει πραγματι διαπιστωθι, ότι ή ψυχολογική δυσπροσαρμοσία με τις διάφορες συναισθηματικές και συγκινησιακές της καταστάσεις, προκαλεί λειτουργικές διαταραχές, που με τη σειρά τους ήμπορεί να καταλήξουν σε οργανικές βλάβες, όπως πεπτικά έλκη, άσθμα, δερματικές νόσους, έντερικές διαταραχές, χρονίους πονοκεφάλους, χρόνιο κάματο, αίσθητηριακές ανωμαλίες, παραλύσεις κ.ά. Είναι άληθές ότι όλες αυτές οι ανωμαλίες δυνατόν να έχουν κάποια οργανική αίτια, άλλ' έξετάζοντες τόν αναπτυσσόμενον οργανισμό του ανθρώπου, διαπιστώνομεν ότι αὐται προξενούνται από κάποιο ψυχολογικό πρόβλημα, τó όποϊον επιδρά επί των σωματικών λειτουργιών κατά τοιοῦτον τρόπον, ώστε να παράγη πραγματικές οργανικές νόσους.

* Η σχιζοφρένεια είναι μιá λειτουργική ψύχωσι έκδηλουμένη υπό παθολογικής άποχωρήσεως του άσθενούς έκ του περιβάλλοντος, με όποχονδριακές έκδηλώσεις κοί με περιορισμένες συναισθηματικές αντιδράσεις, ή όποια συνοδεύεται υπό ψευδαισθήσεων, μανίας καταδιώξεως κλπ.

Δι' αυτό λοιπόν έχει επικρατήσει τελευταίως ή συνήθεια να χρησιμοποιηται ή ψυχοθεραπεία παράλληλα με την σωματική θεραπεία.

Αφού ή ψυχική και ή σωματική υγεία άλληλοεξαρτώνται, τα σωματικά συμπτώματα είναι συχνά οι πρώτες ένδείξεις των χρονίων φυσιολογικών δυσπροσαρμοσιών μεταξύ των παιδιών.

Όταν μιá γενική Ιατρική έξέτασι αποτύχει να διαγνώση την πραγματική αίτια μιας φυσιολογικής διαταραχής του παιδιού, τότε ή Ιατρός θα πρέπει άμέσως ν' ανατρέξει και ν' αναζητήση μιá ψυχογενετική αίτια δηλ. μιá ψυχολογική άρχη επί της όποιας θα στηριχθι για να διαγνώση σε πιό βαθμό ψυχολογικής δυσπροσαρμοσίας υπόκεινται τα φυσιολογικά του συμπτώματα.

Τα φυσιολογικά συμπτώματα χρονίας δυσπροσαρμοσίας δυνατόν να λάβουν μορφή άνατροπής, ή περιπλοκών σε συνήθειες του αλέτας, όπως ή συνήθεια νυκτερινής ένουρήσεως, ή χρονία δυσκοιλιότητα, ή διάρροια, ή υπερβολική ούρητική κένωσις κλπ. Επίσης ή χρονία δυσπροσαρμοσία άνατανακλάται συχνά σε διαταραχές της διατροφής όπως παχυσαρκία, άνορεξία κ. ά.

Πολλές φορές άκόμη καθίσταται δυσχερές δι' έναν Ιατρό να διαγνώση μεταξύ πραγματικών και φανταστικών συμπτωμάτων, όταν ή άσθενής εύρίσκεται σε κατάστασι συγχύσεως. Διότι έκ της στενής σχέσεως ήτις ύφίσταται μεταξύ συναισθηματικής και σωματικής καταστάσεως ενός παιδιού. Είναι γνωστό τó γεγονός, ότι αν και τα σωματικά έλκη προέρχονται από κάποια κακή οργανική λειτουργία, έν τούτοις όμως ή άρχή της άνωμαλίας δυνατόν να εύρίσκεται εις την υπερβολική συναισθηματική ένταση της ζωής του παιδιού.

Η Ιατρική έρευνα που έμελέτησε τόν ψυχικό παράγοντα άνεῦρε ότι τó ήμισυ των άσθενών όπου προσέρχονται προς Ιατρική έξέτασι κοί τα 3/4 των δυσκολιών της άναρρώσεως έχουν την άρχή των ούχι εις τó σῶμα, αλλά εις την ψυχή του άρρώστου.

Απειροί είναι οι περιπτώσεις άσθενών οι όποιες έρχονται να μας βεβαιώσουν τó γεγονός, ότι ή ψυχικός παράγων είναι ή άρχή και ή κυρία αίτια των διαφόρων σωματικών νόσων και έπιπλοκών.

Κατωτέρω παραθέτομε την περίπτωσηι μιας παιδίσκης 4 έτών, ή όποια είχεν είσαχθι σε μιá ψυχολογική κλινική προς διάγνωσι και θεραπεία.

Η όλη φυσική της διάπλασι ήτο πενιχρά, υπερβολικά αδύνατη, χλωμή, δειλή και νωθρή. Αναζητούσε τή μόνωσι, μετά δυσκολίας όμιλούσε, σπανίως έγελοῦσε, τα χείλη της πάντοτε κλειστά και συχνά έθήλαζε τούς δακτύλους της. Από καιροῦ εις καιρόν ή άπαθής συμπεριφορά της μετεβάλλετο σε άσυνήθιστη υπερδραστηριότητα, ή όποια έφάνετο άσυμβίβαστη προς τόν ψυχικό της μαρασμό και νωθρότητα.

Τα σωματικά συμπτώματα ήσαν πυρετός, άναιμία, άβιταμίνωσι και συνεχής διάρροια. Ακόμη δε όλες οι εργαστηριακές έξετάσεις, συμπεριλαμβανομένων και τριών άκτινοσκοπήσεων, οὔδέν τó παθολογικόν έπαρουσίαζον, ένῶ ή έμετός έσυνεχίζετο και ή παιδίσκη έξηκολούθει να έξασθενή.

Η Ιδιάζουσα κατάσταση της άσθενούς άνάγκασε τούς Ιατροῦς να την παραπέμψουν σε κάποια ψυχιατρική κλινική ως μιá περίπτωσηι «πιθανής σχιζοφρένειας με άπροσδιόριστη οργανική πάθησι»... Η άσθενής άνταπεκρίθη πλήρως προς την ψυχαναλυτική θεραπεία — ήτις έπηρε μορφή παιγνιδιού — έπανεῦρε τόν δρόμο της και την ψυχική ήρεμία, αφού βαθμηδόν άπώλεσε τα σωματικά της συμπτώματα και έξήλθε της κλινικής με την έξης

παρατήρησι: Αύτη έπασχεν από δυσπροσαρμοσία χρονίας μορφής, όφει-
λομένην σ' ένα πολύπλοκο ένδοικογενειακό δράμα.

"Αν και σπανίως συναντᾶ κανείς ένα παιδί με τόσα πολλά και σαφή
σωματικά συμπτώματα, τὰ όποια νά προέρχονται εκ χρονίας δυσπροσαρ-
μοσίας, έν τούτοις όμως ή ανώτερω σοβαρή περίπτωσι μᾶς δείχνει καθαρά
τή δύναμη τοῦ ψυχολογικοῦ παράγοντος, όστις πολλές φορές καθίσταται
ή αίτία γενέσεως τῶν σωματικῶν ανωμαλιῶν και διαταραχῶν.

Είναι φανερόν, ότι τὸ δυσπροσάρμοστο παιδί, διὰ νά υπερνικήσῃ τίς
ἀδυναμίες του και νά λύσῃ τίς συγκρούσεις του, πρέπει νά ὀδηγηθῇ και νά
εὔρῃ τὸν ἑαυτό του με τήν ὀρθή ἀγωγή τῆς προσωπικότητός του.

ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΧΡΟΝΙΑΣ ΔΥΣΠΡΟΣΑΡΜΟΣΙΑΣ

"Εάν παρατηρηθῇ μιὰ μεταβολή τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματός μας,
τοῦτο πρέπει νά εἶναι ένδειξις κάποιας μὴ φυσιολογικῆς λειτουργίας τοῦ ὀρ-
γανισμοῦ μας. Ὅσαύτως, εάν παρατηρηθῇ μιὰ φυσιολογικὴ έντασι σ' ένα
παιδί, τοῦτο θά πρέπει ν' ἀποδοθῇ σὲ κάποιο εἶδος ψυχολογικῆς πάλης.

"Όταν μιὰ ανώμαλη κατάστασι υπερδιεγέρσεως ἐμμένει γιὰ πολὺ χρ-
νο, τοῦτο εἶναι συνήθως ένα σύμπτωμα χρονίας δυσπροσαρμοσίας. Εἶναι
λυπηρόν τὸ ότι δὲν ἔχομεν εἰσέτι εἰς τὴν διάθεσίν μας κάποιο ἀκριβὲς και
κατάλληλο ὄργανο—ὅπως τὸ θερμόμετρο—διὰ τὴν καταμέτρησι τοῦ βαθ-
μοῦ δυσπροσαρμοσίας και τῶν ἄλλων συγκινησιακῶν έντάσεων τοῦ παι-
διοῦ. "Όταν μιὰ κατάστασι δυσπροσαρμοσίας εἶναι ἀρκετὰ τεταμένη, αὐ-
τὴ ἀντανακλᾶται συνήθως σ' ένα ὀλόκληρο ἀριθμὸ καταφανῶν ἐκδηλώσεων.

Μερικὰ έντονα και καταφανῆ συμπτώματα χρονίας δυσπροσαρμοσίας
ἔχουν πολλές φορές ἀναστολτικὰ χορακτηριστικὰ κάποιας προσκαίρου
υφέσεως, ένῳ ἄλλα συμπτώματα δυνατόν νά προκαλέσουν και μεγαλύτε-
ρες καταστάσεις φυσιολογικῶν έντάσεων.

Εἰς τίς προηγούμενες σελίδες ἐξετάσαμε τὰ συμπτώματα ἀποχώρησις
και ψυχοσωματικῆς διαταραχῆς, έν συνεχείᾳ δὲ θ' ἀναφέρωμε μερικὰ ἀπὸ
τὰ προσωρινὰ ἀνασταλτικὰ συμπτώματα,

"Επιστημονικῶς ἔχει διαπιστωθῇ, ότι οἱ νευρικῆς συνήθειες μιᾶς προ-
σωρινῆς διαθέσεως εἶναι ένδεχόμενον νά συνοδεύονται ἀπὸ κάποιο εἶδος
ψυχολογικῆς πάλης (Conflict). Ἐπίσης ἄλλες κλινικῆς παρατηρήσεις μᾶς
ἀναφέρουν ότι ή αὖξις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νευρικῶν συνθητικῶν συμβαίνει σὲ
περιπτώσεις χρονίας δυσπροσαρμοσίας. Αἱ νευρικῆς αὐτῆς συνήθειες τῶν
παιδιῶν τὰ όποια ζοῦν και κινῶνται κάτω ἀπὸ συνθηκῆς ἄκρως ψυχολο-
γικῶν έντάσεων ἐμφανίζονται συνήθως ὑπὸ ποικίλλους συνδυασμοὺς και με
τὰ ἀκόλουθα εἶδη συμπεριφορᾶς: θηλασμός τοῦ ἀντίχειρος, δάγκωμα τῶν
δυνύχων, ξύσιμο τῆς μύτης ή τῆς κεφαλῆς, τρίψιμο τοῦ προσώπου, νευρικῆς
χειρονομίες τῶν δακτύλων, κινήσεις και στροφῆς τῆς κεφαλῆς, ἀεικινήσια,
συχνῆς κραυγῆς δι' ἀσήμαντα περιστατικά, ταλαντεύσεις τοῦ σώματος,
δάγκωμα τῶν χειλέων, ἐκφραστικαὶ κινήσεις τοῦ προσώπου, νευρικὰ ἄσμα-
τα αὐτοσυζήτησι κατὰ τὴν ἀπουσία τῶν ἄλλων, συχνῆς οὐρήσεις κ.ἄ.

"Όταν ένας συνδυασμός εκ τῶν ανώτερω νευρικῶν συνθητικῶν ἐμφα-
νίζεται ἐπανειλημμένως και σταθερὰ κατὰ τὴν συμπεριφορὰ τοῦ παιδιοῦ,
τοῦτο εἶναι ένδειξις κάποιας χρόνιας δυσπροσαρμοσίας. Ἐπίσης όταν τὰ
ἀνασταλτικὰ αὐτὰ συμπτώματα συνοδεύονται ἀπὸ νυκτερινούς τρόμους,
ἀκράτεια οὔρων, ἀνορεξία και ἀδικοιολόγητες ἀνησυχίες διὰ μικροπράγμα-
τα, ὁ ἔμπειρος ἐκπαιδευτικὸς δὲν θά πρέπει νά δυσκολευθῇ εἰς τὸ νά δια-
γνώσῃ κάποια κατάστασι χρονίας δυσπροσαρμοσίας εἰς τὰ παιδιά τὰ όποια
ἐκδηλώνουν νευρικὸ σύνδρομο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

"Εάν ένα παιδί εἶναι εὐαίσθητο και παρουσιάζει ἐμφανῆ συμπτώμα-
τα χρονίας δυσπροσαρμοσίας, τότε ή εὐθύνη τοῦ σχολείου εἶναι τεραστία
και χρειάζεται μιὰ λεπτὴ διαγνωστικὴ και ένα μελετημένο πρόγραμμα ψυ-
χικῆς ὑγιεινῆς ή ἀκόμη και ὀργανικῆς θεραπείας* διὰ νά δυνηθῇ τὸ παιδί
νά ἐξέλθῃ τοῦ χάους και νά υπερνικήσῃ τίς νοσηρές του ἐκδηλώσεις.

Μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦτο θά πρέπει νά διδαχθῇ πὼς νά μὴν ὑποπίπτῃ
σὲ συναισθηματικῆς διαταραχῆς και συγκινησιακῆς καταστάσεις οἱ όποιες
εἶναι ἐπιβλαβεῖς και ἀποφευκτῆς.

"Ακόμη θεμελιώδης ψυχολογικὸς ὅρος εἶναι ν' ἀναπτύξῃ πρῶτον ὀρ-
θολογικῆς σχέσεις με τὸν ἑαυτό του.

"Ο καθηγητῆς Häberlin, προκειμένου περὶ τῆς θεραπευτικῆς ἀντιμε-
τωπίσεως τοῦ ὅλου προβλήματος, συνιστᾷ τὴν ἀληθῆ κοινωνικότητα, όποια
ἐλευθερώνει. Συνιστᾷ ένα ἀληθὲς ἰδεώδες νά τεθῇ εἰς τὴν πραγματικὴ θέσι
τοῦ ἀγῶνος ἐκ μέρους τοῦ ὑποκειμένου.

Τὸ πρόβλημά μας ἐδῶ δὲν εἶναι πὼς ν' ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὰ δυσ-
προσάρμοστα παιδιά, ἀλλὰ πὼς νά κατανοήσωμε, συμπαθήσωμε και ἀγα-
πήσωμε αὐτὰ και κατόπιν νά τὰ βοηθήσωμε νά ένταχθοῦν ὅσον τὸ δυνα-
τὸν ἱκανοποιητικώτερον εἰς τὴν κοινωνικὴ τάξι, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπιτε-
λέσωμε τὸ χρέος μας εἰς τὸν τομέα τῆς προλήψεως, ὁ όποῖος πρέπει ν'
ἀπασχολήσῃ εὐρύτατα τοὺς ἀρμοδίους και ἰδιαίτέρως τοὺς γονεῖς και δι-
δασκάλους.

"Εξ' ὅσων γνωρίζομεν, σὲ ὅλες τίς ἐξελιγμένες κοινωνίες καταβάλ-
λονται προσπάθειες δημιουργίας καταλλήλων σχολείων (Special Schools
For Maladjusted Childeren) και ἰδρυμάτων, ὅπου λαμβάνεται εἰδικὴ μέρι-
μνα διὰ τὴν ἀποκοτάστασι τῶν παιδιῶν ποὺ παρουσιάζουν συμπτώματα
δυσπροσαρμοσίας.

Εἰς τὸ νέο πρόγραμμα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν θά πρέπει
ἀπαραιτήτως νά συμπεριληφθῇ και ή διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς ψυ-
χικῆς ὑγιεινῆς, τὸ όποῖον θά ἐφοδιάσῃ τοὺς μέλλοντες διδασκάλους με τίς
ἀπαραίτητες ἐκείνες γνώσεις γιὰ μιὰ καλύτερη συναισθηματικὴ χειραφέ-
τησι τοῦ παιδιοῦ.

"Εκ παραλλήλου χρέος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου εἶναι νά ἐνη-
μερώνῃ τὰ προσερχόμενα πρὸς μετεκπαίδευσιν διδακτικὰ στελέχη, με στοι-
χεῖα ψυχικῆς ὑγιεινῆς διὰ νά δυνηθοῦν οὗτοι νά ἀντιμετωπίσουν έν καιρῷ,
τὰ πολύπλοκα προβλήματα τῶν δύσκολων και δυσπροσάρμοστων παιδιῶν
ποὺ τόσον πλεονάζουν εἰς τὴ μεταπολεμικὴ ἐποχὴ μας.

Δημ. Παλυβός

* Ἡ ὀργανικὴ θεραπεία ἀφορᾷ τὸν ἱατρόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἀσιώτη Ἀρ' Ἡ Ἀρρώστια και ή Ψυχὴ. Ἀθῆναι 1951.
2. » » Τὰ Ἀνώμαλα και Ἀπροσάρμοστα Παιδιά. Ἀθῆναι 1964.
3. » » Τὰ Δύσκολα παιδιά. Ἀθῆναι 1965.
4. Thompson, G.G. Child Psychology: New York: 1952.
5. Sylvester, E. Analysis Psychogenic Anorexia And Vomiting In a Four
Year Child New York: 1945.
6. Koch, H.L. Analysis Of Certain Forms Of So - Called «Nervous Habits»
In Young Children. J. Genet. Psychol., 1935, 46, 139-170.
7. Ruch, F.L. Psychology and Life. New York: 1948.

«ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ»

1) Το Σχολείο μέσα στην Κοινωνική και Πολιτιστική εξέλιξη.

Παρ' όλην την θαυμαστήν συνέπειαν καὶ τὴν ἐν τῇ σχολικῇ πράξει ἐπὶ μακρὸν εὐδοκίμησιν τῆς Ἑρβατιανῆς παιδαγωγικῆς, κατ' οὐσίαν αὕτη εἶναι ἐπιγέννημα τῶν ὀρθολογιστικῶν καὶ μηχανοκρατικῶν ἀντιλήψεων τῆς ἐποχῆς τοῦ διαφωτισμοῦ.

Σήμερα ἐξαίρεται ὁ κοινωνικὸς παράγων ὡς στοιχεῖον ἀγωγῆς χωρὶς ν' ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῆς αὐτετεργοῦ ἐξελιξέως τῶν δεξιοτήτων τοῦ παιδός, θέτει ὡς κύριον σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς τὴν διάπλασιν τοῦ ἀτόμου ὡς μέλος κατὰλληλον, ἵνα συνεργασθῇ καὶ προαγάγῃ τὴν σύγχρονον πολιτιστικὴν δημιουργίαν.

Ἡ ἐν λόγῳ ἀγωγή ἐξεταζομένη ὑπὸ τὴν καθαρὰν τῆς μορφῆς ὡς φιλοσοφικὴ ἀπαίτησις εἶναι φορεὺς πολυτίμων μορφωτικῶν στοιχείων τ.ἐ. τῆς ἀξίας τῆς ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀφοσιώσεως, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως. Πρότυπον δὲ ἑξοχον παιδαγωγοῦ ἐμπνευσμένον ὑπὸ τῶν ἄνω ἀρχῶν δύναται νὰ προβληθῇ τοῦ μεγάλου Pestalozzi

Ἄν θελήσωμεν νὰ ρίψωμε ἐν βλέμμα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τῶν λαῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι οἱ σκοποὶ τῶν ἀγωγῆς ἦταν ποικίλοι ἀπὸ τὴν μιὰ χώρα εἰς τὴν ἄλλη.

Οἱ διαφορετικοὶ σκοποὶ τῆς ἀγωγῆς παρουσιάζονται σὰ μιὰ ἱστορικὴ ἀλήθεια ποὺ καθορίζεται ἀπὸ τὴν χώραν, τὴν ἐποχὴν, τὸ περιβάλλον καὶ τὶς συνθήκες τῆς ζωῆς ἐνὸς ὠρισμένου λαοῦ, μὲ ἄλλα λόγια οἱ σκοποὶ τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ ἔκφρασις ἐνὸς λαοῦ μέσα σ' ἓνα ὠρισμένο τόπον καὶ χρόνον.

Ἐκεῖνο ποὺ σήμερα κυριαρχεῖ καὶ διαφοροποιεῖ τὴν ἐξέλιξιν τῶν κοινωνικῶν εἶναι ἡ αὐξάνουσα καθημερινὰ περιπλοκὴ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Ἡ ἐποχὴ μας περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ διακρίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὰ περασμένα στάδια τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἀνεμοστρόβιλος τῆς σύγχρονης κοινωνικῆς ζωῆς μᾶς παρασύρει ὅλους, κανέναν σήμερα δὲν μπορεῖ νὰ ζήσῃ ἀπομονωμένος. Καὶ σήμερα ὅπως καὶ στὸ παρελθόν τὸ σχολεῖον ἔχει σκοπὸ νὰ μορφώσῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἐνῶ ὁ σκοπὸς δὲν ἀλλάζει ἀπὸ ἐποχὴν σὲ ἐποχὴ ὥστόσο αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἡ ἐννοία ἀνθρώπου μένει γιὰ πάντα ἀμετάβλητη.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ κάθε φορὰ μορφώνομε, προορίζονται νὰ ζήσουν σὲ μιὰ ὠρισμένη ἐποχὴ κάτω ἀπὸ συνθήκες ποὺ ἔχουν ἐπιβάλλει μιὰ ξεχωριστὴ μορφή πολιτισμοῦ καὶ ποὺ καλοῦνται οἱ νέοι ἄνθρωποι νὰ τὸν γνωρίσουν καὶ νὰ τὸν προαγάγουν.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀναθεωροῦμε συχνὰ τὴν ἀντίληψή μας γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐννοίας ἀνθρώπου.

Ὁ σημερινὸς ἀνθρώπος δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν ἴδια προσωπικότητα ποὺ ἔχει ὁ ἀνθρώπος τοῦ Μεσαίωνα ἢ ὁ ἀνθρώπος ποὺ πῆγαινε γιὰ νὰ μάθῃ μόνον νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράφῃ.

Μία ἀληθινὴ ἄβυσσος χωρίζει τὸν σημερινὸ ἀνθρώπο ἀπὸ τὸν χθесινὸ καὶ αὐτὸ τὸ σχῆμα ἀνοίχθηκε κυρίως ἀπὸ τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης καὶ εἶχε σὰν συνέπεια ὅχι μόνον ν' ἀνακαλύψῃ καινουργία δεδομένα γιὰ

τὸν ἄνθρωπο καὶ ν' ἀλλάξῃ τὶς συνθήκες τῆς ζωῆς, ἀλλὰ νὰ ἐμφυσήσῃ στὸν ἄνθρωπο κι' ἓνα καινούργιο τρόπο ζωῆς καὶ σκέψεως.

2) Ἀνάπτυξη τῆς Ψυχολογίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης.

Εὐκόλα δυνάμεθα νὰ σημειώσωμε σήμερα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς παλαιᾶς παιδαγωγικῆς.

Ὁ δάσκαλος ὁμιλεῖ - ὁ μαθητὴς ἀκούει.

Ὁ δάσκαλος ἐνεργεῖ, τὸ παιδί μένει παθητικό.

Τὸ εὐπλαστο καὶ ἡ δεκτικότητα εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ παιδιοῦ.

Τὸ σχολεῖο τῆς παιδαγωγικῆς αὐτῆς ἐπιβάλλει ἓνα πρόγραμμα γνώσεων ποὺ δὲν ἀνταποκρίνεται στὰ διαδοχικὰ διαφέροντα τῶν διαφόρων περιόδων καὶ στοὺς ἐξελικτικοὺς νόμους τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀλλὰ ποὺ τὸ καταρτίζει ὁ Ἑνήλικος σύμφωνα μὲ τὴν δική του λογικὴ τάξιν καὶ ἀκρίβειαν.

Ἡ παιδαγωγικὴ αὐτὴ θέτει σὰν σκοπὸ τὸ παραμέρισμα τῆς προσωπικότητος μὲ τὴν παθητικὴ ὑποταγὴ τοῦ παιδιοῦ.

Μὲ τὴν πρόοδο τῶν βιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλάζει καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς παιδαγωγικῆς.

Πρῶτο ἔργο τῆς παιδαγωγικῆς εἶναι νὰ ὀρίσῃ τὸ παιδί ποὺ ἐξελίσσεται, προσαρμόζεται καὶ σιγὰ· σιγὰ φθάνει στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἡλικιωμένου.

Ἡ ψυχολογία μᾶς διαφωτίζει γιὰ τοὺς μηχανισμοὺς τῆς ψυχικῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ καὶ τοὺς νόμους ποὺ διέπουν τὴν κανονικὴν του πορεία.

Γενικὰ σήμερα ἡ ψυχολογία δίνει εἰς τὴν Παιδαγωγικὴ δύο πρωταρχικοὺς νόμους σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ἐπιβάλλεται μὲ ὀλικὴ μεταρρύθμιση στὸ ἔργο τοῦ σχολείου.

α) Τὸ παιδί δὲν εἶναι ἓνας ἡλικιωμένος σὲ μικρογραφία ἐνήλικος. Ἐνήλικος καὶ παιδί εἶναι δύο ὄντα ἐντελῶς διαφορετικά. Τὸ καθένα ἔχει τὰ αἰτήματά του καὶ τὸ δικό του πρόγραμμα ζωῆς.

β) Κάθε διδασκαλία καὶ κάθε ἀγωγή πρέπει νὰ προσαρμόζονται πρὸς τὸ παιδί, ἂν θέλουμε νὰ εἶναι ἀποδοτικὲς καὶ γόνιμες.

Μία τέτοια παιδαγωγικὴ στηριγμένη στὰ φῶτα τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ εὐρίσκει σήμερα τὰ μέσα γιὰ νὰ λύσῃ τὰ διάφορα παιδαγωγικὰ προβλήματα ποὺ προβάλλονται ἐντονα.

Τέτοια προβλήματα εἶναι τὸ ὕλικὸ τῆς διδασκαλίας, αἱ μέθοδοι διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς, τὰ μέσα γιὰ τὸν ἀκριβῆ ἔλεγχον τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ὀργάνωσιν τῆς σχολικῆς ἐργασίας.

Τὸ παιδί σύμφωνα μὲ τὴν καινούργια παιδαγωγικὴ εἶναι ἐνεργητικό, παρατηρεῖ, ἐρευνᾷ, πειραματίζεται.

Αἱ μέθοδοι διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς ὀφείλουν νὰ σέβωνται τὴν προσωπικότητά του καὶ ἐνεργητικότητά.

Στὴ θέση τῆς δεκτικότητος καὶ τῆς ὑποταγῆς τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ βάλουν τὴν ὑπεύθυνον συμπεριφοράν, τὴν πρωτοβουλία, ἐλευθερία.

Οὕτω ἡ νέα παιδαγωγικὴ ἀναγνώριζε τὸ δικαίωμα τοῦ παιδιοῦ γιὰ μόρφωσιν καὶ ἀγωγήν σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν γνώσιν καὶ τὸ σεβασμὸ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἡλικίας του.

Μὲ τὴν στρόφιν ποὺ πῆρε σήμερα ἡ παιδαγωγικὴ, νὰ μελετήσῃ σύμφωνα μὲ τὰ δεδομένα τῶν γειτονικῶν Ἐπιστημῶν τῆς τῆς ἀνάπτυξιν τοῦ παι-

διοῦ ἀπ' ὅλες τὶς ἀπόψεις (σωματική, διανοητική, ἠθική) ἐπέρασε τὸ στάδιο τοῦ ἐμπειρισμοῦ κι' ἐγίνε ἐπιστημονική.

3) Κατευθύνσεις τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης

Τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ Ἐπιστήμη εἰσέδωσε στὸ οἰκόπεδο τῆς ἀγωγῆς ἀπὸ δύο πλευρές· Ἀπ' τὴν πλευρὰ τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς Πειραματικῆς παιδαγωγικῆς.

Ὅλοι οἱ ψυχολόγοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆ τοῦ Binet μέχρι τοῦ Piaget χρησιμοποίησαν φυσικά διαφορετικὰς μεθόδους διὰ νὰ ἐρμηνεύσουν τὰ ψυχικὰ φαινόμενα τοῦ παιδιοῦ.

Ὅ,τι μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως στὴ μελέτη μας τούτῃ εἶναι τὸ περιεχόμενο καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τῆς πειραματικῆς παιδαγωγικῆς.

Ἀπὸ παντοῦ ἀκούγεται σήμερα ἡ ἀνάγκη γιὰ κάποια ἀλλαγὴ στὶς μεθόδους, στοὺς τρόπους καὶ στὰ μέσα ἀγωγῆς.

Οἱ ἀλλαγὲς ὅμως αὐτὲς γιὰ νὰ εἶναι σύμφωνες πρὸς τὰ δεδομένα τῆς σύγχρονης Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης πρέπει νὰ δοκιμασθοῦν καὶ νὰ ἐλεγχθοῦν στὴν πράξη, πάνω στὸ πραγματικὸ παιδί καὶ νὰ περιλαμβάνουν ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς διδακτικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἐργασίας τοῦ παιδιοῦ.

Ὅχι παιδαγωγικοὶ κανόνες a priori ἀλλὰ μεθοδικὲς παρατηρήσεις, ἐπιστημονικὲς ἐρευνες καὶ ἐλεγχόμενοι πειραματισμοί.

Ἡ πειραματικὴ παιδαγωγικὴ ἔχει τὴν ἱστορίαν της. Ὁ Binet εἶναι ὁ ἱδρυτὴς της. Ἀπὸ τὸ 1898 ἔγραφε πὼς ἡ παλιὰ παιδαγωγικὴ στηρίζεται σὲ προσχηματισμένες ἰδέες σὲ ἀβασίμους ἰσχυρισμούς.

Ἀντικαθιστᾷ μὲ τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα μὲ τὶς δεοντολογικὲς παραινέσεις καὶ τὶς νοθεσίας.

Ἡ παιδαγωγικὴ πρέπει νὰ στηριχθῇ στὴν παρατήρησιν καὶ στὸ πείραμα.

Ἡ Πειραματικὴ παιδαγωγικὴ σήμερα δὲν καλύπτει ὁλόκληρην τὴν περὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης.

Ὅσο ἀπ' τὰ χρόνια τοῦ Binet ὡς σήμερα ἔχει ὠριμάσει ἔχει ἐξελιχθῇ καὶ ἔχει περιλάβει ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ γεννῶνται γύρω ἀπὸ τὴν ὁργάνωσιν τῆς σχολικῆς ἐργασίας.

Μέσα σ' αὐτὰ καὶ ὁ δάσκαλος ἀκόμη.

Ὁ δάσκαλος σήμερα δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἓνας πρακτικὸς ἄνθρωπος, ἓνας ἐμπειριστὴς ἢ ἓνας σοφός, ἀλλὰ ἓνας σχολικὸς ἀρχιτέκτων ποὺ νὰ συνδυάζῃ τὴ γνῶσιν μὲ τὴν πράξιν, τὴ σοφίαν μὲ τὴν τέχνην, τὴν ἐπιστήμην μὲ τὴν τεχνικήν.

Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὶς παθητικὲς στὶς ἐνεργητικὲς μεθόδους εἶναι κατεύθυνσις τῆς σημερινῆς παιδαγωγικῆς. Στὴν ἀρχὴ θεωροῦσαν τὴ διδασκαλίαν σὰ μιὰ ἀπομνημόνευσιν, ὁ δάσκαλος διηγεῖται καὶ ὁ μαθητὴς ἐπαναλαμβάνει αὐτολεξεῖ τοὺς κανόνες, τὰ γνωστικὰ ὕλικά, τὰ μαθήματα.

Ἡ μόνη προσπάθεια τοῦ δασκάλου εἶναι ν' ἀσκηθῇ ὁ μαθητὴς εἰς τὰς λέξεις.

Τὸ πνεῦμα τοῦ παιδιοῦ δὲν μετέχει καθόλου στὴ μηχανικὴ αὐτὴ ἐργασία.

Ἀποστήθισιν λέξεων καὶ μηχανικὴ ἐπανάληψις σημαίνουν ἐπιβολὴν τῆς λογικῆς τῶν ἡλικιωμένων στὸ παιδικὸ πνεῦμα. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀφηρημένο διδακτικὸν γιὰ ἓναν δογματισμόν.

Ὁ μαθητὴς εἶναι παθητικὸν ὃν δὲν σκέπτεται ποτὲ μὲ τὶς ἴδιες του δυνάμεις ἐξαντλεῖται μονάχα κάτω ἀπὸ τὴν κουραστικὴν, ἀλλὰ ἐξωτερικὴν καὶ ἐπιτόλαιαν προσπάθειαν νὰ φανῇ προσεκτικός.

Σιγὰ· σιγὰ ὅμως, ἐννοίωσαν ὅτι ἡ γνῶσις μὲ τὴν ἀποστήθισιν λέξεων δὲν εἶναι πραγματικὴ γνῶσις. Μὲ τὶς ἀποκαλύψεις τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ ἄρχισε μιὰ προσαρμογὴ τῶν μεθόδων διδασκαλίας στὶς ἀνάγκας καὶ στὰ διαφέροντα τοῦ παιδιοῦ. Βρισκόμαστε στὸ στάδιο τῶν ἐλκυστικῶν μεθόδων διδασκαλίας μὲ τὶς ὁποῖες τὸ σχολεῖο γίνεται κάποιος τόπος χαρᾶς. Βάσις τῶν μεθόδων αὐτῶν εἶναι τὸ διαφέρον τοῦ παιδιοῦ, τὸ ἐσωτερικὸ καὶ πηγαῖο διαφέρον καὶ ὄχι τὸ τεχνικὸ καὶ ἐξωτερικὸ τοῦ Herbart.

Ἡ νέα διδασκαλία στηρίζεται πιά στὸ ἐνεργητικὸ καὶ ὄχι στὸ παθητικὸ διαφέρον. Στὸ διαφέρον ποὺ ἔχει τὶς ρίζες του στὶς βασικὰς ὁργανικὰς πνευματικὰς ἢ ἠθικὰς ἀνάγκας τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ ἀνακάλυψις αὐτῆς τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ ἀνοίγει καινούργιες προοπτικὰς στὸν τομέα τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἀγωγῆς.

Πρὶν ἀπ' ὅλα προϋποθέτει τὴν παρατήρησιν τῶν ἀντικειμένων ἀπ' τὸ παιδί καὶ ἔτσι σιγὰ· σιγὰ ἀπομακρύνει τὸν Βερμπαλισμόν. Ἡ διδασκαλία γίνεται ἐποπτικὴ.

Μόνον μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς γενετικῆς τῆς λειτουργικῆς καὶ τῆς διαφορικῆς ψυχολογίας ἠδυνήθημε νὰ συλλάβωμε τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τοῦ παιδιοῦ μὲ τὶς διακυμάνσεις, τὶς κρίσεις καὶ τὶς ἰδιαιτερότητες.

Ἔτσι ἡ παιδαγωγικὴ καὶ ἡ διδακτικὴ χρησιμοποιοῦν σὰν πυξίδα τὴν ψυχολογίαν τοῦ παιδιοῦ. Ἡ παιδαγωγικὴ παύει νὰ εἶναι σύνολο ἐμπειρικῶν ἀφορισμῶν.

Οἱ διδακτικοὶ πειρασμοὶ γιὰ νὰ εἶναι πλήρεις κι' ἀποδοτικοὶ πρέπει νὰ περιλαμβάνουν ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς διδακτικῆς ἐργασίας ἔτσι μόνον ὁ κάθε δάσκαλος θὰ ξέρῃ σὲ κάθε στιγμήν ποῦ εὐρίσκεται καὶ ποῦ προχωρεῖ, ὅπως λέγει ὁ Pestalozzi καὶ δὲν θ' ἀνιχνεύῃ στὰ τυφλά, καθοδηγούμενος ἀπὸ ἀφηρημένες θεωρίας δίχως αὐτοέλεγχον δίχως ἐποπτεία ἐπιστημονικήν.

Διὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀναφέρουμε ἀνωτέρω εἶναι ἀπαραίτητον νὰ λειτουργήσουν στὴ χώρα μας πειραματικὰ σχολεῖα μὲ τρόπον ποῦ ν' ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς σημερινὰς ἐπιστημονικὰς ἀξιώσεις.

4) Συστήματα τῆς παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης.

Τὰ διάφορα συστήματα ποὺ ἐπικρατοῦν σήμερα καὶ στὴ χώρα μας εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) **Σύστημα Decroly**: Ἰδρυτὴς τοῦ συστήματος αὐτοῦ εἶναι ὁ Βέλγος Παιδαγωγὸς Decroly.

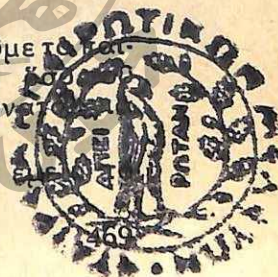
Ὁ Decroly ἀνοίξε τὸν παιδαγωγικὸν δρόμον τοῦ 20οῦ αἰῶνα στὴν Εὐρώπῃ ὅπως παράλληλα ἔκανε ὁ Dewey στὴν Ἀμερικὴ τὴν ἴδιαν ἐποχὴν. Οἱ δύο αὐτὲς προσωπικότητες σφράγισαν τὸν προσανατολισμὸν τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης στὸν αἰῶνα μας.

Ὁ Μεγάλος παιδαγωγὸς λέγει ὅτι ἀναγνωρίζομε ὅτι πρέπει νὰ φέρωμε μιὰ ἀλλαγὴν στὴν ἐκπαιδευτικὴν μᾶς ἐνέργειαν, ἀλλὰ μὲ πιά βάσιν θὰ ξεκινήσωμε;

Δὲν βλέπω ἄλλην πιδὸ σίγουρην ἀπ' τὴν βιολογικήν.

Δὲν προτιμῶ τὴν κοινωνικὴν βάσιν λέγει γιὰτὶ πρέπει νὰ ἰδοῦμε τὰ δι' ὅπως πραγματικὰ εἶναι κι' ὕστερα νὰ τὸ προπαρασκευάσωμε ὡς ἐκπαιδευτικὴν ἐκτέλεσιν καὶ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐργασίας. Ἔτσι εἶναι κι' ὕστερα νὰ τὸ προπαρασκευάσωμε ὅσο τοῦ εἶναι δυνατὸν γιὰ τὴν ζωὴν.

Τὸ νὰ θέτωμε σκοποὺς καθωρισμένους ἀπ' τὸ πὼς θέλομε ἀποφύγετε.

παιδί, χωρίς να λογαριάζουμε το τι μπορεί να πετύχει ένα παιδί είναι μια ματαιοπονία.

Δέν μπορούμε να κτίσουμε πνευματικά σ' ένα παιδί που δέν έχει εϋ-νοϊκές βιολογικές καταβολές γιατί οι καταβολές αυτές είναι το δυναμικό στοιχείο που θ' αποτελέσει την ενεργητική εκδήλωση του κάθε παιδιού σε κάθε στιγμή τις όποιες πρέπει να γνωρίσουμε για να επιδράσουμε επάνω του ενεργητικώς.

Η βασική μέθοδος με την οποία ο Decroly μελέτησε το παιδί ήταν η προσωπική και ενεργητική παρατήρηση. Πριν απ' όλα πρέπει να γνωρίσωμε το παιδί, αυτό είναι το έμβλημα της αφετηρίας.

Ώσαύτως είναι γνωστόν ότι ο Decroly μίλησε πολύ για τα διαφέροντα του παιδιού.

Πρόκειται για τη βασική αρχή της παιδαγωγικής του θεωρίας. Το αληθινό διαφέρον διεγείρει την προσπάθεια κι έτσι η προσπάθεια εύρισκεται επίσης στην πρώτη γραμμή της μεθόδου του.

Το πρωταρχικό στοιχείο του παιδιού, ο μοχλός που θέτει σε κίνηση την ενεργητικότητα του παιδιού είναι το διαφέρον. Η αρχή αυτή συνεπάγεται μια διαρκή αντίκρουση κι' αναζήτηση του παιδιού κι αποκλείει το δρι-στικό και το απόλυτο.

Η βασική πλάνη στην αγωγή είναι να θεσπίζωμε μόνιμους κι αμετά-βλητους κανόνες αγωγής.

Το έργο της αγωγής όσο κανένα άλλο ανθρώπινο έργο πρέπει να είναι ευστροφο και εξέλιξιμο.

Το σύστημα Decroly ακολουθεί τη γνωστή πορεία διδασκαλίας. Είναι ανάγκη όμως να υπογραμμισθί ότι σ' όλες τις εκδηλώσεις τηρείται ο νόμος της ψυχολογίας και της παιδαγωγικής, τούτέστιν ο Νόμος της ολι-κής αντίληψης.

Όταν λοιπόν μιλούμε για την αρχή της ολότητας δέν πρέπει να έν-νοούμε την ολική μέθοδο για την πρώτη ανάγνωση, αλλά τη μέθοδο γενι-κά της εργασίας σύμφωνα με το σύστημα Decroly.

Στην ίδια αρχή στηρίζεται η μέθοδος των κέντρων διαφέροντος, η ένια έμφάνιση της ύλης που αποτελεί την ευρύτερη βάση του συστήματος αυτού.

β) Το σύστημα Montessori. Δέν πρόκειται να αναλύσωμε τη μέ-θοδο αυτή αλλά συνοπτικά θα ιδούμε τη συμβολή της Montessori. στην ατομικοποιημένη μέθοδο.

Η Montessori συνέλαβε την ιδέα να εφαρμόση σε κανονικά παιδιά ότι είχε επιτύχει στην εργασία της με τα ανώμαλα παιδιά. Τρεις είναι οι βασικές αρχές της μεθόδου της Montessori.

α) Η αρχή της ελευθερίας του παιδιού, β) η αρχή της ενεργητικότη-τας, γ) η επεξεργασία ενός υλικού προγραμματισμένου από το δάσκαλο που θα χρησιμοποιήσει σαν μέσον για τις παραπάνω ασκήσεις του παιδιού. Φυσικά άλλο είναι το θέμα, αν θέλωμε να κρίνωμε τη μέθοδο αυτή, για-τί το πλούσιο και στατικό υλικό που δίνει η Montessori στα παιδιά περιο-ρίζει τη φυσική εξέλιξη του παιδιού και φαινομενικά μόνον εμφανίζεται το παιδί σε αυτενεργό δράση.

Όπωςδήποτε όμως η κεντρική ιδέα του συστήματος τούτου στηρίζε-ται στην πεποίθηση ότι κανένα ανθρώπινο όν δέν μπορεί να παιδαγωγηθί από ένα άλλο.

γ) Το Σύστημα του Dalton : Το σύστημα Dalton που όφειλεται στην

πρωτοβουλία και στην έμπνευση της διδος Parkhurst είχε σαν βασική επι-δίωξη να ατομικοποιήση την εργασία των μαθητών.

Με τον τρόπον αυτό τα παιδιά αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις μόνα τους και γίνονται τα ίδια οι βασικοί παράγοντες στην όλη τους πνευ-ματική εξέλιξη. Με βάση την αρχή της οικονομίας, στην ενέργεια του παι-διού ή Parkhurst έφερε ριζική αλλαγή στην οργάνωση του σχολείου για να εφαρμόση την ατομικοποιημένη εργασία στα κυριώτερα μαθήματα.

Οι θεωρητικές αρχές που στηρίζει το σύστημά της είναι ελευθερία του παιδιού στο σχολείο, αλληλεπίδραση των ομάδων και οικονομίας στο χρόνο και στην προσπάθεια του παιδιού. Έξ άλλου οι αρχές που κατευ-θύνουν την πρακτική εφαρμογή του συστήματος αυτού είναι οι εξής.

α) ή όσο το δυνατόν πιο πολλή ελευθερία του παιδιού στο σχολείο.

β) Η ατομική και ελεύθερη εργασία του παιδιού που επιτρέπει και την ανεπηρέαστη έκφραση της ατομικότητός του.

γ) Η κοινή σχολική ζωή και ή αλληλοβοήθεια των μαθητικών ομάδων.

Πολλοί χαρακτηρίζουν το σύστημα αυτό σαν ατομική μέθοδο διδ/λίας. Στην πραγματικότητα το Dalton Plan δέν είναι μια μέθοδος διδασκαλίας δέν είναι καθ' όλοκληρίαν μέθοδος είναι ένας τρόπος οργάνωσης της scho-λικής ζωής για εργασία με ατομικές κατευθύνσεις.

Το παλιό σχολείο λέγει ή Parkhurst είναι σχολείο πληροφοριών το σχολείο Dalton είναι σχολείο πείρας.

Το Σύστημα Dalton Plan είναι ένας οικονομικός τρόπος μαθήσεως που κατορθώνει ν' ανταποκρίνεται στην ατομικότητα κάθε μαθητού χωρίς ν' απασχολή στο σχολείο περισσότερο προσωπικό. Παρέχει εις τους μαθη-τάς ελευθερία εκλογής μεταξύ τριών ειδών δελτίων ατομικής εργασίας. Έπι-τρέπεί σε κάθε παιδί να τελειώση την εργασία του που εκείνο μόνον του έδιάλεξε σύμφωνα με το δικό του ιδιότυπο ρυθμό ταχύτητας και με την ατομική του ευθύνη.

Δύναται να εφαρμοσθί καλύτερα εις τα 1)θέσια και 2)θέσια σχολεία.

δ) Το σύστημα του Winnetka : Στο σύστημα αυτό ή ατομικοποιη-μένη εργασία είναι καλύτερα οργανωμένη απ' ότι είναι στο σύστημα Dalton.

Ο Washburne ιδρυτής του συστήματος επιχειρεί να λύση το ίδιο πρό-βλημα με δύο βασικές αρχές.

α) Ανάπτυξη της όλης προσωπικότητας του παιδιού με το να ζήση το παιδί τη σχολική ζωή σαν παιδί και όχι σαν μικρός ένηλικος.

β) Να βοηθηθί το παιδί να διακρίνη τα πραγματικά του διαφέροντα κι έτσι ν' ανακαλύψη και να αναπτύξη τις ιδιαίτερες κλίσεις και ικανότη-τητές του.

Η κοινή διδασκαλία της τάξεως καταργείται έντελώς στα σχολεία της Winnetka.

Η ύλη ενός μαθήματος χωρίζεται σε ένότητες που καταγράφονται σε δελτία ατομικής εργασίας, όπως και στα σχολεία Dalton έτσι και έδω ή τάξη δέν προχωρεί όλόκληρη στο ίδιο ύψος γιατί ή εργασία που γίνεται και στα δύο σχολεία είναι ατομική.

Στο σύστημα αυτό ή επίδοση ενός μαθητού σ' ένα μάθημα είναι ανε-ξάρτητη από την επίδοση στα άλλα, το δε μέτρο συγκρίσεως δέν είναι ή τάξη αλλά ο έαυτός του.

Και ή άμιλλα ως ένα μεγάλο βαθμό δέν είναι ανταγωνισμός πρὸς τοὺς ἄλλους ἀλλὰ προσπάθεια νά ξεπεράση καθέννας τὸν ἑαυτό του.

Θεωρεῖται σοβαρό νά εἰσαχθοῦν οἱ μαθηταὶ στήν τέχνη τῆς αὐτοδιορθώσεως. "Όταν τελειώσουν τὴν ἐργασία τους τὴ βαθμολογοῦν ἀπὸ μόνοι τους.

ε) **Σύστημα Dottrens.** Κατὰ τὸν Dottrens, τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς μεθόδου αὐτῆς εἶναι τὰ ἑξῆς :

Πρὶν ἀπ' ὅλα ή προσπάθεια γιὰ τὴν ἀτομικοποίηση τῆς σχολικῆς ἐργασίας, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Dottrens.

Κατὰ δεύτερο λόγο, ἐνῶ ὅλοι πιστεύουν πὼς γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ μιᾶς τέτοιας μεθόδου χρειάζεται μεταρρύθμιση στήν ὁργάνωση τοῦ σχολείου ὁ Dottrens ὑποστηρίζει πὼς ή ἐφαρμογὴ τῶν νέων ἀντιλήψεων ἐπιτυγχάνεται καλύτερα μὲ τὴ μεταρρύθμιση τῶν μεθόδων καὶ ὄχι τῆς ὁργανώσεως τοῦ σχολείου.

Τέλος, ὁ Dottrens δέν περιορίζει τὴ μορφή τῆς ἐργασίας μόνον στήν πνευματικὴ ἐνασχόληση τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ ἐπιδιώκει νά μεταβάλη τὸ πνεῦμα τῆς σχολικῆς ζωῆς ἀπὸ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ ἄποψη μὲ βάση τὴν ἀτομικοποιημένη παιδαγωγικὴ ἀρχή.

Οἱ ἀτομικοποιημένες καρτέλλες τῆς μεθόδου αὐτῆς ἐπιτρέπουν στὸ παιδί ν' ἀποκτήσῃ μόνον τοὺς γνώσεις, ὄχι μὲ καθαρὴ μνημονικὴ ἐνασχόληση, ἀλλὰ μὲ μιὰ προσπάθεια ποὺ ἀπαιτεῖ πολὺπλευρὴ νοητικὴ ἐργασία καὶ σκέψη.

Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἀναγκάζει τὸ παιδί νά ἐνισχύσῃ τὴν περιέργειά του ν' ἀσκηθῇ στήν συγκέντρωση τῆς προσοχῆς του νά συνηθίσῃ ἔτσι τὴν αὐτενεργὸ καὶ ἐρευνητικὴν ἐργασία, νά μάθῃ νά ἐργάζεται μόνον τοῦ μὲ ὄρεξη καὶ χαρά, ἐν τελευταία ἀναλύσει νά αὐτοδιδασχθῇ.

5. Σύγχρονες κατευθύνσεις στήν Ἑλλάδα

α) **Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς.** Πρὶν ἀπὸ ἓνα αἰῶνα περίπου, ὅταν κυριαρχοῦσε ή συνειρμικὴ ψυχολογία, ή μάθηση ἦτο ἀποκλειστικὰ νοησιαρχικὴ.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ νοῦ ἦτο ὁ μοναδικὸς σκοπός. Ἀργότερα ἐλήφθη φθῆσαν ὑπ' ὄψη οἱ σωματικὲς δεξιότητες καὶ οἱ βιολογικὲς ἀνάγκες.

Σήμερα καθιερώθη τριπλοῦς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς. Ἀνεγνωρίσθη δηλαδὴ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ὄν πνευματικὸ καὶ βιολογικὸ, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸ.

β) **Ἐξέλιξη τῶν συστημάτων διδασκαλίας.** Κατ' ἀρχὰς παρατηρεῖται συνωστισμὸς τῶν μαθητῶν μέσα σὲ μιὰ αἴθουσα, ἀργότερα ἐθεσπίσθησαν τὰ 5 Ἑρβαρτιανὰ στάδια καὶ ή πορεία διδασκαλίας ἀκολουθοῦσε τὸν αὐτὸν πάντοτε τύπον, ἔγινε ρουτίνα καὶ καλοῦπι.

Στὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἀναγνωρίσθησαν οἱ ἀτομικὲς διαφορὲς καὶ ἔγινε συστηματικὴ προσπάθεια γιὰ τὴ δημιουργία ἀτομικῆς μεθόδου.

Ἐξ αὐτοῦ προέκυψαν τὰ συστήματα ποὺ ἀνωτέρω ἀναφέρομε.

Τὸ πνεῦμα Dalton Plan καὶ **Winnetsa** ἔσπασαν τὸ καλοῦπι τοῦ ὥρολογίου προγράμματος καὶ τῆς ἀλύγιστης τυπικῆς διδασκαλίας. Σήμερα τὸ πνεῦμα τοῦ Dalton Plan, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν συνεργαζομένων ὁμαδῶν, δηλαδὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀτομικῶς ἐργάζεσθαι, θεωροῦνται ὡς τὰ δύο σκέλη τῆς παιδαγωγικῆς, ποὺ πρέπει νά κατευθύνουν τὸν παιδαγωγό,

Ἐκ τῶν δύο τούτων κατευθύνσεων, ή κοινωνικὴ κατεύθυνση εἶναι ή νεώτερη καὶ καθημερινῶς προσλαμβάνει καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας μεγαλύτερη

βαρύτητα, γιὰτὶ ὅλο καὶ πὶὸ πολὺ γίνεται πίστη ὅτι ὁ κοινωνικὸς ἀναλφαβητισμὸς εἶναι μέγα κακὸ καὶ πολλὰ δεινὰ ἔχει συσσωρεύσει εἰς τὴν πατρίδα μας μέχρι τώρα ἀπὸ τὴ μὴ συστηματικὴ καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξη εἰς τὸ σχολεῖο.

Εὐχόμεθα τὰ νέα μέτρα τῆς παιδείας νά ἀποβοῦν καρποφόρα ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Ἑθνους μας.

Κωνσταντῖνος Μακρῆς

ΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΟΓΗ ΤΩΝ ΙΚΑΝΩΤΕΡΩΝ

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν δημοσιεύονται διάφοροι γνῶμαι ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων εἰς ἀνωτάτας σχολὰς καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῶν παντὸς εἶδους διογωνισμῶν. Εἶναι ὄντως τὸ θέμα τοῦτο πάντοτε ἐπὶ καιρὸν καὶ φλέγον. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἐν ἀπὸ τὰ ἄλυτα προβλήματα τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, τὸ ὁποῖον μαζί μὲ τόσα ἄλλα ἀναμένει τὴν λύσιν του. Ἀλλ' εἶναι ὑπερβολικὰ δύσκολον, διότι συνδέεται μὲ πολλὰ ἄλλα ζητήματα καὶ κυρίως μὲ ζητήματα οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικά. Γνῶμαι διάφοροι καὶ πολλάκις ριζικῶς ἀντιτιθέμενοι ἔχουσιν ἀναπτυχθῇ καὶ διάφορα μέτρα προτείνονται.

Εἰς τὴν «Καθημερινήν» τῆς 22ας Φεβρουαρίου ἐ.ε. ὁ ἀξιότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ὑποστηρίζει ὅτι αἱ εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις πρέπει νά καταργηθοῦν, διότι :

«... προκαλοῦν συγκίνησιν ἀνὰ τὸ πανελλήνιον, διότι ή κάθε Ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἀστικὴ ή ἀγροτικὴ, ἔχει κάποιον νέον ή νέαν, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νά ἀκολουθήσουν ἀνωτάτας σπουδὰς... ή προετοιμασία τῶν ὑποψηφίων εἰς τὰ φροντιστήρια ἀποβαίνει λίαν δαπανηρά... Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν μας πτωχὴν ἐπαρχιακὴν οἰκογένειαν, ή ὁποία ἠναγκάσθη νά στείλῃ τοὺς υἱοὺς τῆς εἰς φροντιστήρια τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ παιδιά αὐτὰ ἀπέτυχον εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις ἐπὶ δύο συναπτὰ ἔτη. Πρὸς κάλυψιν δὲ τῶν φροντιστηριακῶν δαπανῶν τῶν νέων, ή οἰκογένεια ἠναγκάσθη νά πωλήσῃ δέκα στρέμματα γῆς, τὸ μοναδικὸν ἀροτριῶν ζῶον καὶ προϊόντα, μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν, εἰς ἐξευτελιστικὰς τιμὰς... Οἱ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν σπουδάζοντες Ἕλληνες νέοι ἀνέρχονται εἰς 12-15 χιλιάδας καὶ προκαλοῦν ἐκροὴν συναλλάγματος ἄνω τῶν δέκα ἐκατομμυρίων δολλαρίων ἑτησίως... Ἡ κατάργησις τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων νά συνδυασθῇ μὲ προπαιδευτικὸν ἔτος... Ἐκ παραλλήλου ὅμως θὰ πρέπει ή πολιτεία ν' αὐξήσῃ καὶ νά ἀμείψῃ καλῶς τὸ βοηθητικὸν διδακτικὸν προσωπικόν... Ὁ φόβος, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ δημιουργηθῇ πρόβλημα ἀπορροφήσεως τῶν ἐξερχομένων ἐπιστημόνων εἶναι ἀβάσιμος. Τὰ Πανεπιστήμια δέν δημιουργοῦν θεσιθήρας ἐπαγγελματίας. Εἶναι ὑποχρεωμένα νά παρέχουν τὴν παιδείαν πρὸς πάντα ζητοῦντα καὶ νά ἐξυψώνουν τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν λαῶν».

Αὐτὰ κυρίως ἀναφέρονται εἰς τὸ δημοσίευμα ἐκεῖνο ὡς λόγοι συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολὰς. Ἐχοντες διάφορον γνώμην πρὸς τ' ἀνωτέρω, θὰ παρακαλέσωμεν ὅπως ἐπιτραπῇ καὶ εἰς ἡμᾶς ν' ἀναλύσωμεν τοὺς λόγους τούτους ἓνα ἕκαστον ἰδιαιτέρως.

Πιστεύομεν ὅτι λόγοι ἐπιστημονικοί, φυσιολογικοί, κοινωνικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ ἐπιβάλλουν τὴν διατήρησιν τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων.

Α'. Ἐπιστημονικοὶ καὶ φυσιολογικοὶ λόγοι

Ἡ ἀνά τὸ πανελλήνιον συγκίνησις ἐκ τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων, ὅσον καταθλιπτικῇ καὶ ἀπογορευτικῇ καὶ ἂν καθίσταται διὰ τοὺς ὑποψη-
θίους, δὲν ἔχει ἐρείσματα καὶ ὥς ἐκ τούτου δὲν εἶναι δικαιολογημένη, διότι
θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὅτι ἡ Πολιτεία ἔχει καθήκον
νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ ἐπιλέγῃ τοὺς ἱκανωτέρους. Σήμερον μάλιστα ἡ γνώσις
ἐπληθύνθη. Ὅσα κατέκτησεν ὁ ἄνθρωπος ἐντὸς τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας
δὲν κατέκτησεν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ὁ ἄνθρωπος βαδίζει πρὸς τὴν
γνώσιν μὲ ἀσύλληπτον ταχύτητα καὶ δὴ πρὸς νέους ὀρίζοντας. Εὐρισκό-
μεθα δὲ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀτόμου καὶ οὐδεὶς γνωρίζει ποῖα θὰ εἶναι ἡ
ὄψις τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου μετὰ ἑκατὸν ἔτη. Ὅσα γνωρίζει σήμερον
οἰσδῆποτε πολίτης τῆς μεσαίας τάξεως, δὲν ἐγνώριζον παλαιότερον ὅλοι
οἱ λεγόμενοι σοφοὶ τοῦ κόσμου.

ὡς ἐκ τούτου, εἶναι φυσικὸν νὰ προσλαμβάνωνται καὶ ν' ἀναδεικνύωνται οἱ πλέον συγχρονισμένοι καὶ οἱ κατέχοντες περισσότερα. Οἱ ἄριστοι καὶ ὅχι οἱ μέτριοι. Τοῦτο ἄλλωστε λογικὸν εἶναι καὶ δίκαιον. Δὲν ἐννοοῦμεν βεβαίως τὸν ἄριστον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπολύτου, διότι οὐδεὶς θνητὸς εἶναι τοιοῦτος. Ἄλλ' ὁ ἱκανὸς παντοῦ προοδεύει ἰδίᾳ δυνάμει. Εἰς δὲ τὸ ἐπάγγελμα ἢ τὴν ἐπιστήμην τῆς ἐκλογῆς τοῦ προωθεῖται ταχέως, ὑπερνικῶν τὰ ἐνώπιόν του ἐμφανιζόμενα ἐμπόδια. Ἄλλ' εἶναι γνωστὸν ἤδη ὅτι ὁ ἄριστος γεννᾶται, δὲν δημιουργεῖται. Ἡ εὐφυΐα εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς βαθμίδας καθορίζεται ὑπὸ τῆς κληρονομικότητος. Εἰς σπανίας δὲ περιπτώσεις ἀνεδείχθησαν μετριότητες. Καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ παραγκωνισθῇ ἱκανός, εἴτε διὰ νομοθετικῶν μέτρων (δυστυχῶς ὑπάρχουν τοιαῦτα χριστικά διατάξεις νόμων), εἴτε δι' ἄλλων μέτρων πλαισίων.

Ἡ εὐφυΐα δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸ μανθάνειν, μὲ τὴν μάθησιν. Ὅσον ἐργατικότητα καὶ φιλομάθειαν καὶ ἂν ἐπιδείξη ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτε θὰ καταστῇ ἄρτιος ἢ ἀκόμη καὶ ἰκανός, ἐὰν στερεῖται ὠρισμένου ἀριθμοῦ εὐφυΐας. Ἡ ἐργατικότητα καὶ ἡ σπουδὴ ἀνοβιβάζουν τὸν ἄνθρωπον μέχρις ἐνὸς ἐπιτρεπομένου ὁρίου, πέραν τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ οὗτος, ὅσηνδῆποτε ἐργατικότητι καὶ ἂν ἐπιδείξη, οἷανδῆποτε θέλῃ καὶ ἂν ἔχῃ.

Εἶναι τὸ ὄριον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκ φύσεως ἐτέθη δι' ἓνα ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν νὰ ὑπερβῶν τὸ ὄριον αὐτό, ἐνήργησαν παρὰ τὴς δυνάμεις, κατεκρημνίσθησαν. Ἐὰν ὑπάρχουν πολλοὶ νέοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ ὑπερβῶν τὸ ὄριον αὐτὸ καὶ ἐπιμένουν νὰ ἀνέλθουν εἰς τὰ ἀνώτατα τῆς ἐπιστήμης, ἐνῶ ἡ φύσις δὲν τοὺς προώρισε διὰ τοῦτο, πρέπει κάποιος νὰ τοὺς νουθετήσῃ. Ἄλλως θὰ ἀποτύχουν. Καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν ὑπάρχουν πολλοὶ τοιοῦτοι ἀποτυχόντες ἐπιστήμονες. Ἄλλ' ἡ κοινωνία πάντοτε καὶ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ζητεῖ τοὺς ἱκανούς, καὶ δὴ τοὺς ἀρίστους, τοὺς ἐξαιρετικούς.

Ἦδη, κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα τοῦ ἀτόμου, καὶ μετ' αὐτόν, μόνον οἱ ἱκανοὶ καὶ οἱ ἄριστοι θὰ προοδεύσουν. Αἱ μετριότητες θὰ ἐξαφανισθοῦν.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς δὲ τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας. πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀριστοί, ἐφ' ὅσον δουλεύει ἕκαστος ἐν ᾧ ἐτάχθη ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ δὲν ἐπιμένει νὰ πετάξῃ εἰς τὸν ἀέρα χωρὶς πτερὰ.

Ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὁμοίους καὶ δὲν ἐχάρι.

σεν εἰς ὅλους τὰς ἰδίας ἰκανότητας, ὥστε νὰ περιτεύῃ ἡ τοιαύτη ἐπιλογὴ-
Φύσιν δὲ πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ράδιον, Οὕτῃ δύο ἄνθρωποι εἶναι οἱ αὐ-
τοί, ἴσοι καὶ ὅμοιοι, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀδελφοὶ διεϋμοι, Μεταξὺ τῶν πα-
ρουσιάζουσιν τοιαύτας διαφοράς, σωματικὰς, πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς, ὥστε
εἰς ἄνθρωπος, συγκρινόμενος πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς, νὰ μὴ
δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς ἕτερον εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ γνωρίσματα. Αἱ διαφο-
ραὶ οὗται ἀποτελοῦν ὁλόκληρον ἐπιστήμην, τὴν ψυχολογίαν τῶν ἀτομικῶν
διαφορῶν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἀσχολοῦνται πολλοὶ διάσημοι ἐπιστήμονες. Ἀφοῦ
λοιπὸν ὑπάρχει τὸ δεδομένον τοσούτων διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων,
ἡ ἐλευθέρᾳ εἰσοδος πάντων τῶν ὑποψηφίων εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολὰς εἶ-
ναι ἐπὶ πλέον καὶ ἀντιεπιστημονικὸν μέτρον. Ἐὰν δὲν θέλει ὁ ὑποψήφιος
ν' ἀναγνωρίσῃ τοῦτο, τὴν διάφορον δηλονότι ψυχροσωματικὴν τοῦ διάπλα-
σιν πρὸς τὸν συνάνθρωπον του καὶ βάσει αὐτῆς νὰ ρυθμίσῃ τὸ ἐπάγγελμά
του καὶ τὰς κοινωνικὰς του σχέσεις, εἰς ἕνα δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὡς
εἶναι τὸ ἰδικὸν μας Κράτος, ὁδεύει ἀσφαλῶς πρὸς τὸ σκότος. πρὸς τὴν
ἀποτυχίαν καὶ τὴν καταστραφὴν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀφείλει ἡ Πολι-
τεία νὰ καθοδηγήσῃ τὸν τοιοῦτον, ὥστε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ὁμόλογον, τὸ σύμ-
φωνον πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἢ ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐμποδίσῃ τοῦτον ν' ἀκολου-
θήσῃ τὸ διάφορον, τὸ ὁδηγοῦν πρὸς τὴν ἀποτυχίαν.

Σήμερον ὅμως ἡ Πολιτεία δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσῃ τοιαύτην καθοδήγησιν εἰς τοὺς ἥδη πολλίτας της, διότι δὲν ἔχει προβλέψει τοῦτο καὶ δὲν ἔχει δημιουργήσει τὰς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις. Ὅ,τι δὲ ἐπιτυγχάνεται εἰς τὸν τομέα τοῦτον, ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν πρωτοβουλίαν ἐνὸς ἐκάστου ἐνδιαφερομένου. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δηλαδὴ διέγνωσαν ἐγκαίρως τὸ ἰδιαίτερον τάλαντον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπροικίσθησαν καὶ ἠκολούθησαν αὐτὸ καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτοῦ ἐπεδόθησαν, ἀπέβησαν ἱκανοὶ καὶ ἄριστοι εἰς τὸ εἶδος των. Ἀντιθέτως δ' ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι λόγῳ ὑψηλῆς οἰκογενειακῆς καταγωγῆς ἢ πλοῦτου ἢ φιλοδοξίας ἐπέμειναν ν' ἀκολουθήσουν ἐπάγγελμα ἢ ἐπιστήμην, ἐνῶ δὲν ἦσαν ἐκ φύσεως διαπεπασμένοι πρὸς τοῦτο, ἀπέτυχον. Καὶ ἀπέτυχον παταγωδῶς, πολλάκις μάλιστα καὶ κατὰ τρόπον γελοῖον, διότι, κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκφρασιν, «δὲν ἦταν γιὰ τὰ δόντια των». Ἡ δὲ ἀποτυχία εἰς τὴν ζωὴν ἐνδιαφέρει ὅχι μόνον τὸ ἄτομον, ἀλλὰ καὶ τὴν Πολιτείαν. Διότι οἱ ἀποτυχάνοντες εἰς τὴν ζωὴν, εἴτε ἐπιστήμονες εἶναι, εἴτε ἐπαγγελματίαι διάφοροι, δημιουργοὺν κοινωνικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἡ Πολιτεία ὀφείλει νὰ θεραπεύῃ καὶ μάλιστα νὰ προλαμβάνῃ. Ἰδοὺ λοιπόν, ὅτι καὶ διὰ τὸ λόγον τοῦτον ἐπιβάλλεται ἡ διατήρησις τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων.

Ἐπίσης ἡ ἐπιλογὴ ἀποτελεῖ φυσικὸν νόμον, ἰσχύοντα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰσοπεδωθῇ τὸ πᾶν, ὥς εἶναι ἡ τῶν ἐπιθυμούντων ὁμαδικὴ εἴσοδος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Καὶ κατὰ τὸν νόμον τοῦτον πᾶν τὸ καταδικασθὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ζήσῃ, ἀλλ' ὁ τυφλὸς νόμος τῆς Βιολογίας μένει ἀσυγκίνητος. Δὲν ὑποστηρίζομεν διὰ τοῦτου ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν οἱ νόμοι τοῦ Λυκαύργου, ἀλλὰ θέλομεν ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι ἡ διαλογὴ ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ τὸ ἀνοιγμα τῶν πυλῶν τοῦ Πανεπιστημίου εἰς πάντας τοὺς ἐπιθυμούντας εἶναι δίστομος μάχαιρα καὶ δὲν ἀποτελεῖ ὀρθὴν λύσιν τοῦ ζητήματος.

Ἔπρεπε κατὰ συνέπειαν οἱ ἐνδιαφερόμενοι φοιτηταὶ τῶν ἀνωτάτων σχολῶν, καθὼς καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν, νὰ ἔχῃσι ταῦτα ὑπ' ὄψιν τῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἔχῃσι τὸ «γνώθι σαυτὸν». Νὰ ἔχῃσι δηλαδὴ γνῶσιν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀξίας. Ζήτημα, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ δύσκολον, ἰδιαιτέρως μάλιστα διὰ τοῦ εὐφαντάστους ἐφήβους. Οἱ ἑφηβοί, ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας τῶν,

πετούν εις τὰ σύννεφα καὶ πιστεύουν ὅτι εἶναι ἀλάθητοι καὶ ἄριστοι, ἱκανοὶ νὰ ἀνέλθουν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα καὶ ἱκανοὶ νὰ διοικήσουν ἄριστα. Παραθέτομεν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον ἐφήβου: Σεπτεμβρίου 1938. Τὸ ἡμερολόγιό μου σήμερα τὸ γράφω τὸ πρωτὶ. Θ' ἀγνοῶ ὅ,τι μοῦ συμβῇ, ἀλλὰ δὲ θ' ἀγνοῶ αὐτὸ ποῦ αἰσθάνομαι τώρα. Σήμερα εἶμαι γεμάτος δύναμι. Νομίζω πὼς δὲν με χωρεῖ ὁ τόπος, πὼς θέλω νὰ κάνω κάτι, πὼς βρίσκω μπροστά μου ἐμπόδια, πὼς θέλω νὰ τὰ γκρεμίσω. Ἐχω κάποια δύναμι, στὴ μόνωσι μεγαλώνει πολὺ τρομακτικὰ. Μὰ καταλαβαίνω νὰ μικραίνῃ ἅτα πλησιάζω ἄλλον. Θέλω νὰ κάμω κάτι τερατωδῶς μεγάλο, ὑπερβολικὸν, ὑπερφυσικόν, ὑπεράνθρωπον, ἀνώτερον, ὑπέροχον, κάτι εὐγενικόν, ἠθικόν, τίμιον, θεῖον. Μὰ βρίσκω μπροστά μου ἐμπόδια, χίλια ὁδοφράγματα στὸ δρόμο μου. Νὰ μποροῦσα μιὰ μέρα ν' ἀνγκυρῶ τοὺς πτωχοὺς, νὰ μετέβαλα καταστάσεις, νὰ ἔφερνα μιὰ ἰδεώδη πολιτεία, θὰ τὸ θεώροῦσα λίγο:

Ὁ νέος αὐτὸ φαίνεται ὅτι ἔχει καταληφθῇ ὑπὸ μεγαλομανίας, ἀφοῦ καὶ ὑπερφυσικά καὶ ὑπεράνθρωπα βούλεται νὰ ἐκτελέσῃ. Εἶναι συνεπῶς ἀδύνατον νὰ διανοηθῇ τὸ ἐνδεχόμενον μιᾶς ἀποτυχίας του εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις τοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ τοιοῦτον εἶναι δι' αὐτὸν καὶ τοὺς γονεῖς του ἀδιανόητον, τρομερόν, ἄδικον. Δύναται τις δὲ νὰ φαντασθῇ πόσοι ἄλλοι νέοι εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν με αὐτὸν.

Οὐχὶ λοιπὸν οἱ ἐπιθυμοῦντες, ἀλλ' οἱ δυνάμενοι πρέπει νὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολὰς. Πολλοὶ οἱ κλητοί, ὀλίγοι δὲ οἱ ἐκλεκτοί. Καὶ πολλοὶ οἱ ἀπρόσκλητοι εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς τῶν ἀνωτάτων σχολῶν, ὀλίγοι δὲ οἱ ἐπίλεκτοι.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ ἐκ τῶν διαγωνισμῶν συγκίνησις κατὰ γενικὸν κανόνα δὲν εἶναι ἀπορροια κακῆς νομοθεσίας, ἀλλὰ κακῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ εἰδικώτερον κακοῦ ὁπολογισμοῦ ὑπὸ τῶν ἰδίων τῆς ἐκτιμήσεως τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀξίας. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, δὲν νομίζομεν ὅτι συντρέχει λόγος νὰ καταργηθοῦν αἱ εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις.

Β'. Κοινωνικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι

Τὰ περὶ φροντιστηρίων καὶ προετοιμασίας τῶν ὑποψηφίων σπουδαστῶν καὶ τῆς ἐκ τούτων οἰκονομικῆς ἐξαθλιώσεως τῆς οἰκογενείας τῶν καὶ τὰ τοιαῦτα, εἶναι τὸ φυσικὸν ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐξ ὑπαρχῆς φυσικῆς ἀσυνεπείας καὶ ἀνακολουθίας τὰς ὁποίας διαφόρους λόγους ἐτήρησαν οἱ ὑποψήφιοι, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας, ἧς ἀπολαμβάνομεν ἅπαντες εἰς τὸ δημοκρατικόν μας πολίτευμα. Θὰ εἴμεθα ἄδικοι ἐὰν εἰς ταῦτα δὲν προσθέσωμεν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ Κράτους ὡς πρὸς τὴν ρύθμισιν τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἄλλ' εἰς τὰ φροντιστήρια μόνον οἱ μέτριοι προετοιμάζονται. Οὐδέποτε δὲ οἱ ἱκανοὶ καὶ οἱ ἄριστοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ἀνάγκην φροντιστηρίων. Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν μας φοιτητὰς, οἱ ὅποιοι ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν τῶν ἐκ τοῦ γυμνασίου ἐπέτυχον εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις χωρὶς φροντιστηριακὰς προπαρασκευάς. Καὶ δὲν ὑπῆρξεν αὐτὸ ζήτημα τύχης, διότι οἱ ἴδιοι αὐτοὶ ἐσυνέχισαν τὰς σπουδὰς τῶν, χωρὶς νὰ ἀπωλέσουν οὐδεμίαν ἐξεταστικὴν περίοδον. Ἐχομεν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν μας καὶ ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἐστεροῦντο τῶν πάντων καὶ ἠναγκάζοντο νὰ ἐργάζωνται ἐξοικονομοῦντες τὸν ἐπιούσιον, φοιτῶντες συγχρόνως καὶ εἰς τὸν Πανεπιστήμιον, εἰς τὸ ὅποιον εἰσῆχθησαν ἄνευ φροντιστηρίων. Καί... διέπρεψαν. Ἀντιθέτως, ἐγνωρίσαμεν καὶ ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἐφοίτησαν εἰς τὰ φροντιστήρια ἐπὶ σειρὰν

ἐτῶν. Εἰσῆχθησαν ἐν τέλει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλὰ μετὰ πενταετίαν εὐρίσκοντο ἀκόμη ἀγωνιζόμενοι εἰς τὸ δεύτερον ἔτος. Καὶ εἶναι γνωστὴ πλέον ἀνὰ τὸ πανελλήνιον ἡ περιβόητος ἐκείνη ἐπιστολὴ τοῦ φοιτητοῦ πρὸς τὸν πατέρα· «Σεβαστέ πάτερ. Οἱ κοθηγηταὶ μου τοσοῦτον ηὐχαριστήθησαν ἀπὸ ἐμέ, ὥστε με ὑπεχρέωσαν νὰ τὰ ἐπαναλάβω δι' ἄλλην μίαν φοράν». Ἄλλοι δὲ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν εἰς τὸ μέσον τὰς σπουδὰς τῶν, διότι ἡ ἐπιστήμη, τὴν ὁποίαν ἐξέλεξαν, «δὲν ἦταν γιὰ τὰ δόντια τῶν». Ἡ περίπτωσις αὕτη εἶναι οἱ πλέον τραγικῇ. Ἀμέσως ἀλλαγὴ κατευθύνσεων, οἰκονομικὴ κατάρρευσις, ναυάγιον τῶν ὁνείρων, ἐξευτελισμὸς κλπ. Ἄλλοι, οἰκονομικῶς εὐπορώτεροι, μετὰ χρονικὸν διάστημα διπλάσιον καὶ τριπλάσιον τοῦ κανονικοῦ, κατῴρθωσαν, ἐπὶ τέλους, νὰ ἐξέλθουν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἄλλ' ἀπέτυχον εἰς τὴν ζωὴν. Διὰ ταῦτα, νομίζομεν ὅτι τὰ φροντιστήρια ζημίαν μόνον προκαλοῦν παρὰ ὠφέλειαν.

Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μεταβαίνουν μόνον οἱ ἀποτυχόντες ἢ καὶ ἓνα ποσοστὸν ἱκανῶν, οἱ ὅποιοι ἐκ τύχης ἀπέτυχον εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις. Ὅλιγα ὅμως κατορθώνουν νὰ ἐπιτύχουν, διότι ἡ γλῶσσα τοὺς ἐμποδίζει. Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους ἀκόμη λόγους, εἰς τὰς περισσότερας περιπτώσεις, ἐπανερχονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπιστημονικῶς οὐχὶ πλήρως κατηρτισμένοι.

Τὸ ὑποστηριζόμενον ὅτι κάθε οἰκογένεια, ἀστικὴ ἢ ἀγροτικὴ, ἔχει καὶ ἓνα νέον ἢ νέαν, οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν ν' ἀκολουθήσουν ἀνωτάτας σχολὰς, δὲν δύναται νὰ προβληθῇ ὡς σοβαρὸς λόγος καταργήσεως τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων. Διότι ἅπαντες γενικῶς οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι τῆς Ἑλλάδος, ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων, ἐπιθυμοῦν νὰ φοιτήσουν εἰς τὰς σχολὰς ταύτας. Καὶ εἶναι τοῦτο ἀδύνατον, διότι οἱ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀποφοιτοῦντες ἐκ τῶν γυμνασίων ὑπερβαίνουν τὰς 16.000.

Ἡ κατ' ἔτος ἔξοδος τῶν ἐπιστημόνων ἀπὸ τὰς ἀνωτάτας σχολὰς, ἀναποφεύκτως θὰ δημιουργήσῃ κοινωνικὰ προβλήματα, διότι οἱ ἐπιστήμονες αὐτοί, ἔχοντες πλέον εἰδικευμένην πανεπιστημιακὴν μόρφωσιν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς ἀπασχολήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀρμόζουν καὶ ἀνήκουν εἰς ἀποφοίτους γυμνασίων. Ἐν τούτοις, καὶ με τοὺς σημερινούς περιορισμοὺς τῶν εἰσαγομένων εἰς τὰ Πανεπιστήμια παρατηρεῖται ἤδη τοιαύτη κατάστασις. Οἱ κατέχοντες δηλαδὴ πανεπιστημιακοὺς τίτλους ν' ἀπασχολοῦνται εἰς ἐργασίας ἥσσονος δι' αὐτοὺς ἀξίας, πολλάκις δὲ ἐντελῶς ἀσχετοὺς πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῶν καὶ εἰς βάρος τῶν ἐχόντων γυμνασιακὴν μόρφωσιν. Καὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀνσμετρηθοῦν με τοὺς πτυχιούχους τῶν Πανεπιστημίων.

Ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ φόβος τῆς μὴ ἀπορροφήσεως τοσοῦτων ἐπιστημόνων εἶναι ἀβάσιμος, διότι τὰ Πανεπιστήμια δὲν δημιουργοῦν θεσιθήρας, ἐπαγγελματίας, ἀλλὰ παρέχουν τὴν παιδείαν εἰς πάντα ζητοῦντα αὐτὴν καὶ ἐξυψώνουν τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν λαῶν.

Ἀλλὰ τοῦτο μόνον δεοντολογικῶς δύναται νὰ λεχθῇ καὶ μόνον εἰς μίαν ἰδανικὴν κοινωνίαν δύναται νὰ συμβῇ, ἡ ὁποία ἴσως ὑπάρξῃ μετὰ τινὰς χιλιετηρίδας. Διότι με τὴν εὐρείαν χρῆσιν τοῦ ἀλκοόλ, τῶν ναρκωτικῶν καὶ ὑπνωτικῶν καὶ τῶν ἄλλων χημικῶν παρασκευασμάτων, δὲν γνωρίζομεν ἐὰν τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας βαδίζει πρὸς τὰ πρόσω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω. Τό γε νῦν ἔχον ἀδύνατον ἐστὶ καὶ λέγειν τοιαύτην λύσιν, διότι τὰ Πανεπιστήμια δὲν εἶναι διὰ τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ διὰ τὰς ἰσχυράς διανοίας, τὰς δυναμένας νὰ χωρήσουν πρὸς τὰ ἄδυτα τῶν ἐπιστημῶν. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἴδιον τοῦ καθενός. Τὸ ποσοστὸν τῶν δυναμένων νὰ καθέξουν τὴν εἰδικὴν πανεπιστημιακὴν παιδείαν εἶναι ἐλάχιστον, ἐνῶ τῶν ζητούντων

αὐτὴν εἶναι ἑκατονταπλάσιον, Ἡ αὐτὴ δὲ κατάστασις θὰ ὑφίσταται εἰς τὸ διηγεῖν, διότι ἀνερχομένου τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀνθρώπου, θὰ ἀνέρχεται συγχρόνως καὶ ἡ ἐπιστήμη εἰς νέους ἀγνώστους μέχρι τοῦδε ὀρίζοντα, ἐνῶ συγχρόνως ἕνα ποσοστὸν τῆς κοινωνίας θὰ ἐξελισσεται βραδύτατα.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ καθηγητὴς κ. Ἐξαρχόπουλος λέγε ὅτι «Τὸ γυμνάσιον εἶναι τὸ σχολεῖον τῆς ἐπιστημονικῆς προπαιδείας τῶν μελλόντων ἐπιστημόνων καὶ ὡς τοιοῦτον ὀφείλει διὰ τῆς ὅλης οἰκονομίας αὐτοῦ νὰ καθιστᾷ φανερόν τὸν σύνδεσμον αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Ἐὰν παραλείπῃ τοῦτο, θὰ εἶναι ἑλλειπὴς ἢ παρεχομένη προπαρασκευὴ πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς». Ἀφοῦ λοιπὸν τοιοῦτον πρέπει νὰ εἶναι τὸ γυμνάσιον, ἀναλογίζεται τις, ὅποιον πρέπει νὰ εἶναι τὸ Πανεπιστήμιον. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔγιναν διὰ τὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλὰ τὸ Πανεπιστήμιον ἰδρύθη διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μάλιστα τοὺς ὀλίγους, τοὺς εὐφυεῖς. Δὲν παρέχει γενικὴν παιδείαν, ἀλλ' εἰδικὴν μὀρφωσιν εἰς τινὰς τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἄνοδος τῆς πνευματικῆς στάθμης τοῦ λαοῦ δὲν θὰ συντελεσθῇ μὲ τὸ κρήνισμα τῶν πυλῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ μὲ τὴν εἰδίκευσιν καὶ τὴν εὐσυνείδητον ἐργασίαν ἐκάστου μέλους τῆς κοινωνίας. Εἰς ἐκάστην ἐργασίαν, εἰς ἕκαστον ἐπάγγελμα, ἀπὸ τοῦ ὑποδηματοκομποῦ μέχρι τοῦ ἐπιστήμονος, πρέπει νὰ εὐρίσκεται ὁ ἱκανός, ὁ ἄριστος. Ὁ σιδηρουργὸς πρέπει νὰ εἶναι ἄριστος εἰς τὴν ἐργασίαν του. Νὰ δύναται νὰ ὑπολογίσῃ τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ πρέλθῃ διὰ νὰ ἐξάγῃ τὸν σίδηρον ἀπὸ τὸ καμίνι καὶ νὰ γνωρίζῃ εἰς ποίαν στιγμὴν τῆς πυρακτώσεως πρέπει νὰ σφυρηλατήσῃ, διὰ νὰ κολλήσῃ δύο σίδηρα. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ καλῶς περὶ τῶν διαφορῶν μετάλλων καὶ τῶν θερμοκρασιῶν τήξεως αὐτῶν, καθὼς καὶ τὴν χρῆσιν τῶν διαφορῶν μηχανημάτων. Ἄλλως θὰ ἀποτύχῃ.

Ὁ γεωργός, ἔαν δὲν καταστῇ ἄριστος εἰς τὰς γεωργικὰς τοῦ ἔργου, τὸ κόστος τῶν γεωργικῶν τοῦ προϊόντων θὰ εἶναι διπλάσιον καὶ τριπλάσιον τοῦ ἐπιτρεπομένου καὶ τὸ βιοτικὸν τοῦ ἐπίπεδον χαμηλόν, μὲ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα τούτου.

Ἄπαντα ἀνεξαίρετως τὰ μέλη τῆς κοινωνίας πρέπει νὰ ἐξασκοῦν ἄριστα τὸ ἐπάγγελμά των. Μόνον μὲ τοὺς ἐπελεγμένους, τοὺς ἱκανοὺς εἰς ἐκάστην θέσιν θὰ προσδεύσῃ ἡ κοινωνία καὶ θ' ἀνέλθῃ ἡ πνευματικὴ στάθμη τοῦ λαοῦ, ὅταν εἰς τὴν εἰδικὴν θέσιν εὐρίσκεται ὁ εἰδικὸς ἄνθρωπος. Πάντες οἱ ἄλλοι, οἱ κακῆς ἢ μετρίας ἀξίας ἐργάται, ἀγρόται, ἐπαγγελματίαι ἢ ἐπιστήμονες, εἶναι καταδικασμένοι ν' ἀποτύχουν εἰς τὴν ζωὴν.

Τὰ Πανεπιστήμια ἐξυψώνουν τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν λαῶν μόνον διὰ τῶν ὀλίγων, μάλιστα δὲ διὰ τῶν ἐλαχίστων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς ἐκτάκτου πνευματικῆς τῶν δυνάμεως εἰσδύουν βαθύτατα εἰς τὴν ἐπιστήμην, εἰς τὴν δομὴν τῆς ὕλης, καὶ ἀποκαλύπτουν τὰ μυστικὰ τῆς Φύσεως καὶ τῆς Ζωῆς, τὰ ὅποια θέτουν κατόπιν εἰς τὴν διάθεσιν καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ ὅποια γίνονται πλέον κοινὸν κτῆμα τοῦ λαοῦ. «Οὐ γὰρ ῥᾶστον ἀρρήτων ἐπέων πύλας ἐξευρεῖν».

Ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια, ἡ ὁποία μέλλει ν' ἀνυψώσῃ τὸν ἄνθρωπον μέχρι τῶν ἐπουρανίων ἢ νὰ ἐξαφανίσῃ τοῦτον εἰς τὰ καταχθόνια τῆς γῆς, εἶναι τὸ ἐπίτευγμα ἐλαχίστων ἀνθρώπων καὶ κυρίως ἑνός, τοῦ Einstein, οὐχὶ δὲ τὸ ἀποτέλεσμα κοινῆς προσπάθειας τῶν λαῶν. Ἐν τούτοις θ' ἀνακουφίσῃ τὰ ἑκατομύρια τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, ἐὰν οἱ ἰθύνοντες τὰς τύχας τοῦ κόσμου λογικευθοῦν.

Ἡ δὲ ἀποψις ὅτι τὰ Πανεπιστήμια δὲν δημιουργοῦν ἐπαγγελματίας,

νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ὀρθή. Διότι οὐδεὶς δύναται νὰ ζήσῃ ἔάν δὲν ἐργασθῇ ἐπ' ἁμοιβῇ. Ἐκτελεῖ δὲ καλῶς μόνον μίαν ἐργασίαν, διὰ τὴν ὅποیان ἔλαβεν εἰδικὴν μόρφωσιν, εἴτε ἀσκεῖ τέχνην, εἴτε θεραπεύει ἐπιστήμην. Αὐτὴ θὰ εἶναι καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐάν ἡ εἰδικεὺς αὕτη ἐδόθη ἀπὸ κατωτέρας ἢ ἀνωτέρας ἢ καὶ ἀνωτάτας σχολάς, εἶναι τοῦτο ἀδιάφορον. Ἐφ' ὅσον ἀμειβεται τις διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του, ἀσκεῖ βιοποριστικὸν ἔργον. Μόνον ὅταν ἐξυπηρετῇ τοὺς πάντας ἐντελῶς δωρεάν, παρουσιάζει διαφοράν τινα τὸ ζήτημα. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι σπάνιον φαινόμενον. Καὶ εἰς τὸ δημοσέυμα ἐκεῖνο μάλιστα ζητεῖται ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν καθηγητῶν τοῦ Πνευματικοῦ, ἡ ὅποια εἶναι καὶ δικαία. Ἐπιβάλλεται ὅπως οἱ κορυφαῖοι τῆς ἐπιστήμης ἐυρίσκωνται εἰς τὴν κορυφὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀπολαύων. Ἡ ἀπορρόφῃς λοιπὸν τόσων ἐπιστημόνων πρέπει ν' ἀπασχολῇ σοβαρῶς τὴν Πολιτείαν καὶ ὅχι ν' ἀφήνῃ ταύτην ἀδιάφορον, ὥς ὑποστηρίζεται εἰς τὸ δημοσέυμα ἐκεῖνο. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ὁ δεσμός τοῦ ὅλου ζητήματος τούτου μὲ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν δημοσιονομίαν γενικώτερον.

Τὸ προτεινόμενον προπαιδευτικὸν ἔτος δὲν λύει ριζικῶς τὸ ζήτημα. Ἀπλῶς μόνον θὰ ἐπιβραδύνῃ κατὰ ἓν ἔτος τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀθρόαν εἰσαγωγὴν τῶν φοιτητῶν εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἀπόρριψιν τούτων κατὰ τὰς διαφόρους ἐξεταστικὰς περιόδους δύναται τις νὰ φαντασθῇ ποῖα τραγικὴ κατάστασις θὰ δημιουργηθῇ δι' αὐτούς, τὰς οἰκογενείας τῶν καὶ τὴν κοινωνίαν ὁλόκληρον.

Διὰ ταῦτα, νομίζομεν ὅτι αἱ εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολὰς ὅχι μόνον πρέπει νὰ διατηρηθοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνουν ἔτι αὐστηρότεραι.

Γ'. Ποῖα μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν

Είναι βεβαίως ανάγκη νά τονισθῇ ἐνταῦθα ὅτι καί κατὰ τὸ κρατοῦν σύστημα τῶν εισαγωγικῶν ἐξετάσεων δὲν ἐπιλέγονται πάντοτε οἱ ἱκανοὶ καὶ οἱ ἄριστοι, διότι ὁ παράγων τῆς τύχης ἐπεμβαίνει. Ἀλλὰ τοῦτο μέχρι δέκα τοῖς ἑκατὸν δύναται νά συμβῇ. Τὸ ποσοστὸν ὅμως τοῦτο δὲν νομίζομεν ὅτι πρέπει νά ἔχη τὴν δύναμιν νά καταργήσῃ τὸ ὅλον καὶ νά δοθῇ ἄσυ-
δοσία εἰσόδου εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολάς. Οὐδεὶς κρημνίζει τὸ σπῆτι τοῦ, διότι ἓνα μέρος τῆς σκεπῆς ἐπαλαιώθη. Πάγιον καὶ τέλειον τίποτε δὲν ὑπάρ-
χει καὶ συνεπῶς αἱ ἐφαρμοζόμεναι εισαγωγικαὶ ἐξετάσεις, ὑποκείμεναι καὶ
αὐταὶ εἰς τὸν νόμον τοῦτον, παρουσιάζουν ὀρισμένας ἀτελείας. Ἐγγυῶν-
ται ὅμως τὴν ἀπονομὴν δικαίας κρίσεως κατὰ 80-90 %. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔρ-
γον, ἐὰν ἐφηρμόζετο διάφορον σύστημα ἀξιολογήσεως τῶν ὑποψηφίων, ἐγ-
γυώμενον ἀπολύτως τὴν δικαίαν κρίσιν, ὥστε νά εἰσέρχωνται οἱ ἱκανώτε-
τεροι. Ἀλλὰ τοιοῦτον, μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα, δὲν ὑφίσταται.

Εἵπομεν ὅτι τὸ Κράτος δὲν ἐδημιούργησε τὰς καταλλήλους προϋποθέσεις, ὥστε νὰ δύναιτο νὰ καθοδηγῇ τοὺς νέους εἰς τὸ ὁμόλογον, τὸ σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν ἑνὸς ἐκάστου. Οὕτως, οἱ νέοι ἐσφαλμένως πιστεύουν εἰς ἱκανότητα, τὰς ὁποίας δὲν κατέχουν καὶ ἀκολουθοῦντες ἐσφαλμένην ὁδὸν ἀποτυγχάνουν.

ὅδον ἀποτυγχάνουν,
 "Ἐπρεπεν ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου νὰ τηρη-
 ται ἀτομικὸν δελτίον ἐκάστου μαθητοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ καταγράφηται καὶ
 νὰ παρακολογηθῇ τὸσον ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις καὶ ὑγεία, ὅσον καὶ ἡ
 πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ ἄνοδος ἢ κατάστασις αὐτοῦ ἐκ παρατηρήσεων τῶν
 διδασκάλων, τῶν γονέων καὶ τοῦ σχολιάτρου. Ἰδιαιτέρως δὲ νὰ σημειοῦν-
 ται αἱ παρατηρούμεναι ἱκανότητες, τὰς ὁποίας παρουσιάζει ὁ μαθητής. Ἐ-

πειδή εις τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ὁ μαθητὴς βαίνει ἐξελισσόμενος καὶ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποτελεσμένης ἱκανότητος, τὸ βιβλιόριον τοῦτο ν' ἀκολουθῇ τὸν μαθητὴν εἰς ὅλας τὰς τάξεις καὶ εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα. Τὰ ἀφορῶντα τὴν τήρησιν τοῦ δελτίου, νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἐντὸς τοῦ θέματος τούτου. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, νὰ φοιτήσῃ ὁ μαθητὴς εἰς τριετὲς σχολεῖον μέσης ἐκπαιδεύσεως, γενικῆς μορφώσεως καὶ νὰ συνεχισθῇ ἢ συμπλήρωσις τοῦ δελτίου του. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο θὰ ἐνηλικιωθῇ καὶ θὰ ἐκδηλωθοῦν πλήρως αἱ προδιαθέσεις καὶ ἱκανότητες αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι αὐταὶ ὁλοκληροῦνται μετὰ τὴν ἐφηβείαν.

Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα θὰ δοθῇ ὥθησις πρὸς ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν τῶν νέων καὶ νεανίδων καὶ θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐκλέξουν τὸ ἐπάγγελμα ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἔχουν τὰς μεγαλυτέρας πιθανότητας ἐπιτυχίας.

Ὅσοι παρουσιάζουν πρακτικὴν εὐφυΐαν νὰ εἰσαχθοῦν εἰς κρατικὰς σχολὰς καὶ νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς ἐπαγγελματικὴ κατεύθυνσις.

Ὅσοι παρουσιάζουν εἰδικὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ θεωρητικὰ μαθήματα, θὰ φοιτοῦν εἰς τὸ ἀμέσως ἀνώτερον τριετὲς σχολεῖον μέσης ἐκπαιδεύσεως, διὰ ν' ἀκολουθήσουν πανεπιστημιακὴν σπουδάν. Οἱ ἄλλοι, οἱ μὴ ἔχοντες τὴν εἰδικὴν ταύτην ἐπίδοσιν, θ' ἀποκλείωνται τῆς φοιτήσεως.

Οὕτω θὰ γίνεται ἐπιλογὴ ἱκανοτήτων ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς καὶ ἕκαστος θὰ εὐρίσκῃ τὴν φυσικὴν του θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Μόνον τότε θὰ εἶναι δυνατόν νὰ καταργηθοῦν αἱ εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολὰς.

Δὲν ὑποστηρίζομεν ὅτι ταῦτα εἶναι εὐκόλα, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀκατόρθωτα. Χρειαζομέναι χρόνον, μελέτην, εἰδικούς, ἐργαστήρια (ὅχι ὑπὸ τὴν σημερινὴν τῶν μορφήν), οἰκήματα καὶ δαπάνας.

Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας συνέλαβεν ὀρθῶς τὸ πρόβλημα τοῦτο καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὸν θεσμὸν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ τῶν νέων. Ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν του θὰ προκύψουν πολλὰ ἀγαθὰ.

Δημ. Ἡλιοπούλος

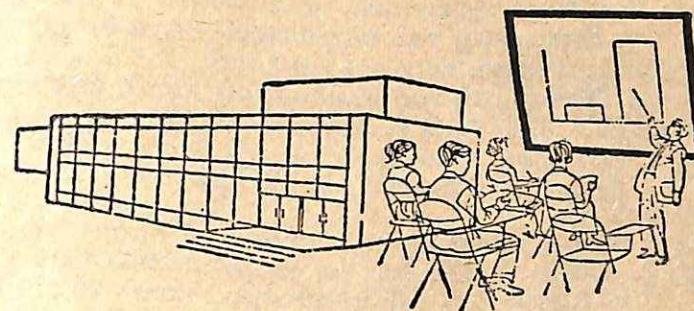
Ἐπιθεωρητὴς στοιχ. ἐκπαιδ. Βασ. περιφέρειας Ἀρτης

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Ὅσοι ἐκ τῶν κ.κ. συνδρομητῶν καθυστεροῦν τὰς συνδρομὰς των παρακαλοῦνται θερμῶς, ὥπως φροντίσουν διὰ τὴν ἀποστολὴν των. Ἡ ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ μας στηρίζεται κυρίως εἰς τὰς συνδρομὰς τῶν ἀναγνωστῶν του.

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

Ὅ,τι γίνεται στὴν κοινότητα, ἐνδιαφέρει τὸν καθένα

Προπαρασκευαστικὲς ἐργασίες.

Βάση, φυσικά, τῆς συζητήσεως ἐδῶ ἀποτελεῖ ἡ κοινότητά μας (χωρὶς ἢ πόλη). Μὲ αὐτὸ ἐξασφαλίζομε τὸ ζωνρὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ὁργανώσωμε ἐποπτικὰ τὴ διδασκαλίαν μας. Ἡ διδασκαλία μπορεῖ νὰ προχωρῇ ἢ μὲ τὴ μορφή τῆς συζητήσεως μεταξὺ τῶν παιδιῶν τῆς τάξεως ἢ ὡς ὁμαδικὴ διδασκαλία. Θὰ σκεφτοῦμε, ἂν θὰ καλέσωμε στὸ σχολεῖο μας τὸν Δήμαρχο ἢ ἓνα Δημοτικὸ Σύμβουλο. Ὑστερα ἀπὸ ἀνάλογη προπαρασκευὴ μποροῦμε νὰ παρακολουθήσωμε ἐπίσης τὴν πορεία μιᾶς συνεδρίας τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου. Πρὶν ἀπὸ ὅλα ὅμως τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ σχηματίσουν τὴν καθολικὴν εἰκόνα τῆς Κοινότητός τους.

Γονεῖς καὶ ὑπάλληλοι τῆς κοινοτικῆς διοικήσεως θὰ βοηθήσουν γι' αὐτό. Ἡ ἐργασία αὕτη θὰ εἶναι ἀπλούστερη στὴ μικρὴ κοινότητα καὶ δυσκολώτερη στὴ μεγάλη πόλιν. Ἐδῶ τὰ παιδιὰ στηρίζονται πέρα ὡς πέρα στὴν ξένη βοήθειαν. Θέτομε στὴ διάθεσίν τους τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα, τὸν τηλεφωνικὸ κατάλογο καὶ ἄλλα ἀνάλογα βιβλία. Γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν σκοπῶν μας, κατανέμομε τὰ παιδιὰ τῆς τάξεως σὲ ὁμάδες.

1. Ἡ περιοχή τῆς κοινότητός μας (πόλη):

- Ὄνομα, ἐπαρχία, νομός.
- Ἐκταση καὶ ὄρια τῆς κοινότητος.
- Θέση. ὁδικὴ συγκοινωνία, σιδηροδρομικὲς γραμμὲς καὶ ἡ σημασία τους γιὰ τὴν ἐπικοινωνίαν.
- Τὸ ἔδαφος, ἡ ποιότης του, τὰ νερά.
- Σχεδιογραφήματα (σχίτσα) τῶν κοινοτικῶν λειβαδιῶν.

2. Ὁ πληθυσμὸς τῆς κοινότητός μας:

- Πόσους κατοίκους ἔχει ἡ κοινότητά μας; Γυναῖκες — Ἄνδρες
Ἡλικίες: Κάτω τῶν 6 ἐτῶν, ἀπὸ 6 ὡς 14, ἀπὸ 14 ὡς 20, ἀπὸ 20 ὡς 25, ἀπὸ 25 ὡς 30, ἀπὸ 30 ὡς 40, ἀπὸ 40 ὡς 50, ἀπὸ 50 ὡς 60, ἀπὸ 60 ὡς 65, ἀπὸ 65 καὶ ἄνω.

- Κίνηση τοῦ πληθυσμοῦ: Γεννήσεις, γάμοι, θάνατοι. Πότε σημειώθηκε

σημαντική αύξηση; — αίτια — τί οικονομικά επακόλουθα είχε ή αύξηση τής πόλεώς μας; Παράσταση τής κινήσεως του πληθυσμού με μιὰ καμπύλη.

γ. Κατανομή του πληθυσμού κατά θρησκευτικά δόγματα: Πώς εξηγούνται οι μετατοπίσεις του πληθυσμού;

δ. Κατανομή του πληθυσμού κατά επαγγέλματα: Γεωργία και δασοκομία — βιομηχανία και εργασία — εμπόριο και συγκοινωνία — δημόσιοι υπάλληλοι — εισοδηματίες και συνταξιούχοι — δοθηματούχοι.

Έρευνα των λόγων για την ανάπτυξη ώρισμένων βιομηχανικών κλάδων τής πόλεώς μας.

ε. Οικογενειακή κατάσταση των κατοίκων: Άγαμοι, έγγαμοι, χήροι, χωρισμένοι — μέσος όρος του αριθμού παιδιών κατά οικογένεια.

στ. Κατανομή του πληθυσμού κατά τὸ εισόδημα: Μικροεισοδηματίες, μεσοεισοδηματίες, μεγαλοεισοδηματίες.

3. Έμπόριο και συγκοινωνία τής κοινότητός μας.

Χάρτης τής πόλεως με τις κυριώτερες συγκοινωνιακές γραμμές — σιδηρόδρομος — αριθμός κυκλοφορούντων αυτοκινήτων — πόσα πρόσωπα κινούνται κάθε χρόνο με τὰ λεωφορεία; — Είναι αρκετά τὰ τρόφιμα που παράγει ή κοινότης; — Τί πουλιέται προς τὰ έξω και τί πρέπει νὰ εισάγεται; — Ή βιομηχανία μας. — Που εργάζονται οί κάτοικοί μας; — Άπασχολούνται ξένοι εργάτες στην κοινότητά μας; — Συνεταιρισμοί: προμηθευτικοί, παραγωγικοί, πιστωτικοί.

4. Ύγιεινή.

Γιατροί, δοντογιατροί, φαρμακοποιοί, νοσοκομεία κλπ., ύδρευση, αποχέτευση, καθαριότης, αθλητικά γήπεδα, γυμναστήρια, λουτρά, σφαγεία. — Τί δαπανᾷ ή κοινότης κάθε χρόνο για την υγεία των δημοτών της; Πόσα είναι τὰ έξοδά της;

5. Έκπολιτιστική ζωή στην κοινότητά μας.

Σχολεία, μουσεία, θέατρα, κινηματογράφοι, βιβλιοθήκες. Πόσους μαθητές έχει ή κοινότης; Τί ξοδεύει ή κοινότης για κάθε μαθητή τὸ χρόνο; Έσοδα και έξοδα των άλλων εκπολιτιστικών ιδρυμάτων.

6. Κοινωνική πρόνοια και κατοικία.

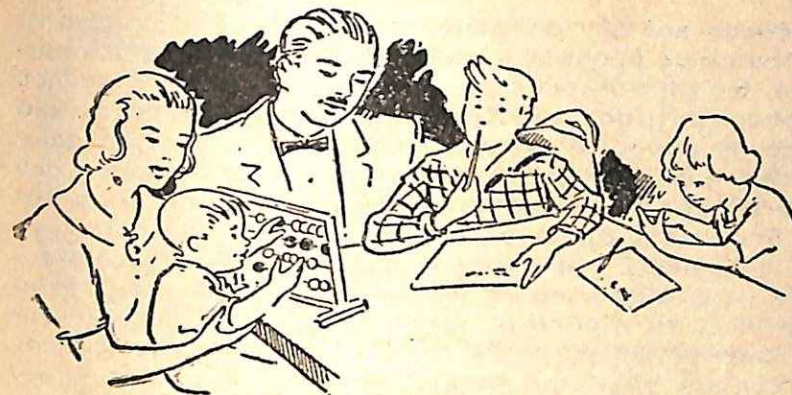
Κοινωνικά ιδρύματα (οίκος τυφλών, ορφανοτροφείο, γηροκομείο, ξενώνες τής νεολαίας). Άνοικοδόμηση (τί έκανε ή κοινότης μεταπολεμικά, για νὰ καταπολεμήσει την έλλειψη τής στέγης; Περίθαλψη των νέων. — Έξοδα για τις διάφορες κατηγορίες.

7. Ή πολιτική κατάσταση στην κοινότητά μας.

Ποιά κόμματα αντιπροσωπεύονται στην κοινότητά μας; — Πόσες ψήφους έλαβαν στις τελευταίες εκλογές; Με ποιὰ αναλογία αντιπροσωπεύονται τὰ κόμματα στο Κοινοτικό Συμβούλιο;

Ή εργασία που έχουν νὰ εκτελέσουν οί μαθητές, είναι πολύ μεγάλη και δέν μπορεί νὰ τελειώσει από σήμερα ως αύριο. Οί διάφορες επί μέρους ομάδες αφού άπασχοληθούν με τὸ υλικὸ που είναι δυνατό νὰ βρουν (επεξεργασία δμιλιών, ιχνογραφήματα, εποπτικές εικόνες κλπ.) γνωστοποιούν στην τάξη τὸ αποτέλεσμα τής εργασίας τους. Ή τάξη παίρνει θέση στα διάφορα ζητήματα που προκύπτουν από τὸ ένα ή τὸ άλλο θέμα. Από την εργασία μας πρέπει νὰ γίνη δλοφάνερο πόσο μεγάλη ανάγκη τής κοινότητος έχει τὸ κάθε άτομο για την ικανοποίηση των επιθυμιών του, πόσον ύποστηρίζεται και προάγεται από την κοινότητα. Όλα δσα συμβαίνουν στην κοινότητά μας, γίνονται προς τὸ συμφέρον όλων των πολιτών, και δταν ακόμη τὸ κάθε άτομο χωριστὰ αισθάνεται δτι ζημιώνεται.

Γ. Ζομπανάκης

ΣΧΟΛΕΙΟ & ΟΙΚΟ- ΓΕΝΕΙΑ

ΑΣ ΓΝΩΡΙΣΟΥΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ

«Άρχίσατε νὰ εξετάζετε τούς μαθητάς σας γιατί σίγουρα δέν τούς γνωρίζετε καθόλου».

Μαγεμένος ό αντίλαλος μιᾶς στεντορείας φωνῆς και με φωτεινές αινταύγειες μέσα από την άχλὺ τοῦ παρελθόντος, φθάνει ως την εποχή μας, τής διδασκαλίας τοῦ μεγάλου Γαλάτη στοχαστή, τοῦ Ρουσσώ, τοῦτο τὸ έγερτήριο σάλπισμα «Άρχίσατε νὰ εξετάζετε τούς μαθητάς σας...»

— Έκλήθημεν νὰ επωμισθοῦμε τὸν Σταυρόν τοῦ αγώνος, ν' ανεβοῦμε τὸν Γολγοθᾶ τοῦ καθήκοντος, ιεροφάντες κάθε ὕψηλοῦ και ὠραίου, θεματοφύλακες των εὐγενεστέρων τής φυλῆς μας ιδανικῶν. Ύπεσθέημεν, νὰ αναμορφώσωμε μιάν ἄμορφη ψυχική μᾶζα — τὸ παιδί — τοῦ Γένους μας την ἐλπίδα και νὰ τής δώσωμε μορφή και περιεχόμενον. «Ή παιδεία είναι τέχνη ἀνθρωποποιός. Ποιά από τις ἀνθρώπινες Μοῖρες που ὑφαίνουν των ἀνθρώπων τις τύχες, θὰ μπορούσε νὰ ὑψώσει μπροστά της τὸ ἀνάστημά της;» λέγει ὁ Παλαμάς.

Σμιλευτής σωστός και διαμαντοεργάτης ἀνθρώπων ψυχῶν, ἀνθρώπων χαρακτήρων, ὠπλισμένος με τής αγάπης του την θαυματουργὸν σμίλη και τής ἄμετρης ὑπομονῆς του την ἀτσαλωμένη σφύρα ὁ δάσκαλος, εισέρχεται, σάν ἄλλος Ήφαιστος στο ἀπείριστο ἐργαστήρι του. Μπροστά του ἀπλώνονται ὁμορφα μάρμαρα με σελαγίζουσα μαρμαρυγή — οί παιδικές ψυχές — διαμάντια πάσης προελεύσεως, βγαλμένα από τής Κοινωνίας τὰ σπλάχνα, και δοσμένα σὲ κείνον, για νὰ τὰ παραδώσει σὲ λίγο, στὸν εργοδότη, στο Ἔθνος, ἀριστουργήματα τέχνης, ἀποκτήματα τής αγάπης τοῦ έργου του — Ἀνθρώπους.

— Μὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα και προτοῦ τής σμίλης του ή αἰχμή, χαράξη τις πρώτες γραμμές πάνω στο παρθενικὸ μάρμαρο, σάν πεπειραμένος τεχνίτης θὰ πρέπει νὰ διαγνώσει ἐπιτυχῶς την ὕψή τής «κατειργαστέας ὕλης» θὰ πρέπει, ἀλήθεια, ὁ δάσκαλος, μ' ὅλο τής καρδιάς του τὸ πῦρῶμα, νὰ σκύψει πάνω στην «Ἀνατομική Τράπεζα» και με τὸ μικροσκόπιο τής ψυχῆς του νὰ ἐρευνήσει, ὅλο τής παιδικῆς ψυχῆς τὸ ἀπύθμενο βάθος, φωτίζοντας τὸ διάβα του — κατεβαίνοντας στις πολυδαίδαλες ἀτραπούς τής παιδικῆς ψυχῆς — με τὸν προβολέα των δεδομένων τής Ἀτομικῆς ψυχολογίας,

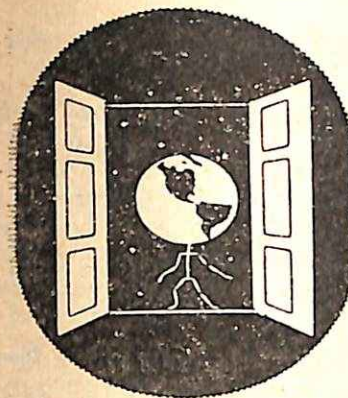
της ψυχολογίας του βάθους και των ατομικών διαφορών. Θα δη τότε να ξετυλίγεται μπροστά του «ένας όμορφος κόσμος ήθικος άγγελικά πλασμένος» κατά τον Σολωμό. Θα δη στο ούράνιο τοῦτο της ψυχής του παιδιού μας στερέωμα να φωσφορίζουν, σαν του Χριστουγεννιάτικου δένδρου, μια θυμαστή ποικιλία από της φύσης τα πλούσια έωρα, μ' όλο τους το μεγαλείο, «βαρεία κι άνεκτίμητη φυλογονική κληρονομιά». Κάτω από τον φακό της έρευνας του θα διακρίνη στον διαυγέστατο κρυστάλλινο βυθό, ένα έκπαιγλου ωραιότατος και θαυμαστής άρμονίας «πολυσύνθετο και πολύπλοκο σύστημα ψυχικών και βιολογικών μηχανισμών, που βοηθούν την ανάπτυξη του και ικανοποιούν τις άνάγκες του να προσαρμοσθή στο περιβάλλον και να γνωρίση ό,τι έρεθίζει τις αίσθήσεις του». Αυτών των μηχανισμών την πολυπλοκότητα — διαφορετική για κάθε παιδί — τον καλεί ή άποστολή του ή ήρην να γνωρίση και να γίνη ο ρυθμιστής των και μ' αυτόους να οδηγήση του παιδικού κόσμου τον πήγασον, στις σφαίρες των αξιών της ζωής. «Κάθε παιδί παίρνει το στα σοβαρά μέσα στη μοναδικότητα και την προσωπικότητά του» λέγει πολύ σοφά ο Έκπαιδευτικός μας σύμβουλος κ. Γ. Ζομπανάκης. Στύλωσε στοχαστικά το έρευνητικό βλέμμα σου στο παιδί σου. Πρόσεξε το διαισθητικά στην εργασία του και στο παιχνίδι του. "Αθελά του άπλώνει μπροστά σου της ψυχής του την όθονη, μ' όλον της τον πλοῦτον των πολυποίκιλων εικόνων. Πάνω σ' αυτές το έρευνητικό μάτι του στοχαστή και διορατικού δασκάλου βρίσκει της ψυχής των άφυπνιζόμενων δυνάμεων την άντανάκλασι.

Πάνω στής έπιστήμης σου το λεξιλόγιο και της παιδαγωγικής ψυχολογίας την όρολογία, θα βρίσκουν τότε εξήγησι αυτά τα μυστηριώδη σήματα» που θα συλλαμβάνη «το ραντάρ» των παρατηρήσεών του. Τούτων άκριβώς των δυνάμεων και του μηχανισμού της πλοκής των, για κάθε παιδί, πρέπει νάναι πραγματικός κάτοχος ο άληθής παιδαγωγός και σ' αυτών των μυστηρίων τον ώκεανό να στρέψη το περισκόπιο της έρευνάς του, πριν από κάθε παιδευτική ενέργεια, ο άκούραστος μύστης της Παιδαγωγικής Έπιστήμης και συνεπής εις τας άρχάς του Νέου Σχολείου. Πάνω στο γροφτό του παιδιού σου, πάνω στην όμιλία του, στον τόνο της φωνής του, στον τρόπο της διεκπεραιώσεως μιας εργασίας του, στους συλλογισμούς που διατυπώνει για να έρευνήση κάτι το άγνωστο, στους τρόπους του και τη συμπεριφορά του κατά τον αύθορμητισμό του παιγνιδιού του, θα βρή ο έρευνητής δάσκαλος τα άλάθητα διαγνωστικά του παιδικού ψυχισμού.

— Κοι τοῦτες οί παρατηρήσεις, συνδυασμένες πάνω στο «Άτομικό Δελτίο» με άλλες από την έξω του Σχολείου ζωή του παιδιού, με τις πληροφορίες από την οικογένειά του, θα δώσουν άλάθητο το «πορτραίτο» της ψυχικής δομής του τροφίμου σου.

— Γνώριζε άσφαλώς ο Φειδίας, άπόλυτα του ανθρώπινου σώματος την άρχιτεκτονική, για να φτιάξη της τέχνης του τα άριστουργήματα — κειμήλια των αίωνων. Γνώριζε ένας Δάντης την τεχνική του στίχου για να φτιάξη μια «Θεία Κωμωδία». Γνώρισε κι έσύ, ψυχοπλάστη Δάσκαλε, των παιδιών σου τον κόσμο, για να συνθέσης, με της άγάπης σου την Άπολλώνια άρπα, ΨΥΧΕΣ, το μελωδικώτερο ποίημα της ζωής σου.

Ν. Γ. Δρακωνάκης

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Άλβανία : Το πρόγραμμα σπουδών του νέου σχολείου των 8 έτών, άποβλέπει στην πολυμερή διανοητική, φυσική και αίσθητική άνάπτυξη του παιδιού. Τα άνθρωπιστικά μαθήματα καταλαμβάνουν την πιο μεγάλη θέση (40,5 % όλου του διδακτικού ύλικού), τα φυσικομαθηματικά το ένα τρίτο περίπου (34,5 %), οι ώρες της πρακτικής και κοινωνικής εργασίας το 13,3 %, ή φυσική άγωγή το 6,2 % και ή αίσθητική άγωγή το 5,5 %. Η διδασκαλία των δύο τελευταίων μαθημάτων συμπληρώνεται με έξωσχολικές δραστηριότητες.

Αυστρία : 1. Από την άρχή του σχολικού έτους 1963-1964, ή διδασκαλία γίνεται δωρεάν σε όλα σχολεία της στοιχειώδους και της μέσης παιδείας, πλην των ιδιωτικών.

2. Σε όλες τις όμοσπονδιακές έπαρχίες, εκτός της Βιέννης, ή έλλειψη διδακτικού προσωπικού είναι ακόμη πολύ αισθητή και πρό πάντων στις μικρές πόλεις και τις άγροτικές κοινότητες. Η κατάσταση αυτή επιβαρύνεται πιο πολύ από την καθημερινή αύξηση του άριθμού των μαθητών, που εισέρχονται κάθε χρόνο στο σχολείο και από τις έπιπτώσεις του μεταβατικού νόμου στο καθεστώς του έπαρχιακού δασκάλου. Για τη θεραπεία της έλλείψεως των δασκάλων ώργανώθηκαν παιδαγωγικές σειρές μαθημάτων ένός ή δύο έτών με άποφοίτους γυμνασίου, από το άλλο μέρος επεχείρησαν να επαναφέρουν στην ύπηρεσία ή να παρατείνουν τον χρόνο ύπηρεσίας των συνταξιούχων δασκάλων και των άλλων που παραιτήθηκαν εξ αίτίας του γάμου των.

Βιελρωσσία : 1. Για να διευκολύνουν τους νέους των άγροτικών περιφερειών να συμπληρώσουν ή να τελειώσουν σπουδές άνάλογες με το όκτάχρονο σχολείο, ώργάνωσαν τάξεις με έντατικά μαθήματα από την άρχή του σχολικού έτους 1963-1964. Τέτοιες τάξεις ύπάρχουν ήδη για την έργατική νεολαία. Το σύνολο των έντατικών αυτών μαθημάτων δίνει την δυνατότητα στους νέους και στους πολίτες που έχουν ήδη μεγάλη πείρα της ζωής και των συνηθειών της άνεξάρτητης εργασίας, να άποκτήσουν την ίσοτιμία των γνώσεων, που άποκτούν τα παιδιά στο σχολείο των όκτώ έτών, σε μια περίοδο δύο ή τριών έτών.

2. Για να κεντρίσουν το διαφέρον των νέων για τα έπιστημονικά μαθήματα, ώργάνωνουν παντού μέσα στα σχολεία «όλυμπιάδες» νέων έρασιτεχνών των μαθηματικών, των φυσικών, της χημείας ή βιολογίας. Το έτος 1963-1964, 60.250 μαθηται έλαβαν μέρος στις όλυμπιάδες των νέων έρα-

σιτεχνών της φυσικής, 44.620 της χημείας και 64.000 μαθητές στους διαγωνισμούς των μαθηματικών.

Γερμανία: Στο ανατολικό Βερολίνο ιδρύθηκε εδώ και δυο χρόνια η 'Εταιρία προς ενθάρρυνση της βοήθειας για την εκπαίδευση των υπό ανάπτυξη χωρών. Η 'Εταιρία είναι υπεύθυνη για το Ινστιτούτο του διδακτικού υλικού και τη διανομή των διδακτικών βιβλίων στις χώρες αυτές. Αποτελείται από εκδότες, βιομηχάνους του διδακτικού υλικού, παιδαγωγούς και αντιπροσώπους των ενδιαφερομένων ομάδων και αναλαμβάνει να πραγματοποιήσει τοπικά προγράμματα για τη μόρφωση συγγραφέων σχολικών βιβλίων.

Καναδάς: Το Πανεπιστήμιο του Windsor (Ontario) εγκαινίασε ένα νέο σύστημα έγγραφης, που βασίζεται περισσότερο στην έκθεση του σχολείου για τον υποψήφιο σπουδαστή και όχι τόσο πολύ στις εξετάσεις. Λαμβάνονται υπ' όψη ή σχολική πρόοδος του υποψηφίου στο σχολείο της μέσης παιδείας όπου φοίτησε, οι βαθμοί των τριμήνων και η γνώμη του διευθυντή του σχολείου. Είναι το πρώτο μέτρο του είδους αυτού, που υιοθέτησε ο Καναδάς.

Κεϋλάνη: Οι τάξεις για την εκπαίδευση των ενηλίκων, που είχαν δημιουργηθεί αρχικά με μοναδικό σκοπό τη διδασκαλία της αναγνώσεως και γραφής στους αγράμματους, μεταβλήθηκαν σε αληθινά κέντρα πολιτισμού, που περιλαμβάνουν όλα τα είδη των δραστηριοτήτων: 1) Διδασκαλία της μητρικής γλώσσας για έγγραμτους και αγράμτους. 2) Τάξεις αριθμητικής, ιστορίας, πολιτικής αγωγής, 3) Οικιακή οικονομία, μαθήματα αγγλικής, μουσικής, χορού, θεάτρου, έθνικων παιχνιδιών κλπ. 4) Ανάγνωση έφημερίδων, βιβλιοθήκες. 5) Ομιλίες και συζητήσεις για θέματα θρησκευτικά, υγιεινής, γεωργίας, συνεταιρισμών. 6) Ραδιοφωνικές ακροάσεις.

Στις περιοχές, όπου υπάρχει αμφιβολία για την επιτυχία ενός πλήρους κέντρου, αρχίζουν να οργανώνουν απλές τάξεις. Στο τέλος των τριών μηνών κάνουν επισκόπηση της εργασίας που έγινε και αν τα αποτελέσματα είναι ικανοποιητικά, οι τάξεις προάγονται και μετατρέπονται σε πλήρη μορφωτικά κέντρα.

Κίνα: Οι σχολικές αρχές έλαβαν μέτρα για την καλύτερη της μορφώσεως των μαθητών που τελειώνουν το σχολείο της πρώτης βαθμίδας. Σκοπός τους είναι να αυξήσουν τις γενικές τους γνώσεις ή να αποκτήσουν μία τεχνική ειδίκευση. Για την επιτυχία του σκοπού αυτού, το Υπουργείο της Παιδείας αποφάσισε να χρησιμοποιήσει καλύτερα τις σίθουσες των κατωτέρων σχολείων της μέσης και επαγγελματικής εκπαίδευσής προς τριετή συμπληρωματική γενική εκπαίδευση και για την οργάνωση σεμιναρίων επαγγελματικής μορφώσεως (τεχνικά σεμινάρια βραχείας διάρκειας, τάξεις για μαθητευόμενους, τάξεις προσαρτημένες στα εργοστάσια και τις βιομηχανίες). Και στις δυο περιπτώσεις θα χορηγείται ένα πιστοποιητικό για τα τρία χρόνια σπουδών.

Ηνωμένες Πολιτείες: Μία ομάδα ξακουστών μουσικολόγων, συνθετών, διερχομένων και παιδαγωγών συνεργάζεται για την έκδοση μουσικών έργων προς χρήση των σχολείων της πρώτης βαθμίδας. Οι διδάσκαλοι όλης χώρας θα διέθεταν έτσι μία μουσική ανθολογία, που να καλύπτει όλες τις εποχές — τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους, τον μεσαίωνα, την αναγέννηση, τον κλασικισμό, τον μπαρόκ, τον ρομαντισμό, την μοντέρνα και

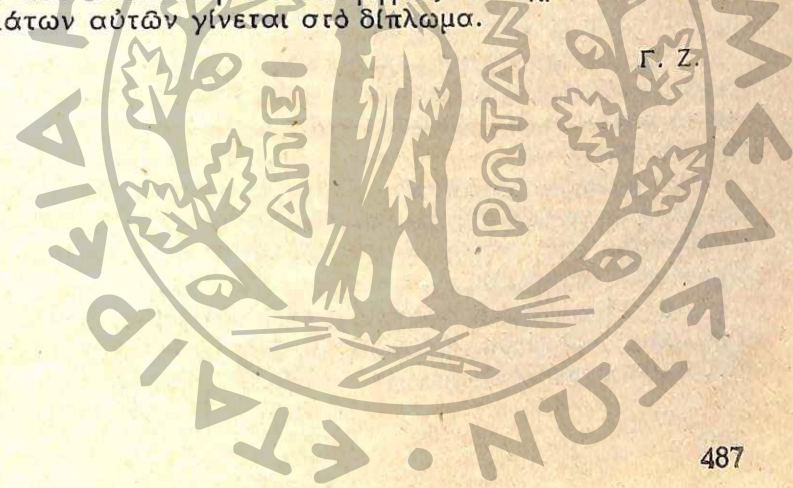
σύγχρονη εποχή —. Έτσι τα παιδιά θα έχουν την ευχарίστηση να τραγουδούν, να παίζουν, να ακούνε και να χορεύουν. Οι έρευνες αυτές υπολογίζεται ότι θα τελειώσουν το φθινόπωρο του 1965. Θα αρχίσουν έπειτα πειράματα σε έξωσχολικά συστήματα και τα αποτελέσματα θα ληφθούν υπόψη στη σύνθεση της τελικής συλλογής. Δεν πρόκειται να επιβάλλουν νέα προγράμματα, αλλά να δώσουν στο δάσκαλο μίαν έκλογη καλής μουσικής, για να μπορεί να ζωντανεύει στους μαθητές του μίαν αληθινή αισθητική πείρα.

Γαλλία: Η Γαλλική ομάδα της νέας αγωγής οργάνωσε μία συνεδρίαση στο Έθνικό Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, με σκοπό να εξετάσει τα αποτελέσματα των πειραματισμών για τη διδασκαλία των ζωντανών γλωσσών από το μητρικό σχολείο ακόμη. Τέτοιοι πειραματισμοί πραγματοποιήθηκαν εδώ και πολλά χρόνια, ειδικά για την αγγλική και γερμανική γλώσσα στο Παρίσι και στη Boulogne-sur-Mer. Από τους πειραματισμούς αυτούς βγαίνει το συμπέρασμα, ότι όταν η διδασκαλία απλώνεται σε όλο το σχολείο του πρώτου βαθμού, τα παιδιά μιλούν απταιστα τη γλώσσα κατά την είσοδό τους στην πρώτη τάξη του Γυμνασίου θα ήταν εύχης έργον τότε να παρακολουθήσουν τα παιδιά τα μαθήματα της τρίτης Γυμνασίου στη γλώσσα που έμαθαν και στην πρώτη τάξη να αρχίσουν μία δεύτερη ξένη γλώσσα. Η διδασκαλία της Ισπανικής θα αποτελέσει αντικείμενο αναλόγων πειραματισμών στα παρισινα σχολεία.

Ούγγαρία: Σύμφωνα με τον νέο διακανονισμό, ο σκοπός του μπακαλορεά είναι να πιστοποιήσει ότι ο υποψήφιος κατέχει γνώσεις σταθερές και συγκεκριμένες στα μαθήματα που ορίζονται για τις εξετάσεις: ότι είναι ικανός να σκέπτεται και να συλλογίζεται ορθά, ότι μπορεί να εκθέτει τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των γνώσεών του και της ζωής, μεταξύ της θεωρίας και της πράξεως, ότι κατέχει τις δεξιότητες και τις απαραίτητες διαθέσεις για να παρακολουθήσει ανώτερες σπουδές. Ο νέος διακανονισμός λαμβάνει υπόψη τα διαφέροντα και τις προσωπικές δεξιότητες των υποψηφίων: τους επιτρέπει να εκλέξουν οι ίδιοι ένα μέρος των εξετάσεων του μπακαλορεά.

Σύμφωνα με την αρχή αυτή, η εξεταζόμενη ύλη κατανέμεται σε τρεις ομάδες:

1) Υποχρεωτική διδακτική ύλη του μπακαλορεά (ούγγρική γλώσσα και φιλολογία, ιστορία και μαθηματικά), 2) ένα τέταρτο μάθημα υποχρεωτικό κατ' έκλογην μεταξύ των ακόλουθων μαθημάτων: ξένες γλώσσες, θέματα μεταξύ εκείνων που ακολουθήσε ο υποψήφιος δυο χρόνια τουλάχιστον. Μνεία των θεμάτων αυτών γίνεται στο δίπλωμα.

Στις 13 'Οκτωβρίου έγινε μεγάλη συγκέντρωση εκπαιδευτικών στο Βρετανικό Συμβούλιο, για να ακούσει τον καθηγητή του Πανεπιστημίου του Λονδίνου κ. R. D. Waller, ειδικά στο θέμα της επιμορφώσεως των ενηλίκων. Ο κ. Waller ωμίλησε με μεγάλη σαφήνεια για τις τελευταίες προόδους που σημειώνει η κίνηση της επιμορφώσεως των ενηλίκων. Τα κύρια σημεία της ομιλίας του συνοψίζονται στα εξής:

1) Όλες οι προηγμένες χώρες εφαρμόζουν σε μεγάλη κλίμακα την εκπαίδευση των ενηλίκων και κάθε χρόνο την επεκτείνουν.

2) Όλες οι αναπτυσσόμενες χώρες σχεδιάζουν, οργανώνουν και έπενδύουν σε διάφορες μορφές εκπαίδευσεως ενηλίκων, που να ταιριάζουν προς τις δικές τους συνθήκες.

3) Αυτή η παγκόσμια δραστηριότητα είναι φτηνή, γιατί την περισσότερη εργασία πρέπει να την κάνουν οι ίδιοι οι άνθρωποι — δεν ωφελεί εάν δεν την κάνουν οι ίδιοι.

4) Άλλα οι κυβερνήσεις πρέπει να βοηθούν, να ενθαρρύνουν και να περιθάλπουν το έργο αυτό.

Μία σωστή σχέση μεταξύ της επίσημης αρχής και της έθελοντικής δραστηριότητας, που βασίζεται στην ατομική πρωτοβουλία είναι το κλειδί για το βασίλειο της εκπαίδευσεως ενηλίκων, καθώς επίσης το προϋπόγειο της Δημοκρατίας.

5) Στις υπό ανάπτυξη χώρες ή εκπαίδευση των ενηλίκων λαμβάνει συνήθως τη μορφή της κοινοτικής αναπτύξεως, ώστε η πρόοδος και το πρόγραμμα της τοπικής δραστηριότητας να προσαρμοσθή στις ανάγκες των αγροτικών περιοχών.

6) Η κοινοτική ανάπτυξη είναι αχώριστη από την εκπαίδευση των ενηλίκων. Και οι δυο βασίζονται στις ίδιες θεμελιώδεις αρχές και ελπίδες ή μία στην άλλη.

7) Χώρες με μία μεγάλη έκπολιτιστική παράδοση, ένδοξο παρελθόν, αλλά κάπως πίσω εξ αιτίας ιστορικών ατυχιών, εύρισκουν αυτό το έργο περισσότερο δύσκολο απ' ό,τι οι άλλες. Αυτό είναι αληθές στην 'Ιταλία, νομίζω και στην 'Ισπανία, υποπτεύομαι επίσης και στην 'Ελλάδα.

8) Η εκπαίδευση των ενηλίκων είναι πνευματική υπόθεση, όχι κατ' αρχήν οργάνωση ή σύνολο τεχνικών μεθόδων. Αποτελεί το πνεύμα μιας αξιοπρεπούς υπεύθυνης δημοκρατίας.

Γ. Ζ.

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΛΕΧΑΙΝΩΝ

Εις το Δημοτικό Σχολείο Μυρσίνης συγκροτήθηκε υπό την προεδρία του αναπληρωτού 'Επιθεωρητού 'Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Λεχαινών κ. 'Αγγέλου Κρήτικα γενικό Παιδαγωγικό Συνέδριο την 5η Φεβρουαρίου 1965, στο οποίο παρευρέθηκαν ο Νομάρχης 'Ηλείας και όλες οι δημόσιες, δημοτικές και εκπαιδευτικές αρχές της περιφέρειας, με θέμα «'Η διδασκαλία της Φυσικής 'Ιστορίας στο Δημοτικό Σχολείο».

Στην αρχή παρακολούθησαν όλοι οι σύνεδροι υποδειγματική διδασκαλία Φυσικής 'Ιστορίας από τον Διευθυντή του Σχολείου κ. Χαράλ. Θεοδωρόπουλον.

Μετά το πέρας της διδασκαλίας, ο Πρόεδρος του Συνεδρίου κ. Κρήτικας 'Αγγελος, διακεκριμένος και εξαιρετος εκπαιδευτικός, με ευρεία επισημονική μόρφωση, έχαιρέτισε τους συνέδρους και ωμίλησε έμπεριστατωμένα για το σκοπό και την αξία των παιδαγωγικών συνεδρίων, τα οποία αποβλέπουν όχι μόνον στη ψυχοπνευματική αναβάπτισι και προσαρμογή του δασκάλου προς τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα της παιδαγωγικής ψυχολογίας και διδακτικής, αλλά αποτελούν και έκδήλωσι βαθειάς συνειδήσεως της αποστολής του κλάδου. 'Εν συνεχεία ανέπτυξε τον ρόλο και την ύψηλή αποστολή του δασκάλου, που καλείται σαν έθνικο-κοινωνικός παράγων, σαν δρώσα παιδαγωγική προσωπικότητα, να εύρισκεται πάντοτε στην πρωτοπορεία των πνευματικών αγώνων για την έθνική αναγέννησι και την ανάπλασι της 'Εθνικής μας Παιδείας.

'Υπογράμμισε ιδιαίτερος ότι ο έθνικός φρονηματισμός και η πατριωτική άγωγή με βάσι τον 'Ελληνοχριστιανικό πολιτισμό και τας έθνικάς μας παραδόσεις, θ' αποτελούν το κύριο χαρακτηριστικό της διδασκαλίας. 'Οτι ο διδάσκαλος χωρίς έθνικό παλμό αδυνατεί να καλλιεργήση έθνική συνείδησι στα 'Ελληνόπουλα και στο σύνολο της κοινωνίας, ότι αδυνατεί να έχη έθνικοκοινωνική και έκπολιτιστική άκτινοβολία.

'Ο λόγος εδόθη έπειτα στο Νομάρχη κ. Κουβόπουλον, ο οποίος έχαιρέτισε το συνέδριο με έμπνευσμένα λόγια και υπογράμμισε την έθνικοκοινωνική αποστολή του δασκάλου.

Μετά τοῦτον, τον λόγον έλαβε ο Γενικός 'Επιθεωρητής κ. 'Ηλ. Ξηροτύρης, ο οποίος με την διακρίνουσα αυτόν γλαφυρότητα και εύρυθμία έχαιρέτισε το συνέδριο, μίλησε για τον παιδαγωγικό και τον κοινωνικό ρόλο του δασκάλου και έθεσε προβλήματα σχετικά με τη διδασκαλία

των φυσιогνωστικων μαθημάτων και επέχυσε πλήρες έπιστημονικό φώς για την έπίλυσι των άνακουψάντων ζητημάτων από παιδαγωγική και διδακτική άποψι.

Κατόπιν τούτων έπηκολούθησε έξονυχιστική συζήτησι υπό την προεδρία του κ. Κρήτικα, πάνω στην ύποδειγματική διδασκαλία της Φυσικής Ιστορίας.

Μίλησαν πολλοί σύεδροι και για τó κάθε θέμα ó Πρόεδρος του Συνεδρίου έβγαζε τó συμπέρασμα, σάν συνδυασμό των άπόψεων των συνέδρων και της δικής του πείρας και μορφώσεως.

Τó τέλος των εργασιών έπισφράγισε ó Έπιθεωρητής κ. Κρήτικας με λόγια πάνω στό ρόλο που πρέπει νά παίξη ó σημερινός δάσκαλος στην μεταρρυθμιζόμενη παιδεία.

Τά συμπεράσματα από τó άρτια ώργανωμένο Παιδαγωγικό Συνέδριο είναι τά ακόλουθα :

I. Από τούς τρεις άναγνωρισμένους τρόπους που ένδεικνυνται για τη φυσιогνωστική μάθησι, τόν βιολογικό· περιγραφικό· ανατομικό, πρέπει νά προτιμáται ó πρώτος (βιολογικός), μη άποκλειομένων και των έξο άλλων ή ή χρησιμοποίησι και των τριών, άναλόγως της φυσιогνωστικής ένότητας, κατά την πρόσκτησι του νέου.

II. Η περεία της φυσιогνωστικής μαθήσεως προς έπιτυχία του έπιδιωκομένου σκοπού, θά συνίσταται στην παρατήρησι—έρμηνεια—παράστασι, με δημιουργική εύελιξία του κατευθύνοντος (διδασκάλου) και έπιβάλλεται :

1. Νά βασίζεται στην άμεση συστηματική παρατήρησι και την αύθόρμητη έρευνα των μοθητών, που άποβαίνει σιγά σιγά άνάγκη παρατηρητικής κότητος.

2. Κατά την διδασκαλία νά έφαρμόζεται τó άξίωμα της πλήρους έπιπτώσεως και πρό πάντων της κατ' αίσθησιν.

3. Νά έφαρμόζεται ή άρχή της αύτενεργείας με την αύτενεργό συμμετοχή των μοθητών κατά τη συλλογή της φυσιогνωστικής ύλης και την έπεξεργασία της.

4. Νά έφαρμόζεται ή άρχή της εργασίας καθ' όλη της την έκτασι και καθ' όλη τη φυσιогνωστική μάθησι.

5. Νά λαμβάνεται ύπ' όψι καθ' όλας τás μορφές της εργασίας και με κάθε δυνατή προσπάθεια ή άτομικότης των τροφίμων.

6. Η πρόσκτησι της νέας φυσιогνωστικής ύλης νά λαμβάνη χώραν έξελικτικά με τόν έλεύθερο διάλογο και με άπόλυτη συμμετοχή των μοθητών.

7. Νά έφελκύεται τó άμεσο και διορκές διαφέρον των μοθητών.

8. Στις άνώτερες τάξεις σκόπιμον είναι νά έξάγωνται βιολογικές αλήθειες, άνάλογα με την ψυχοπνευματική ώριμότητα των μοθητών και βιολογικοί νόμοι, που μπορούν νά γίνουν καταληπτοί άπ' αυτούς.

9. Βασική άρχή της φυσιогνωστικής μαθήσεως, πρέπει νά είναι ή καλλιέργεια και ανάπτυξις της παρατηρητικότητος των τροφίμων μέχρι του σημείου που αυτοί νά έξελίσσωνται σέ πραγματικούς φυσιοδίφες. Και

10. Με τίς φυσιогνωστικές γνώσεις, τίς βιολογικές αλήθειες και νόμους θά καλλιεργáται τó θρησκευτικό φρόνημα και θά οδηγáται ó μοθητής στην αξιοθαύμαστη θέα της πάνσοφης δημιουργίας και τά χείλη του άθέλητα θά ψελλίζουν «Ός έμεγαλύνθη τά έργα Σου, Κύριε, πάντα έν σοφία έποίησας».

Αξίζει δημόσιος έπαινος στόν ακούραστο εργάτη και μύστη της Παι-

δείας κ. Άγγελο Κρήτικα για την πρωτοβουλία του αυτή, που ώδήγησε σέ τόσα χρήσιμα συμπεράσματα και δημιούργησε τόση έφεσι για έρευνα πάνω στά ζητήματα του σχολείου. Άφύπνισε άδρανείς δυνάμεις και έθεσε σέ κίνησι τόν κινητήρα του πνεύματος, της βουλήσεως και του συναισθήματος.

Γ. Α.

ΜΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΣΤΟ Α' ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ

Στις 24 του Φλεβάρη, στη μεγάλη αίθουσα του Δημοτικού Σχολείου της πόλης μας έλαβε χώραν παιδαγωγική συγκέντρωση, στην όποία ó δάσκαλος της Ε' τάξης του σχολείου κ. Έμμ. Μιχαήλς δίδαξε Γραμματική στην τάξη του με θέμα : Κλίση ίσοσυλλάβων σέ —ο—..

Παραβρέθηκαν ó Άναπληρωτής Έπιθεωρητής κ. Γ. Γεωργίου και όλοι οί δασκάλοι της πόλης.

Μετά τη διδασκαλία του ό κ. Μιχαήλς είπε τά έξής :

Κύριοι Συνάδελφοι,

Διά καταλλήλων έρωτήσεων σάς παρουσίασα τó κείμενο που γράφηκε στόν πίνακα και έχει ως έξής :

Τó νερό είναι τó πολυτιμότερο δώρο στη φύση.

Του νερού κάθε σταγόνα, είναι σταγόνα ζωής,

Στό νερό όφείλεται ή κίνηση πολλών έργοστασιών.

— Νερό, πόσο ώφέλιμο είσαι.

Τά νερά είναι πλούτος. εύτυχία.

Των νερών τó βουητό και τó άφρισμα κινεί τόν θαυμασμό και την περιέργεια.

Στά νερά όφείλεται και τó μαγευτικό θέαμα των καταρρακτών.

— Νερά, πόσο εύεργετείτε τη φύση.

Στό σημείο αυτό έτελείωσα την παρατήρησι.

Την έπεξεργασία του συγκεντρωθέντος ύλικού, έκανα με την έρευνα του κειμένου και τη διάκριση του ουσιαστικού «νερό» με τη σειρά, όπως άπαντοίσε στις προτάσεις, και σχηματίστηκε έτσι όλόκληρο τó όνομα και στους δυό αριθμούς του.

Προσπαθώντας νά ρίξω τη φροντίδα της έρευνας στην τάξη μου, κατάρθωσα και διετύπωσαν οί μοθητές μου με εύκολία, όπως είδατε, τίς παρακάτω γραμματικές έννοιες :

1) Τά ουδέτερα έχουν τρεις πτώσεις όμοιες.

2) Ότι τά τέτοια όνόματα (ουδέτερα σέ —ο) λέγονται ίσοσύλλαβα.

3) Όταν ή Γενική των ονομάτων αυτών τονίζεται στη λήγουσα, περισπάται.

4) Διακρίνουμε την κλίση των όξυτόνων ίσοσυλλάβων, από τά παροξύτονα και προπαροξύτονα.

Έδω έκλεισα τó στάδιο της έπεξεργασίας μου, και με άνεση, όπως είδατε, προχώρησα στό στάδιο της έκφρασης.

Σ' αυτό τó στάδιο έδωσα πλούσια διεύρυνση. Βρήκαν οί μοθητές μου από την άναγνωστική ένότητα της ήμέρας παρόμοια όνόματα. άναγνώρισαν τίς πτώσεις των και δικαιολόγησαν τόν τονισμό των.

Πολλοί παιδαγωγοί υποστηρίζουν ότι δεν είναι απαραίτητη η διδα-

Δύο είναι οι μέθοδοι ή τρόποι διδασκαλίας της Γραμματικής.
Α΄.) Ἡ παραγωγική, δηλαδή νὰ ἀρχίζωμε ἀπὸ τὸν κανόνα καὶ μετὰ ταύτην νὰ παραδείγματα νὰ προσπαθοῦμε νὰ ἐπεξηγήσωμε καὶ νὰ ἐμπεδώσωμε αὐτόν. Αὕτῃ ὁμῶς προϋποθέτει ὕπαρξιν ὠρίμων μαθητῶν καὶ κατόχων πολλῶν καὶ ἀσφαλῶν γραμματικῶν γνώσεων. Τοῦτο συνήθως ἐλλεῖπει προκειμένου περὶ μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ ὥς ἐκ τοῦτου, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου ταύτης θὰ προξενήσῃ τὰ ἐξῆς κακὰ:

1) Τὴν ἀνία καὶ τὸ ἐπακόλουθον ταύτης τὴν πνευματικὴν ἀταξία, διότι θὰ λείπει τὸ διαφέρον γιὰ τὸ ἀντικείμενο τῆς διδασκαλίας.

2) Τὴ μεγάλη δυσκολία στὴν ἀπομνημόνευση καὶ ἐμπέδωση τοῦ διδασθέντος.

3) Τὴν ἔλλειψη ικανότητος γιὰ ταξινόμηση καὶ ἔνταξη τῶν μερικῶν ἔννοιων στὴ γενική, δηλαδὴ τὸν κανόνα, διότι λείπει στοὺς μικροὺς μαθητὰς ἡ δύναμη τῆς ἀφομοίωσης ἀφηρημένων ἔννοιων καὶ ἡ ἀφαιρετικὴ ἰκανότητα.

4) Δὲν θὰ δημιουργηθῇ πεποίθηση γιὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ διδασθέντος, διότι ἐλλείπει ἡ αὐτενέργεια καὶ γενικώτερα ἡ μέθοδος αὐτὴ δημιουργεῖ στὸ παιδί πολλὰς πνευματικὰς ἀντιθέσεις, πρᾶγμα ποὺ καθιστᾷ τὸ μάθημα ἀντιπαθητικὸ καὶ τὰ ἀποτελέσματα μηδαμινά.

Β'. Ἡ ἐπαγωγικὴ, δηλαδὴ ἀπὸ τὶς μερικὰς ἔννοιες στὶς γενικὰς, ἀπὸ τὸ ἀπλὸ στὸ σύνθετο, ἀπὸ τὸ μερικὸ στὸ γενικὸ.

Ἡ μέθοδος αὕτη, ποὺ καλλιεργεῖ τὴν αὐτενέργεια καὶ τὸ εὐχάριστο συναίσθημα τῆς εὑρεσης καὶ τῆς ἀνακάλυψης τοῦ ἐπιδιωκόμενου, πρέπει νὰ προτιμᾶται, γιὰ νὰ ἔχωμε τὰ ἀντίθετα ἀποτελέσματα ἀπὸ τὴν πρώτη ἀλλὰ καὶ τὰ εὐνοοῦντα καὶ ἐπιταχύνοντα τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ.

Τὰ πολλὰ μειονεκτήματα τῆς πρώτης δὲν πρέπει νὰ ἐπισκιάζουν τὴν ἀξία τῆς, ἀλλὰ ἕνας συνδυασμὸς τῶν δύο, σὲ πολλὰς περιπτώσεις θὰ ἔχη ἄριστα ἀποτελέσματα, διότι συνδυάζονται ἡ παραγωγή καὶ ἡ ἀπαγωγή, ἡ ἀνάλυση καὶ ἡ σύνθεση τῶν γραμματικῶν φαινομένων, ἔννοιων, κανόνων καὶ νόμων, καὶ ἐμπεδώνονται ἔτσι οἱ ἀποκτηθεῖσες, διὰ τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου, γραμματικὲς γνώσεις καλύτερα καὶ σταθερώτερα.

Καὶ τώρα γιὰ τὴν πορεία τῆς διδασκαλίας.

Ἀφοῦ συνήθως θὰ ἀκολουθεῖται ὁ ἐπαγωγικὸς τρόπος καὶ πολὺ σπάνια ὁ παραγωγικὸς καὶ ἀφοῦ δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ συνδυασθοῦν οἱ δύο, διότι ἕνας τέτοιος συνδυασμὸς ἀπαιτεῖ καὶ ὠριμότητα καὶ εὐκαιρίες καὶ εἰδικὰς περιπτώσεις γραμματικῶν φαινομένων, ἡ πορεία πρέπει νὰ στηρίξεται στὰ κάτωθι σημεῖα:

1) Τὴν γλωσσικὴ συνάντηση, δηλαδὴ ἄφθονο γλωσσικὸ ὕλικό, συνεχοὺς νοήματος, ἐκμαιεῦμένο ἀπὸ τοὺς μαθητὰς μὲ κατάλληλα ἐρεθίσματα, ποὺ νὰ καταγράφεται στὸν πίνακα ἢ γλωσσικὸ ὕλικό σὲ συνεχὲς νόημα, τὸ ὁποῖο νὰ εἶναι γραμμένο στὸν πίνακα ἀπὸ τὸν διδάσκαλο καὶ μὲ τὸ ὁποῖο νὰ καθίσταται φανερό τὸ διδασκόμενο γλωσσικὸ φαινόμενο.

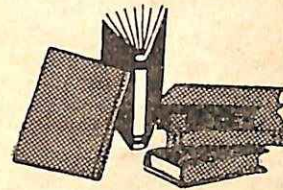
2) Τὴν γλωσσικὴ συνείδηση, δηλαδὴ κατάλληλες ὁδηγίες, παρορμήσεις καὶ ἐρεθίσματα τοῦ διδασκάλου, ποὺ νὰ δίνουν ἀφορμὴ γιὰ συζήτηση κατανόηση, ἐρμηνεία τοῦ γλωσσικοῦ φαινομένου, ἀπομόνωση τῶν σχετικῶν μὲ τὸ διδασκόμενο, λέξεων καὶ ἐξαγωγή σχετικοῦ κανόνος, ὁ ὁποῖος θὰ γράφεται στὸν πίνακα ἀπὸ μαθητὴ ἢ τὸ διδάσκαλο ἀλλὰ διατυπωμένου ὀρθῶς καὶ ἀκριβῶς.

3) Τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ φαινομένου, δηλαδὴ ἀνάθεση πολλῶν ἀσκήσεων σχετικῶν, γιὰ τὴν ἐμπέδωση.

Ἡ χρῆση, ἀπὸ τοὺς μαθητὰς, εἰδικῶν τετραδίων γραμματικῆς, γιὰ τὶς ἀσκήσεις καὶ τοὺς κανόνες εἶναι ὅλως ἰδιαιτέρα ἀπαραίτητη.

Ἐπίσης δέ, μετὰ τὴ διδασκαλία μιᾶς μεγάλης ἐνότητας π.χ. τῶν οὐσιαστικῶν τῆς πρώτης κλίσης νομίζω, καὶ τὸ ἔχω διαπιστώσει, ὅτι πρέπει νὰ γράφονται ὅλοι οἱ σχετικοὶ κανόνες σὲ πινακίδες, οἱ ὁποῖες νὰ ἀναρτῶνται στὴν αἴθουσα γιὰ τὴν ὀπτικὴ ἀσκηση τῶν μαθητῶν.

Ἡ μορφή τῆς διδασκαλίας, ἐπειδὴ συγκαταλέγεται μετὰ τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων, θὰ εἶναι διαλογικὴ, διότι προκαλεῖ τὴν αὐτενέργεια,

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γεωργίου Κ. Κωνσταντακοπούλου, Καθηγητοῦ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Rutgers τῆς Ν. Ὑερσέης τῶν Η.Π.Α. «Ἡ στασιμότης τῆς Ἑλληνικῆς ὑπαίθρου καὶ τὸ πρόβλημα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος», Ἀθῆναι 1964.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου ἐπισημαίνει λίαν εὐστόχως τὰ προβλήματα τοῦ ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ καὶ τὰ τοποθετεῖ ἐπὶ εὐρυτέρας βάσεως εἰς τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας μας, ποὺ ὑφίσταται σήμερα, τὰ ἀξιολογεῖ κατὰ διάταξι φυσική, τὰ ἀναπτύσσει μὲ βαθύτητα καὶ πληρότητα, μὲ φιλοσοφικὴ διάθεση, μὲ σαφήνεια καὶ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια μέσα στὸ πρωτότυπο εἰς τὸ εἶδος τοῦ κλασσικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ κοινωνικο-οἰκονομικοῦ σύγγραμμά του. Τὸ βιβλίο χωρίζεται σὲ 14 μεγάλα κεφάλαια καὶ ὑποδιαιρεῖται σὲ μικρότερες αὐτοτελεῖς ἐνότητες. Ἡ σύνθεσις τῆς ὕλης κάθε κεφαλαίου εἶναι ἐνιαία, παρουσιάζει ἐνότητα στὶς ἰδέες, στὰ νοήματα μὲ τὴν κεντρικὴ ἰδέα. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ὅλου ἔργου εὐρίσκεται στὴν ἀρμονικὴ συνοχὴ τῶν μερικῶν νοημάτων κάθε κεφαλαίου μὲ τὴν κεντρικὴ ἰδέα του, ποὺ δένεται συνολικὰ σὲ ὀργανικὸ σύνολο, σὲ μιὰν ἀλληλουχία ἰδεῶν αἰτιολογημένη καὶ στὴν τεχνικὴ οἰκονομία. Διακρίνεται γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ καλλιτεχνικὴ διατύπωσι μὲ λέξεις ποὺ διακρίνει ἡ καθαρότης καὶ ἡ κυριολεξία καὶ μὲ φράσεις ποὺ διακρίνει ἡ σαφήνεια, ἡ ὀρθότης, ἡ ἀκρίβεια, ἡ ἐνότης ποὺ συνδέουν ἡ ξε-

τὴν συγκέντρωση τῆς προσοχῆς καὶ ὅλων τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ, ὡς καὶ τὴν ἀμίλλα καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ μάθημα.

Ἀπὸ ὅσα ἀνέφερα καταφαίνεται ὅτι ἡ εἰδική, ἡ μοναδική, ἡ ἀποτελεσματικὴ μέθοδος καὶ πορεία θὰ εἶναι ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου, ἡ μαεστρία καὶ δεξιοτεχνία αὐτοῦ, τὸ τάκτ τῆς μεταδόσεως τῶν γνώσεων, διότι ἡ λατρεία τῆς μεθόδου, κατὰ τὸν Ὄττο Βίλμαν, ἔχει ὡς μητέρα τὴν ἀπερίσκεψία, ὁ δὲ φόβος αὐτῆς τὴν ὀκνηρία τῆς σκέψεως.

Μέσα γιὰ τὴν διδασκαλία θὰ ἔχωμε τὸ ἐγκεκριμένο βιβλίο τῆς Γραμματικῆς μὲ τὸ δικαίωμα, τὴν ἐλευθερίαν τῆς προτάξεως καὶ προτιμήσεως ἐνοτήτων κατὰ τὴν κρίση μας.

Τελειώνοντας, ἐπιθυμῶ νὰ τόνίσω ὅτι οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ εἶναι εὐτυχεῖς ὅσον ἀφορᾷ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος, θὰ βλέπουν τοὺς καρποὺς μεστωμένους, τὸ ἔργο τοὺς ὀλοκληρωμένο καὶ ὥραιο, διότι, μὲ τὴν Ἐκπαιδευτικὴ μεταρύθμιση, τὸ σκοτεινὸ, τὸ πολὺπλοκο καὶ ἀνισαφὲς αὐτὸ μάθημα θὰ καταστῇ ἀπλὸ καὶ εὐχάριστο γι' αὐτοὺς καὶ ἀπόλυτα προσιτὸ στοὺς μαθητὰς.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Δημοτικῆς στὸ Σχολεῖο, ὡς φυσικὸ ἐπακόλουθό τῆς ἐξελιξέως τῆς γλώσσας, ἔρχεται νὰ τυποποιήσῃ ὅ,τι αὕτη ἀβίαστα καὶ φυσικὰ δημιουργεῖ καὶ ταυτόχρονα ἀπαλλάσσει τοῦτο ἀπὸ τὴ διγλωσσία, ποὺ ἦταν μέχρι σήμερα ἡ φοβερώτερη μάστιγα καὶ ἡ σπουδαιότερη αἰτία τῆς συγχύσεως καὶ τῆς δυσφορίας τῶν μαθητῶν τῶν 11 καὶ 12 ἐτῶν, γιὰ τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοὺς νὰ διδάσκωνται Δημοτικὴ καὶ Καθαρεύουσα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ κατανοοῦν καμμία.

Σωτήριος Μπουγάνης

χωρίζουν την μία ιδέα από την άλλη, από το σύνολο, δηλαδή από κάθε αυτότελη ένότητα. 'Απ' αρχής μέχρι τέλους χαρακτηρίζει το έργο γλαφυρότης έκφρασης, καλλιέργεια, βαθύτης, αλλά και φυσική απλότης των νοημάτων, 'Η ύλη του άκρως διδακτική, έπαγωγός και ωφέλιμος,

Τό όλο έργον διακρίνει ή πρωτοτυπία.

Ο διαπρεπής συγγραφέας άς μου συγχωρήσει τό τόλμημά μου αυτό γιατί, πράγματι, ένοιωσα ποιάν τινα άδυναμία νά διεισδύσω στις βαθύτερες σκέψεις του, νά έγγίσω την ύψη των ύψηλων διανοημάτων του. τούς βαθείς στοχασμούς του και τις ύψηλές ιδέες και συλλήψεις του τή συγγραφή ένός τοιούτου υπερόχου και κλασσικού κύρους πνευματικού έργου, λίαν χρησίμου και άπαραιτήτου για κάθε εκπαιδευτικό, για κάθε οικονομολόγο και πνευματικό άνθρωπο, που ζή και άσχολεϊται με τά προβλήματα του άγροτικού πληθυσμού και την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της Χώρας μας. Προσέφυγε σέ σημαντική βιβλιογραφία και άνέπτυξε τά κυριώτερα θέματά του σέ μία στροφή πολύ φωτεινή, θετική, διδακτικώτατη.

Τέτοιοι έπιστήμονες, ως ο διαπρεπής Καθηγητής Οικονομικών Έπιστημών και συγγραφέας του βιβλίου τούτου βαθύς έρευνητής, άκριβολόγος μελετητής και γνώστης του πολυπλόκου προβλήματος της οικονομικής ανάπτυξεως της Ελλάδος μας, τιμούν έπαξίως αυτήν και έπισύρουν τή βαθειά εύγνωμοσύνη όλων των διδασκάλων της Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Λεχαινών για τήν πρός αυτούς δωρεάν άποστολή του υπερόχου ως άνω συγγράμματος και τήν εύγνωμοσύνη του Έθνους, γιατί με τέτοια έργα προωθείται και ένισχύεται ή Έθνική προσπάθεια, μελέτη και έρευνα για τήν όρθότερη λύση του προβλήματος της κοινωνικο - οικονομικής ανάπτυξεως της Χώρας μας.

Άγγελος Κρήτικας

Άναπλ)τής Έπιθ)του Στοιχ. Έκπ)σεως Λεχαινών

Γ. Μαρκαντωνάτου—Γ. Μοσχοπούλου, Καθηγητών Φιλολογίας, «Συνταχτικό της Νέας Έλληνικής», έκδότης Κ. Ραλλάτος, Κλεισθένους 17, τηλ. 530.097, Άθήναι 1965,

Οι δυο έκλεκτοί καθηγηταί, νέοι στην ύπηρεσία, με όλο τόν ένθουσιασμό που τούς διακρίνει και με άκατάβλητο σθένος έργασθέντες, έκυκλοφόρησαν τό υπό τόν άνωτέρω τίτλον «Συνταχτικό της Νέας Έλληνικής» θαυμάσιο βιβλίο τους. Είναι τό βιβλίο, τό όποϊον τώρα, με τήν έπιχειρουμένη Έκπαιδευτική μεταρρύθμιση και τήν εισαγωγή της Δημοτικής στά Γυμνάσια, κρίνεται ως λίαν άπαραίτητο και θά καλύψη τό υπάρχον στη βιβλιογραφία κενό.

Τό βιβλίο αυτό, μικρού σχήματος και επί άρίστου χάρτου, είναι ώραϊο σέ εμφάνιση, λαμπρό και καλοτυπωμένο, φροντισμένο με πολλή προσοχή και έπιμέλεια, κατάλληλο δε για μάθητάς και καθηγητάς.

Μέσα στις 120 σελίδες του κομψού αυτού βιβλίου, τό όποϊον είναι χωρισμένο σέ τρία μέρη και έχει συνολικά 17 κεφάλαια — περιέχει μέσα και εύρετήριο συνταχτικών όρων, λέξεων και φράσεων και έχει τριών ειδών στοιχεία — περιέχεται όλη ή διδασκομένη ύλη του συντακτικού στά Γυμνάσια, τεκμηριωμένη και διαρθρωμένη σύμφωνα με τις άπαιτήσεις της έπιστήμης και της διδακτικής.

Οί μαθηταί με μεγάλη εύχαρίστηση και άδιάπτωτο διαφέρουν θά τό διαβάσουν και θά ώφεληθούν, γιατί είναι βιβλίο λίαν έπαγωγό και εύχρηστο, εξαίρετο και άρτιο. Είναι βιβλίο μεθοδικό, άπλό και περιεκτικό. Άπαραίτητο για τή βιβλιοθήκη κάθε δασκάλου και κάθε εκπαιδευτικού. Πρέπει νά γίνη ο άχώριστος σύντροφος των μαθητών. Τό συνιστώμεν έκθύμως και έπαινούμε τούς συγγραφείς για τήν τόσο ώφέλιμη και σπουδαία προσφορά τους.

Παναγιώτης Νέζης
Γενικός Έπιθεωρητής

Τά γραφεία του περιοδικού μας
«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»
μεταφέρθηκαν από τήν όδόν Περικλέους
21, στην όδόν Άκαδημίας 57
Πρώτος Όροφος
Γραφείο 107-108 Τ. Τ. 143
Τηλέφωνο 633.461

Νέες εκδόσεις του περιοδικού
ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ Άκαδημίας 57 Άθήναι 143

Μόλις έκυκλοφόρησε τό έλεύθερο άνάγνωσμα ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΚΑΙ BENZINEΣ. Είναι ένα πρωτότυπο βιβλιαράκι, που ένθουσιάζει μικρούς και μεγάλους με τό άπλό και ψυχαγωγικό του περιεχόμενο.

Ο άναγνώστης εισάγεται άβίαστα και εύχάριστα στά μυστικά της έξαγωγής και μεταφοράς των πετρελαίων, που μαζί με τόν ήλεκτρισμό αποτελούν τήν τεράστια κινητήρια και έκπολιτιστική δύναμη της σημερινής έποχής στον πλανήτη μας.

Στήν άξία του άναγνώσματος προσθέτει ιδιαίτερο θέλγητρο ή πλούσια καλαίσθητη και πολύχρωμη είκονογράφηση.

Τά παιδια της Δ'. — Ε'. και ΣΤ'. τάξεως των δημοτικών μας σχολείων, για τό όποια προορίζεται, θά δοκιμάσουν έξαιρετική χαρά κι' ένθουσιασμό, όταν τό διαβάσουν.

Πωλείται εις όλα τά βιβλιοπωλεία δρχ. 15. — και εις τά γραφεία του περιοδικού μας ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ Άκαδημίας 57 Α'. όροφος τηλ. 633.461.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔ. ΒΙΒΛΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ Σχολ. Βιβλίων
Πληροφορία Δημ. Τοιῶρον
Ἀριθ. Πρωτ. 127786

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21-11-1963

Πρὸς
τοὺς κ.κ. Γενικοὺς Ἐπιθεωρητὰς Μ.Ε.
καὶ Ἐπιθητὰς Στοιχειώδους

Θέμα: Περὶ συστάσεως βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀγωγή
τοῦ Πολίτου» τοῦ Γεωργίου Ζομπανάκη.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς κειμένας διατάξεις περὶ διδακτικῶν βιβλίων κλπ. τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ Ν. 6911/1933 καὶ τὴν πρότασιν τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἐκπαιδευτικοῦ Προγράμματος τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 42/5-11-1963 πρᾶξιν αὐτοῦ, ἣν ἀποδεχόμεθα. Συνιστῶμεν τὴν προαιρετικὴν προμήθειαν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀγωγή τοῦ Πολίτου» βιβλίου τοῦ Γεωργίου Ζομπανάκη ὑπὸ τῶν Σχολικῶν Βιβλιοθηκῶν καὶ τῶν διδασκόντων εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὡς καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν Ε' καὶ ΣΤ' τάξεων Δημοτικῶν Σχολείων, συμφώνως πρὸς τὴν ὡς ἄνω πρᾶξιν τοῦ Α.Σ.Ε.Π.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Ε. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Κοινοποιήσις:
Δ/σιν Διδ. Βιβλίων
Γραφεῖον κ. Γεν. Γραμματέως
κ. Γεωργ. Ζομπανάκη
Βασ. Σοφίας 8 — Ν. Σμύρνην

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον
Ὁ Διευθυντὴς
Κ. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

